

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärke:

Vabariigi Valitsus
korraldus
algtekst
08.07.2004
RTL 2004, 97, 1552

Euroopa Ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programmi kinnitamine

Euroopa Ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programmi kinnitamine

Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a korraldus nr 517-k
«Struktuuriotetuse seaduse» (RT I 2003, 82, 552) § 2 lõike 2 punkti 2 alusel:

1. Kinnitada «Euroopa Ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programm».
2. Sotsiaalministeeriumil tagada punktis 1 nimetatud programmi avaldamine ministeeriumi veebilehel.

**Majandus- ja kommunikatsiooniminister
peaministri ülesannetes Meelis ATONEN**

**Riigikantselei peadirektor
riigisekretäri ülesannetes Marten KOKK**

ÕIEND

RTL 135, 21.10.2004

Lisada RTL 2004, 97, 1552 avaldatud Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a korraldusele nr 517-k «Euroopa Ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programmi kinnitamine» EQUAL vahendite kasutamise programm järgmises sõnastuses:

EESTI

EQUAL

Ühenduse algatuse vahendite kasutamise programm

SISUKORD

1. Sissejuhatus ja lühikokkuvõte

- 1.1. Ülevaade programmi koostamisest
 - 1.1.1. Konsultatsiooniprotsess
- 1.2. Programmi kestus
- 1.3. Programmi geograafiline ulatus

2. Tööturg

- 2.1. Sissejuhatus
- 2.2. Üldist
 - 2.2.1. Üldine majanduslik taust
 - 2.2.2. Tööturg: tööhõive, töötus, oskused ja tulemused
 - 2.2.3. Järeldused
- 2.3. Tööturul esineva diskrimineerimise ja ebavõrdsuse analüüs

3. Programmi poliitiline kontekst

- 3.1. Sissejuhatus

- 3.2. Euroopa poliitiline kontekst
- 3.2.1. Euroopa tööhõivestrateegia, tööhõive ühishinnang ja sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum
- 3.2.2. Poliitika tugiraamistik
- 3.3. Riikliku poliitika ülevaade

4. Prioriteetsed teemad

- 4.1. Teemade valik
- 4.1.1. Teema A: Tööturule tulemise või naasmise hõlbustamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega
- 4.1.2. Teema G: Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu
- 4.1.3. Teema I: Asüülitaotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine
- 4.2. EQUAL programmi ja RAKI programmdokumendi vastastikune täiendamine
- 4.3. Oodatava mõju hinnang
- 4.4. Rahaline jaotus

5. Programmi eesmärk ja põhimõtted

- 5.1. Uuenduslikkus
- 5.2. Partnerlus
- 5.3. Kaasatus ja aktiivne osalus
- 5.4. Süvalaiendamine – tulemuste integreerimine poliitikasse ja praktikasse
- 5.5. Rahvusvaheline koostöö
- 5.6. Teemaatiline lähenemine
- 5.7. Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine
- 5.7.1. Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine Eestis

6. Programmi järgud

- 6.1. Arengupartnerluste moodustamine ja nende strateegia (sealhulgas rahvusvahelise koostöö) loomine (1. järk)
- 6.2. Arengupartnerluse tööplani elluviimine (2. järk)
- 6.3. Teemaatilised võrgustikud, heade tavade tutvustamine ja riikliku poliitika mõjutamine (3. järk)
- 6.4. Tehniline abi

7. Programmi rakendamine

- 7.1. Juhtimissüsteem
- 7.1.1. Korraldusasutus
- 7.1.2. Kontrollisüsteem
- 7.2. Seiresüsteem
- 7.2.1. Seirekomisjon
- 7.3. Rahastamissüsteem
- 7.3.1. Makseasutus
- 7.4. Tehniline abi
- 7.4.1. Rakendusüksus
- 7.4.2. Tehnilise abi abikõlblikkus
- 7.5. Arengupartnerlused
- 7.5.1. Arengupartnerluste valimine
- 7.6. Ühenduse poliitikate täiendavus ja nendega ühildumine
- 7.6.1. Täiendavus
- 7.6.2. Vastavus Ühenduse poliitikatele (riigiabi)
- 7.6.3. Vastavus riigiabialasele seadusandlusele
- 7.7. Aruandlus
- 7.7.1. Seire ja aruandlus – ühtsed miinimumnõuded
- 7.7.2. Rakendamise aastaaruanne (nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikkel 37)
- 7.8. Teavitamine ja avalikustamine
- 7.9. Koostöö kolmandate riikidega

8. Rahalised küsimused

- 8.1. Finantsplaan
- 8.2. Kaasfinantseerimine
- 8.3. Tegevuste abikõlblikkus

9. Ühtsed seireandmed

- 9.1. Ühtsed seireandmed Euroopa tasandil
- 9.2. Andmete kogumine riiklikul tasandil

10. Hindamine

- 10.1. Arengupartnerluste enesehindamine
- 10.2. Riiklik hindamine 10.2.1. Eelhindamine 10.2.2. Jooksevhindamine
- 10.3. Komisjonipoolne hindamine
- Lisa A: Programmi finantstabelid
- Lisa B: EQUALi ühtse andmebaasi (ECDB) andmed
- Lisa C: Eelhindang Ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programmile

1. SISSEJUHATUS JA LÜHIKOKKUVÕTE

1.1. Ülevaade programmi koostamisest

Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium on EQUAL programmi korraldusasutusena valmistanud ette Ühenduse algatuse vahendite kasutamise programmi (edaspidi *EQUALiprogrammdokument*) EQUALi rakendamiseks.

Programmdokumendi koostamise aluseks oli peamiselt Eesti tööturu ning Eesti ja Euroopa Liidu poliitika prioriteetide põhjalik analüüs. EQUAL on riikliku tööhõive ja sotsiaalse kaasatuse tegevuskavas sätestatud tööhõive ja sotsiaalpoliitika toetusvahend ning seega koostati programm üldjoontes vastavate riiklike strateegiatega ning tööhõive ühishinnangu (*Joint Assessment Paper*) ja sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumiga (*Joint Inclusion Memorandum*) alusel. Nii peegeldab EQUAL programm riiklike tegevuskavade põhimõtteid ja prioriteete.

Riikliku tööhõive tegevuskava ja sotsiaalse kaasatuse tegevuskava koostamiseks viidi läbi tööturu analüüs ning EQUAL programmi alusena kasutati ka Eesti riiklikku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtset programmdokumenti aastateks 2004–2006 (edaspidi *RAKi programmdokument*). Lisaks käsitleti põhjalikumalt EQUAL programmi spetsiifilisi küsimusi – diskrimineerimist ja ebavõrdsust tööturul.

EQUALi programmdokument põhineb järgmistel asjakohastel Ühenduse ja Eesti õigusaktidel ning on nendega kooskõlas:

- Nõukogu määrus (EÜ) nr 1260/1999, 21. juuni 1999, millega nähakse ette üldsätted struktuurifondide kohta
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1784/1999, 12. juuli 1999, Euroopa Sotsiaalfondi kohta
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 438/2001, 2. märts 2001, muudetud määrusega 2355/2002, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 üksikasjalikud rakenduseeskirjad juhtimis- ja kontrollisüsteemi kohta seoses struktuurifondidest antava abiga
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 1159/2000, 30. mai 2000, mis käsitleb liikmesriikide järgitavaid teavitamis- ja avalikustamismeetmeid seoses struktuurifondidest antava abiga
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 1145/2003, 27. juuni 2003, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 rakenduseeskirjad seoses struktuurifondide kaasfinantseeritavate meetmetega seotud kulutuste abikõlblikkusega
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 448/2001, millega nähakse ette üksikasjalikud rakenduseeskirjad finantskorrektsioonide tegemise korra kohta
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 643/2000 euro kasutamise korra kohta struktuurifondide eelarve haldamisel
- Komisjoni ametlik teadaanne liikmesriikidele (2003/840), millega luuakse suunised Ühenduse algatuse EQUAL kohta seoses uute meetmete soosimisega tööturul kõikides vormides esineva diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastases võitluses rahvusvahelise koostöö tasandil
- «Struktuuritoetuse seadus»
- Asjakohased teised õigusaktid

EQUALi praktiline rakendusstruktuur ja süsteem koostati tihedas koostöös Tööturuametiga, kes hakkab talitama rakendusüksusena.

2003. aasta sügisel viidi läbi kavandatava EQUALi programmdokumendi eelhindamine (vt lisa C). Eelhindamise tulemusi arvestati programmdokumendi muutmisprotsessis.

1.1.1. Konsultatsiooniprotsess

EQUAL programmi filosoofia ja peamised põhimõtted lähtuvad Euroopa Liidu ja Eesti Vabariigi poliitika prioriteetidest. Prioriteetide ja teemade valik ning EQUALi rakendussüsteem on suures osas kooskõlas riikliku tööhõive tegevuskava ja RAKi programmdokumendiga, mis on koostatud tihedas koostöös sotsiaalmajanduslike partneritega (kohalikud omavalitsused ja maavalitsused, professionaalsed organisatsioonid, mittetulundusühingud ja sihtasutused).

EQUALi meetmeid, tegevusi, sihtgrupe, eeldatavaid tulemusi, arengupartnerluste liike, informatsiooni ja reklaami, koolitust ja konsultatsiooni puudutavaid spetsiifilisi küsimusi arutatakse partneritega, kes esindavad tööturul esinevast diskrimineerimisest ja ebavõrdsusest eriti huvitatud organisatsioone. 2004. aasta jaanuaris korraldati nende küsimuste arutamiseks ja programmitäiendi koostamiseks ümarlaud. Ümarlauale tulid kokku EQUALi kavandamises ja rakendamises osalevad erinevad avaliku sektori asutused, tööturul esinevast diskrimineerimisest ja ebavõrdsusega seonduvatest tegevustest eriti huvitatud ning asjaomase kogemusega organisatsioonid ning antud valdkonna eksperdid.

Arutelude põhjal selgitati valitud teemade jaoks välja võimalikud prioriteetsed tegevused, mis on kajastatud EQUALi programmdokumendi 4. peatükis ja programmitäiendis. Ümarlaud pani aluse edaspidistele konsultatsioonidele ja teabevahetusele programmitäiendi ja temaatilise koostöövõrgustiku osas.

1.2. Programmi kestus

Eesti ühineb Euroopa Liidu uue liikmesriigina EQUAL programmi teise vooruga, mis peaks algama 2004. aastal ning arengupartnerlusi hakatakse rahastama 2004. aasta detsembrist. Abikõlblike kulutuste periood algab 2004. aasta jaanuaris ning lõpeb 31. detsembril 2008. a.

1.3. Programmi geograafiline ulatus

EQUAL on riikliku ulatusega programm, milles võib osaleda kogu Eesti (vastandina tavalistele piirkondlikele või valdkondlikele programmidele).

2. TÖÖTURG

2.1. Sissejuhatus

Käesolevas peatükis kirjeldatakse Eesti tööturu olukorda ning pööratakse erilist tähelepanu probleemidele, mida saaks EQUALi abiga lahendada. Eesti tööturu hindamine aitab määratleda EQUAL programmis rahastatavad prioriteetsed valdkonnad.

2.2. Üldist

Eesti majanduse arengut iseloomustavad küll kasv ja tugevus, kuid siiski valitseb tööturule pääsemises üsna suur ebavõrdsus.

2.2.1. Üldine majanduslik taust

Eesti majanduspoliitika eesmärgiks on toetada suurenenud tootlikkust ja konkurentsivõimet ning soodustada jätkusuutlikku majandusarengut. Makromajanduspoliitika põhineb fikseeritud vahetuskursisüsteemil, mida toetavad valuutakomitee süsteem, liberaalne väliskaubanduspoliitika, tasakaalus valitsussektori eelarve väikesemahuliste riiklike laenudega, laialdane erastamine, proportsionaalse tulumaksuga¹ lihtne maksusüsteem ning 2000. aastal kehtestatud ettevõtte tulumaksuvabastus reinvesteeritud kasumilt. Alates 1995. aastast on pärast plaanimajanduselt turumajandusele üleminekut tekkinud mõõnaperioodi iseloomustanud majandusarengut peamiselt kasv ja tugevus.

Tabel 1. Majanduslik olukord

	1998	1999	2000	2001	2002
Tööhõive kogukasv	-1,7	-4,5	-1,2	0,9	1,4
Reaalne SKP kasv eelmise aasta püsivhindades	5,0	-0,7	6,9	5,4	5,8
Reaalne tööjõu tootlikkuse kasv	6,4	3,5	7,8	4,3	4,2
Reaalsed ühiku tööjõukulud	-1,6	5,6	-7,4	-2,3	

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööhõive Euroopas 2002, esialgsed andmed

Aastatel 1995–2002 tõusis SKP ühe elaniku kohta Eestis 32%lt 42%le Euroopa Liidu keskmisest. Eesti Pank ja Rahandusministeerium prognoosivad 2003. aastaks 5–5,5% SKP kasvu. Kui iga-aastane prognoositav majanduskasv oleks 5–6%, jõuaks Eesti SKP ühe elaniku kohta 50%le ELi keskmisest 2010. aastaks.

Majanduskasvu peamised tegurid on tööstusriikidesse suunatud ekspordi kiire kasv, mida toetab välisinvesteeringute juurdevool. Majanduskasvu on turgutanud ka sisenõudluse kasv (eratarbimine on 2000. aastast kasvanud suurenenud sissetulekute ja madala inflatsiooni arvelt). 1995.–2000. aasta eksport jooksevhindades ja püsivhindades on tõusnud vastavalt 2,5 ja 1,9 korda. Üleminekuprotsessi on olulisel määral soodustanud otseinvesteeringute suur juurdevool Eestisse. 2001. aastal moodustasid otseinvesteeringud 55,9 miljardit krooni ning pärinesid peamiselt Rootsist (41%) ja Soomest (25%). Jätkuv välisinvesteeringute juurdevool sõltub makromajandusliku keskkonna stabiilsusest ning Eesti suutlikkusest arendada piisavalt kvalifitseeritud tööjõudu.

Range eelarvepoliitika ja soodus majanduslik olukord on võimaldanud katta maksebilansi jooksevkonto puudujääki erinevate kapitalivoogudega ning seeläbi on välditud laenukoorma suurenemist. Jooksevkonto puudujääki on peaaegu igal viimase kümnendi aastal rahastatud suure otseinvesteeringute juurdevooluga, mis on hoidnud välisvõla suhteliselt madalal tasemel. 2002. aastal ja 2003. aasta esimesel poolel vähenes puudujäägi katmine otseinvesteeringutega, sest jooksevkonto puudujääk ulatus investeeringute ja eratarbimise kõrge taseme mõjul suurenenud impordi tõttu 12,3%le SKPst. Jooksevkonto puudujääk peaks langema välisinvesteeringute juurdevoolu stabiliseerumise ja siseriiklike säästude tõusmise arvelt.

Inflatsioonimäär, mis oli esimeste üleminekuaastate jooksul väga kõrge, langes aastatel 1992–1999 kiiresti, jõudes 1999. aastal madalaimale tasemele (3,3%). Peamine inflatsiooniallikas on olnud riigisiseste ja

välismaiste hindade konvergens, mis sai alguse pärast hindade vabakslaskmist 1992. aastal. Näiteks kergitas mitmete kontrollitavate hindade (nt elekter, kütte, ühistransport) tõus inflatsioonimäär 2000. ja 2001. aastal. Tarbijahinnaindeks tõusis 2001. aastal 5,8%, kuid üldiselt on inflatsioon 2001. aasta suvest langenud ning 2002. aastal tõusis tarbijahinnaindeks vaid 3,6% võrra. 2003. aastaks prognoositakse 1,7% tõusu.

Viimastel aastatel on Eesti inflatsioonitrendid järginud eurosooni dünaamikat, viidates Eesti majanduse tihedatele sidemetele Euroopa Liidu kaubanduse ja majandusega. 2004. aastaks prognoositakse mõningast inflatsioonimäär tõusu seoses kütuseaktsiisi tõusuga Euroopa Liidus nõutava miinimumtasemeni.

Reaalpalkade kasv on üldises plaanis olnud kiire ning jõudnud ette tootlikkuse kasvust. 2001. aasta keskmine brutopalk²tõusis 12,3%, kuid tootlikkuse kasv langes 4,3% (võrreldes 2000. aasta 7,8%ga) ning seda peamiselt suurenenud tööhõive tõttu. Palgad olid madalaimad põllumajandussektoris ja kõrgeimad rahandussektoris. Kokkuvõttes on palgad kasvanud kõikides majandussektorites, kiirem kasv oli kinnisvara-, üürimis- ja äritegevuses (28%). Järgnevatel aastatel oodatakse tootlikkuse tõusu kiirenemist ja palkade tõusu aeglustumist.

Maksukoormus langes võrreldes 37%ga 1997. aastal 33,6%le 2001. aastal peamiselt ettevõtte tulumaksu kaotamisega reinvesteeringut kasumilt ning tulumaksuvaba miinimumi tõstmisega. Valitsuse kava kohaselt tahetakse 2006. aastaks tösta alaliste elanike tulumaksuvaba miinimumi 1000 kroonilt 2000 kroonile kuus.

Sotsiaalmaksu 33% määr (töandja makstav sihtotstarbeline maks riiklikku pensionikindlustusse ja ravikindlustusse) suurendab oluliselt tööjõukulutusi. Pensioni piisava suuruse tagamiseks ja tervishoiu järjest suurenevate nõudmiste rahuldamiseks olukorras, kus rahvastik kiiresti vananeb, ei ole sotsiaalmaksu kärpimist arutatud. Valitsus on otsustanud tegelda tööjõukulude vähendamise, reformides tulumaksusüsteemi (vt ülal).

Kogu avaliku sektori kulutused (valitsussektor ja kohalikud omavalitsused) moodustasid 1990ndate teisel poolel umbes 40% SKPst. Riiklike sotsiaaltagatiste kulud (riiklik pension, ravikindlustus ja tervishoiukulud rahastatakse otse riigieelarvest) moodustasid 2001. aastal 14,8% SKPst.

Riiklik pensionikindlustus ja ravikindlustus toimivad makrotasandil kindlaksmääratud maksete põhimõttel, kus kulud on kindlaks määratud sotsiaalmaksust saadavate tuludega³. Aastatel 1999–2002 ulatusid pensionimakseteks tehtavad kulutused 6,9–7,5%ni SKPst. Tervishoiukulud moodustasid ligikaudu 5% ning perehüvitised ligikaudu 1,5% SKPst. Puuetega inimeste puudega seotud kulude hüvitamiseks 2000. aastal juurutatud uus sotsiaaltoetuste skeem tõstis riigi sotsiaalabi ja teenuste kulutusi 1999. aasta 0,75%lt SKPst üle 1% SKPst 2001. aastal.

Kulutused töötute sotsiaalkaitsele on püsinud 1999. aastast 0,3% piires SKPst. 2003. aastast on töötuskindlustusskeemi täieulatuslik käivitamine tõstnud töötute sotsiaalkaitse kulutusi umbes 0,7%le SKPst. Tööturupoliitika kogurahastamine jäi hoolimata järk-järgult tõusvatest kuludest 2001. aastal madalale 0,22% tasemele SKPst (ELi riikides 2,8%). Aktiivsete tööturumeetmete osakaal oli vaid 0,08% SKPst.

Struktuurireformide jätkamise eesmärgiks on pakkumispoolse majanduse põhjalik tõhustamine. Reformid on peamiselt suunatud tööjõu kvaliteedi ja pakkumise parandamisele, et vähendada ettevõtete koolitus- ja ümberõppekulusid ning toetada vaba tööturgu. Reformid toetavad kutseõppesüsteemi kaasajastamist ning teadus- ja arendustegevuse intensiivistamist.

2.2.2. Tööturg: tööhõive, töötus, oskused ja tulemused

Kogu taasiseseisvusperioodi jooksul on töötavate inimeste arv Eestis vähenenud ning töötute ja mitteaktiivsete inimeste arv on tõusnud. 2001. aastast alates on tekkinud tööhõive tõus ja töötuse langus; mitteaktiivsete inimeste arv tööturul on jätkuvalt kasvanud, sest järjest rohkem inimesi õpib, hoolitseb laste või teiste pereliikmete eest, kannatab puude või pikaajalise terviseprobleemi all. Naiste tööhõive määr on 1997. aasta 66,7%lt kahanenud 64,3%le 2002. aastal, mis näitab, et naised muutuvad suurema tõenäosusega mitteaktiivseteks.

Tabel 2. 15–64-aastased majandusliku seisundi järgi aastatel 1997–2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tööjõud (tuh)	669,8	658,7	643,8	645,2	642,1	632,1
Hõivatud (tuh)	604,1	593,0	563,8	555,9	560,1	565,6
Töötud (tuh)	65,7	65,8	80,0	89,3	82,0	66,5
Mitteaktiivsed (tuh)	256,0	260,3	271,8	270,7	274,4	284,2
Tööjõus osalemise määr %	72,3	71,7	70,3	70,4	70,1	69,0

Tööhõive määr %	65,2	64,5	61,6	60,7	61,1	61,7
Töötuse määr % (ILO järgi)	9,8	10,0	12,4	13,8	12,8	10,5

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

Üldine tööhõivemäär langes järsult 1990ndatel pärast majanduse ümberstruktureerimist, mille tagajärjel kadus massiliselt töökohti tootmises ja põllumajanduses, samuti on põhjuseks üldine rahvaarvu vähenemine 100 000 inimese võrra aastatel 1989–1996⁴. Tööga hõivatute koguarv langes 1990ndate alguse 760 000 inimeselt kuni 572 000 inimesele 2000. aastal. Tööhõive on 2000. aasta teisest poolest hakanud kasvama, kuid tegelikult on tööga hõivatud inimeste arv langenud 200 000 inimese võrra, mis moodustab rohkem kui veerandi 1990. aasta koguarvust.

Tööhõive määr oli 2002. aastal 61,7%, mis jäi alla ELi keskmise (64%). Tööhõive määr jääb alla ELi keskmise 25–49-aastaste meeste hulgas ning 15–24-aastaste meeste ja naiste hulgas. Naiste tööhõive määr on Eestis (57,8%) kõrgem ELi keskmisest (54,9%) ning ületab praegu 2005. aastaks seatud 57% piiri.

Tabel 3. Tööga hõivatuse määr vanusegruppide ja soo järgi, 1998–2002 (aasta keskmine, %)

	1998	1999	2000	2001	2002
Mehed ja naised					
15–64	64,5	61,6	60,7	61,1	61,7
15–24	37,1	32,1	31,5	31,1	27,8
25–54	79,3	76,7	75,7	76,0	76,7
55–64	46,8	45,0	44,0	45,7	51,4
65+	6,7	7,6	8,1	8,5	9,5
Mehed					
15–64	68,9	65,6	64,8	65,2	66,0
15–24	40,9	36,1	35,8	37,2	33,9
25–54	82,2	79,1	78,2	78,5	80,2
55–64	57,9	55,8	54,7	54,5	58,1
65+	10,9	11,9	12,0	12,4	12,2
Naised					
15–64	60,5	57,9	57,0	57,3	57,8
15–24	33,1	28,0	27,0	24,6	21,6
25–54	76,7	74,6	73,4	73,7	73,5
55–64	38,4	36,7	36,0	39,1	46,4
65+	4,6	5,6	6,2	6,6	8,1

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

1990ndatel toimus ulatuslik tööjõu ümberstruktureerimine majandussektorite vahel. Tööhõive vähenes oluliselt põllumajanduses ja tööstuses (vastavalt 2/3 ja 1/3 alates 1989. aastast), teenindussektor on seevastu kiirelt kasvanud. Hulгимүүги ja jaekaubanduse ning kommunikatsioonisektorid on praegu kõige dünaamilisemad majandusvaldkonnad. Samuti on märkimisväärselt kasvanud rahanduses, kindlustuses, kinnisvaraäris, riigihalduses ja hariduses töötavate inimeste arv. Sellised arengud on muutnud Eesti tööhõivemudeli sarnaseks ELi riikide omaga.

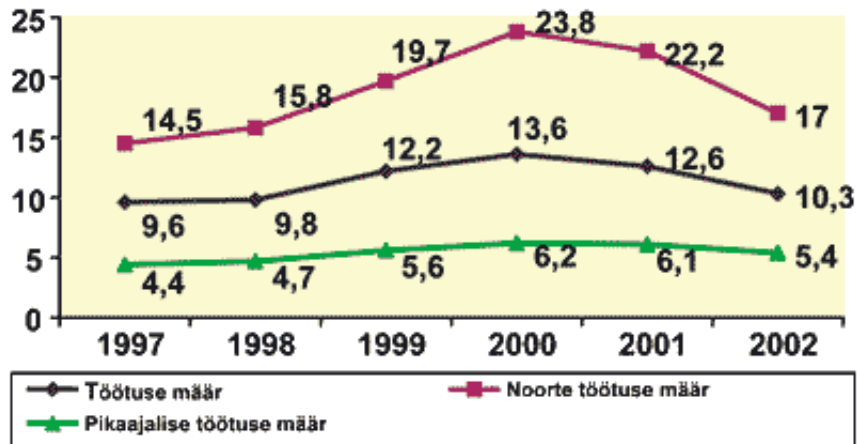
Tabel 4. Tööhõive majandussektorite kaupa, 1998–2002 (%)

	1998	1999	2000	2001	2002
Põllumajandus	8,9	8,1	7,2	6,9	6,9
Tööstus	33,1	32,1	33,3	33,0	31,3
Teenindus	58,1	59,8	59,5	60,1	61,7
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

Töötuse määr kasvas 1990ndate esimesel poolel kiiresti – 1991. aasta 1,5%lt kuni 1995. aasta 9,7%le – peamiselt tööjõu vähendamise ja tööturu ümberstruktureerimise käigus. Venemaa 1998.–1999. aasta suur majanduskriis ei läinud Eestiski mööda. Sellega kaasnes rida pankrotistumisi ning töötuse määr tõusis 2000. aasta teises kvartalis rekordtasemele (14,6%). Olukord tööturul muutus alles 2001. aastal, kui töötuse määr langes 12,6%le. Töötuse määr langes 2002. aasta teises kvartalis viimase viie aasta madalaimale tasemele (9,4%). Võrreldes ELi keskmisega (7,4%) on Eesti töötuse määr oluliselt kõrgem (10,3%).

Joonis 1. Töötuse määr Eestis, 1997–2002

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

Keskmiselt 6 kuud tööd otsivate inimeste osakaal on olnud umbes 1/3. Erandiks oli 2000. aasta, mil suur hulk uusi töötusjaid tõstis lühiajalise töötuse määra 40%le. 2001. aastal oli 40 000 pikaajalist töötut (isikud, kes otsivad tööd 12 või enama kuu jooksul), mis moodustas 48% töötute koguarvust.

Tabel 5. Töötuse määr vanusegrupi ja soo järgi (aasta keskmine %)

	1998	1999	2000	2001	2002
Mehed ja naised					
15–74	9,8	12,2	13,6	12,6	10,3
15–64	10,0	12,4	13,8	12,8	10,5
15–24	15,8	19,7	23,8	22,2	17,6
25–54	9,7	12,1	12,8	11,8	10,0
55–64	5,7	7,2	9,6	9,0	7,5
Mehed					
15–74	10,8	13,4	14,5	12,9	10,8
15–64	11,0	13,7	14,9	13,2	11,0
15–24	17,0	20,6	23,9	19,3	14,3
25–54	10,3	13,3	13,6	12,7	10,8
55–64	8,1	8,7	12,1	9,1	8,3
Naised					
15–74	8,8	10,9	12,6	12,2	9,7
15–64	8,9	11,1	12,8	12,3	10,1
15–24	14,2	18,5	23,7	26,4	22,5
25–54	9,1	10,9	12,1	11,0	9,2
55–64	2,7	5,3	6,5	8,9	6,6

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

1995. aasta andmete võrdlus 2000. aasta andmetega näitab, et pikaajaliste töötute absoluutarv on peaaegu kahekordistunud. Pikaajaline töötus on probleemiks nii eestlaste kui mitte-eestlaste seas. Meeste ja naiste suhteline osa pikaajaliste töötute hulgas oli 2001. aastal vastavalt 52% ja 44%. Pikaajaliste töötute osakaalu suurt tõusu täheldati 2002. aasta esimesel poolel, kui uute töötusjate arv langes.

Tabel 6. Töötud etnilise päritolu⁵ ja töötuse kestuse järgi, 1997–2002 (aasta keskmine, %)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Kokku						
Alla 6 kuu	33,0	34,7	34,3	39,7	36,1	31,7
6–11 kuud	21,2	18,3	19,8	14,9	15,6	15,4

12 kuud või rohkem	45,8	47,1	45,9	45,4	48,3	52,9
24 kuud või rohkem	27,0	25,8	26,5	26,7	30,8	34,3
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Eestlased						
Alla 6 kuu	35,8	38,3	37,1	40,7	41,1	34,3
6–11 kuud	21,5	18,1	18,9	14,6	15,1	14,1
12 kuud või rohkem	42,7	43,6	44,0	44,6	43,7	51,6
24 kuud või rohkem	25,9	24,0	26,0	27,8	26,4	33,2
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mitte-eestlased						
Alla 6 kuu	29,7	30,6	31,3	38,6	30,1	28,9
6–11 kuud	20,9	18,5	20,8	15,1	16,2	16,8
12 kuud või rohkem	49,4	50,9	47,9	46,2	53,7	54,3
24 kuud või rohkem	28,3	27,9	27,0	25,6	36,0	35,4
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	1997	1998	1999	2000	2001	2002

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

Tabel 7. Eesti elanikkonna etniline koosseis

Rahvus	Protsent	Arv
Eestlased	67,9	930 219
Venelased	25,6	351 178
Ukrainlased	2,1	29 012
Valgevenelased	1,3	17 241
Teised	3,1	42 402
Kokku	100	1 370 052

Allikas: Eesti Statistikaamet, 2000. aasta rahva ja eluruumide loendus. II Kodakondsus, rahvus, emakeel ja võõrkeelte oskus

Heitunud isikute arv⁶ vähenes 2002. aastal esimest korda viimaste aastate jooksul, langes 2001. aasta 22 000 inimeselt 18 000 inimesele. Heitunud inimeste arv on kõrge ning suurem osa selliseid inimesi elab maapiirkondades. Vanglast vabanenud isikud ja alkoholi või narkoprobleemidega isikud ning kodutud kuuluvad tööturult kõige rohkem eemale jäänud isikute hulka. Kaks viimast rühma on praegu ilmselt tööhõiveametite «pilgu alt välja jäänud».

Eestis on tööga hõivatud inimeste haridustase suhteliselt kõrge. 2001. aastal moodustasid kõrgharidusega töötajad umbes 21% kõikidest tööga hõivatud inimestest. 32%l tööga hõivatud isikutest oli kolmanda taseme haridus. Tulevikus hakkavad vastavad näitajad tõusma, sest haridusasutuste ja õppimisvõimaluste arv on viimaste aastate jooksul tõusnud. Kutseõpe pole tööturu nõudmiste suhtes piisavalt paindlik ning on endistviisi probleemiks.

Tabel 8. Tööjõud (15–74-aastased) hariduse ja soo järgi, 2001 (aasta keskmine, tuhandetes)

Haridustase (ISCED 97)	Tööga hõivatud	%	Töötud	%
Esimene tase või alla selle	53,9	9,2	14,0	20,9
Mehed	33,4	5,8	9,4	14,0
Naised	20,5	3,5	4,7	7,0
Teine tase	338,0	57,7	41,3	61,5
Mehed	188,6	32,2	21,5	32,0
Naised	149,5	25,5	19,8	29,5
Kolmas tase				

Mehed	75,5	12,9	5,3	7,9
Naised	118,1	20,2	6,5	9,7
Keskeriharidus	66,0	11,3	5,9	8,8
Mehed	19,5	3,3	2,2	3,2
Naised	46,5	7,9	3,8	5,7
Kõrgharidus	127,6	21,8	5,9	8,8
Mehed	56,0	9,6	3,1	4,6
Naised	71,6	12,2	2,8	4,2
KOKKU	585,5	100,0	67,1	100,0

Allikas: Eesti Statistikaamet

2.2.3. Järeldused

Suhteliselt soodne majanduslik areng ei ole üksinda taganud olulist töökohtade kasvu ega vähendanud töötust järgmistel põhjustel:

- Töötus on struktuuriline: kõrgeast töötuse määrast hoolimata on Eestis kvalifitseeritud tööjõu puudus. Aastate eest omandatud haridus, oskused ja töökogemused ei ole enam konkurentsivõimelised ega vasta kiiresti muutuvatele majanduse ja tööturu vajadustele.
- Töötus on regionaalne: töötuse määr ulatub madalast 5,8% määrast Tartu maakonnas kuni 18,9% määrani Ida-Viru maakonnas. Töötuse määr on Eesti keskmisest üksjagu kõrgem ka kaguregioonides, mis on majanduse ümberstruktureerimise tagajärjel kõige rohkem kannatanud. Tööjõudu ja töökohti pakutakse tihti eraldi piirkondades, kuid tööjõu liikuvus on mitmel põhjusel piiratud (rahaliste vahendite nappus, erinevused elukalliduses, kehv ühistransport jne).
- Pikaajaline töötus on väga levinud: üle aasta töötä olnud töötute arv kasvas 30%lt 1995. aastal 48%le 2001. aastal ning pikaajalised töötud moodustavad 6% tööjõust.

2.3. Tööturul esineva diskrimineerimise ja ebavõrdsuse analüüs

Sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumi koostamise käigus korraldatud analüüs näitas, et vanus, madal või poolelijäänud haridus, vananenud kvalifikatsioon ja oskused, puue või ebapiisav eesti keele oskus muudavad inimese tööturul haavatavaks. Nii tekivad Eesti tööturul järgmised riskigrupid:

- Noored inimesed (noorte töötuse tase oli 2002. aastal 17,6%), kel on raske siseneda tööturule, kus nõutakse kõrgtasemel oskusi, mida saab tihti omandada vaid töökogemustega ning ettevõtete korraldatud koolitusega
- Pikaajalised töötud (kelle hulka kuuluvad peamiselt üle 45-aastased inimesed ja madala hariduse või vananenud kvalifikatsiooniga inimesed), kes moodustasid 2002. aastal 53% töötutest
- Puudega või pikaajaliste terviseprobleemidega inimesed, kelle tööga hõivatuse tase on 25% võrreldes puude all mittehaavatavate tööealiste inimeste 61% hõivatuse tasemega
- Mitte-eestlased puuduliku eesti keele oskuse ning kõrge töötuse määraga regioonides elamise tõttu: eestlaste ja mitte-eestlaste töötuse määr 2002. aastal oli vastavalt 7,9% ja 14,9%

Ka paljud teised riigid on sarnased riskigrupid välja toonud

Olemasolevad andmed näitavad, et soolised erinevused töötuse ja vaesuse määrades on üsna ebaolulised (meeste tööga hõivatuse tase ületab naiste oma 1,1% võrra ning pikaajaline töötus on meeste hulgas levinum). Naiste tööga hõivatuse tase on 1990ndate algusest pidevalt langenud. Lisaks sellele on naistele makstav palk kõikide elukutsete puhul tavaliselt 25% võrra madalam meestele makstavast.

Tabel 9. Sooline palgaerinevus

	1998	1999	2000	2001
Naiste brutopalgast osa meeste brutopalgast (%)	74,2	73,5	75,4	75,7

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

Naised ja mehed on haavatavad erinevate riskifaktorite suhtes. Naistel on meestest suurem tõenäosus:

- muutuda pärast töötusjäamist majanduslikult mitteaktiivseteks;
- elada üksikvanemaks või hooldada vanemaid või puudega pereliikmeid;
- elada vanaduses üksinda ning ühest sissetulekuallikast;
- langeda koduse vägivalda ohvriks⁷;
- saada prostituudiks ning olla häbimärgistatud ja sotsiaalselt tõrjutud.

Mehed on haavatavamad:

- kõrge koolist väljalangemise määra tõttu;
- alkoholi või narkootikumide kuritarvitamise tõttu;
- kuna moodustavad suurema osa kodututest ja endistest vangidest;
- meeste suurem on suurem peaaegu kõikide suuremuse põhjustajate hulgas ning meeste käitumine on sagedamini tervistkahjustav.

Sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum toob välja aktiivsete tööturumeetmete laiendamise ja rahastamise vajaduse, et toetada töötute, eriti pikaajaliste töötute ja riskigruppide naasmist tööturule. Sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum rõhutab rohkem individuaalse ning kohandatud abi andmist individuaalsete tööhõive tegevuskavade loomise ja rakendamiseks.

Analüüsist nähtub diskrimineerimine järgmistel alustel:

Mitte-eestlastest elanikkond

Eesti rahvastikku iseloomustab suhteliselt suur mitte-eestlaste osakaal. Rohkem kui 1/3 rahvastikust räägib esimese keelena vene keelt ning neile inimestele valmistab suhtlemine eesti keeles raskusi. Tihedalt asustatud piirkondades nagu Tallinn või Kirde-Eesti tööstuslinnad moodustab venekeelne elanikkond omaette sotsiaalse rühma, kelle sidemed Eesti ühiskonna ja kultuuriga on nõrgad. Mitte-eestlastest elanikkonna konkurentsivõime tööturul on sageli nõrk, sest nende eesti keele oskus on halb. Mitte-eestlastest elanikkonna lõimimine tööturuga ja kogu ühiskonnaga on sotsiaalselt, majanduslikult ja demograafiliselt keeruline ülesanne. Seetõttu rakendab Eesti järgmisi lõimimisele suunatud tegevuskavu, mille eesmärgiks on:

- keeleõppe võimaluste pakkumine kõikidele vanusegruppidele ning erialane keeleõpe täiskasvanutele;
- mitte-eestlaste etniliste rühmade kultuuri ja identiteedi säilitamine ning nende sotsiaalse pädevuse tõstmine;
- tõhusam noorsootöö venekeelsete noorte hulgas;
- Eestis venekeelse auditooriumi jaoks loodud eesti- ja venekeelsete telesaadete laiem tarbimine;
- teo pakkumine venekeelsetele sotsiaalsetele riskirühmadele (AIDS, narkootikumid, kuritegevus).

Tabel 10. Peamised tööturunäitajad (15–64-aastased)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Eestlased						
Töäjõud (tuhandetes)	430,4	413,7	411,1	420,3	414,1	415,8
...hõivatud (tuhandetes)	396,0	372,1	364,2	375,4	379,9	384,6
...töötud (tuhandetes)	34,4	41,7	46,9	44,9	34,2	31,2
mitteaktiivne elanikkond (tuhandetes)	175,2	180,5	176,9	186,5	192,9	184,8
Kokku (tuhandetes)	605,6	594,3	588,0	606,8	607,0	600,7
Aktiivsuse määr, %	71,1	69,6	69,9	69,3	68,2	69,2
Hõivatuse määr, %	65,4	62,6	61,9	61,9	62,6	64,0
Töötuse määr, %	8,0	10,1	11,4	10,7	8,3	7,5
Mitte-eestlased						
Töäjõud (tuhandetes)	228,3	230,1	234,1	221,8	217,9	223,1
...hõivatud (tuhandetes)	197,0	191,7	191,7	184,7	185,6	188,3
...töötud (tuhandetes)	31,3	38,3	42,4	37,1	32,3	34,8
mitteaktiivne elanikkond (tuhandetes)	85,2	91,3	93,8	87,9	91,3	92,1
Kokku (tuhandetes)	313,5	321,3	327,9	309,7	309,2	315,2
Aktiivsuse määr, %	72,8	71,6	71,4	71,6	70,5	70,8
Hõivatuse määr, %	62,8	59,7	58,5	59,6	60,0	59,8
Töötuse määr, %	13,7	16,7	18,1	16,7	14,8	15,6

Kokku (tuhandetes)						
Töäjõud (tuhandetes)	658,7	643,8	645,2	642,1	632,0	638,9
...hõivatud (tuhandetes)	593,0	563,8	555,9	560,1	565,6	572,9
...töötud (tuhandetes)	65,8	80,0	89,3	82,0	66,5	66,0
mitteaktiivne elanikkond (tuhandetes)	260,3	271,8	270,7	274,4	284,2	276,9
Kokku (tuhandetes)	919,1	915,6	915,9	916,5	916,3	915,8
Aktiivsuse määr, %	71,7	70,3	70,4	70,1	69,0	69,8
Hõivatuse määr, %	64,5	61,6	60,7	61,1	61,7	62,6
Töötuse määr, %	10,0	12,4	13,8	12,8	10,5	10,3

Allikas: Eesti Statistikaamet, Töäjõu-uuringud

Vanus

Enamikus riikides on noorte (15–24-aastased) töötuse määr traditsiooniliselt kõrgem töötuse kogumäärast. Eestis on noorte töötus järjepidevalt tõusnud. 2000. aastal lisandus töötajate nimekirja üle 6000 noore, aasta lõpuks ulatus noorte töötute arv 25 000 inimeseni. 2000. aasta IV kvartalis oli noorte töötuse määr 26,4%, vastav näitaja Euroopa Liidus aga 15,8%. 2001. aastal langes noorte töötuse määr 22,2%le; langus jätkus 2002. aastal koos üldise töötuse määra langusega ning moodustas 2001. aasta II kvartalis 17,3%. Eesti noorte olukord on veelgi keerulisem, sest pensioniiga⁸ tõstetakse iga aastaga ning vabade töökohtade arv väheneb. Loodavate töökohtade arv on piiratud ning uute töötajate palkamisel eeldatakse neil varasemat töökogemust, mida koolilõpetajatel üldiselt ei ole.

Tabel 11. Noorte töötuse määr vanusegrupi ja soo järgi, 1998–2002 (aasta keskmine, %)

	1998	1999	2000	2001	2002
Naised ja mehed					
15–19	5,3	5,2	6,7	6,8	2,9
20–24	8,7	10,7	13,3	11,1	9,3
15–24	7,0	7,9	9,9	8,9	6,0
Mehed					
15–19	6,4	6,2	6,5	6,3	3,3
20–24	10,5	12,8	16,4	11,8	8,2
15–24	8,4	9,3	11,3	8,9	5,7
Naised					
15–19	4,2	4,2	6,9	7,4	2,5
20–24	6,9	8,6	10,1	10,4	10,4
15–24	5,5	6,4	8,4	8,8	6,3

Allikas: Eesti Statistikaamet, Töäjõu-uuringud

Vanusegruppides on lisaks noortele raskes olukorras ka 50–54-aastased. Nende hulgas on töötute arv kasvanud viimasel kolmel aastal väga kiiresti – 78% võrra. Need inimesed pole jõudnud veel pensioniikka ning neil puudub eelpensioni saamise õigus. Neil on raske leida uut tööd, sest tööandjad eelistavad palgata noori inimesi. Paljud üle 50-aastased mehed ja naised on lõpetanud töö otsimise ja muutunud mitteaktiivseteks. Seega võib eeldada, et vanemate inimeste seas on töötuse määr kõrgem, kui statistika näitab.

Haridus ja oskused

Pikaajaline töötus on üks püsivamaid ja tõsisemaid probleeme paljudes arenenud tööstusriikides. Töötuse periood pikeneb ja nii on inimest tööellu raske tagasi tuua. See muutub ka riigi jaoks järjest kallimaks.

Vanematel töötutel ja madala haridusega inimestel on suurem risk muutuda pikaajalisteks töötuteks. 2001. aastal moodustasid pikaajalised töötud 48% töötute koguarvust.

Tabel 13. Pikaajaline töötus soo järgi, 1998–2002
(aasta keskmine, %)

	1998	1999	2000	2001	2002
Mehed ja naised	4,7	5,6	6,2	6,1	5,5
Mehed	4,9	6,4	6,9	6,8	6,4
Naised	4,4	4,8	5,4	5,4	4,5

Allikas: Eesti Statistikaamet, Tööjõu-uuringud

Puue

Puuetega, pensionil ja eelpensionieas inimeste tööga hõivatuse tase on oluliselt langenud. 1990. aastal oli tööga hõivatud 24,2% töövõimetuspensioni saavatest isikutest, 1999. aastal oli see määr langenud 13%le. Samas tõusis puude või haiguse tõttu mitteaktiivseteks muutunud inimeste arv 26 500 inimeselt 1991. aastal 48 100 inimesele 2000. aastal. Tööjõu-uuringud näitavad, et 2000. aastal oli tööga hõivatud 25% pikaajalise terviseprobleemiga või puudega inimestest võrreldes puude all mittekannatavate inimeste 61%ga.

3. PROGRAMMI POLIITILINE KONTEKST

3.1. Sissejuhatus

Euroopa tööhõivestrateegia on kirja pandud Amsterdami lepingu tööhõive jaotises. Euroopa tööhõivestrateegia toetab ja annab liikmesriikidele tööhõivesuuniste komplektiga juhiseid töötusega võitlemisel, tööalase konkurentsivõime ja paindlikkuse tõstmisel, tööturu kohanemisvõime parandamisel ning soolise võrdõiguslikkuse tõstmisel töökohtades keskmises perspektiivis. Tööhõivestrateegia aluseks on mittereguleeriv lähenemine tööturule, mille kaudu võetakse meetmeid kogu tööturu raames liikmesriikide sisemisel, regionaalsel ja kohalikul tasandil vastavalt individuaalsetele tööturu vajadustele ja institutsionaalsetele struktuuridele.

Liikmesriigid lepivad tööhõivesuunistes kokku igal aastal, et juhtida tööhõivepoliitika arendamist ja anda aru tegevuse käigu kohta tööhõive tegevuskavas, mis on omakorda sisendiks komisjoni ja nõukogu ühisele tööhõive aruandele ning mis toetavad vastastikuste eksperthinnangute andmist ja võimaldavad jagada parimaid tegevustavasid.

3.2. Euroopa poliitiline kontekst

3.2.1. Euroopa tööhõivestrateegia, tööhõive ühishinnang ja sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum

Eesti tööturupoliitikat viiakse ellu kooskõlas Eesti tööhõive tegevuskavade, tööhõive ühishinnangu (JAP), RAKi programmdokumendi ning alates 2004. aastast sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumiga ja sellele järgneva riikliku sotsiaalse kaasatuse tegevuskavaga.

RAKi programmdokument on Eesti ja Euroopa Liidu koostöös Eesti sotsiaalse ja majandusliku arengu edendamiseks ettevõetavate tegevuste alusdokumendiks.

Eesti on koostanud kolm tööhõive tegevuskava, aastateks 2000 (IV kvartal), 2001, 2002 ja 2003, mis kõik joonduvad EL tööhõivesuunistest. 2004. aasta tööhõive tegevuskava aluseks saavad nõukogu poolt 2003. aasta juulis vastuvõetud uued tööhõivesuunistid.

Eesti tööturu üks prioriteete on kõikide aktiivsete tööturumeetmete arendamine vastavalt riskirühmade vajadustele ja tööturu nõudmistele. Tööhõive tegevuskavast lähtuvalt on riskirühmaks 16–24-aastased noored, puuetega inimesed, pikaajalised töötud, väikeste lastega emad, kvalifikatsiooni minetanud töötajad, pensionieelses eas inimesed, karistusasutustest vabanenud ja eesti keele mitteoskajad. Erilist tähelepanu pööratakse noortele, puuetega inimestele ja pikaajalistele töötutele.

Peamised tööturupoliitika seoses majandusliku mitteaktiivsuse ja töötusega on aruteluks dokumendis «Eesti tööhõive ühishinnang», kus rõhutatakse ebasoodsas olukorras inimeste tööturul osaluse soodustamise vajadust.

Hiljuti valminud sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumiga projektis on peamise väljakutsena esitatud kõiki gruppe kaasava tööturu arendamine, sest kõrvalejäämine tööturult on Eestis peamine vaesuse elamiseks põhjus. Seega pole kõikide töövõimeliste isikute konkurentsivõime tõstmine mitte ainult vaesusest pääsemise võtmeks, vaid ka parimaks vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ennetamise vahendiks.

See väljakutse kätkeb endas ettevõtluse arendamist, haridussüsteemi muutmist tööturu nõudmistele vastavaks ja abi andmist töötutele. Kõige tõrjutumatel töö leidmise hõlbustamiseks on vaja tõhusalt käsitleda isiklikke, perekondlikke ja ühiskondlikke piiranguid tööturul osalemisele ning luua töö leidmise võimalused seal, kus avatud juurdepääsuga tööturg ei ole (veel) reaalsus.

Sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumis on välja toodud järgmised tööturualased poliitilised prioriteedid:

- tagada individuaalsem abi konkreetsetele vajadustele kohandatud teenustega;
- tegelda isiklike, perekondlike ja ühiskondlike tõketega tööturul osalusele;
- õigeaegne sekkumine ja abi neile, kel on oht kaotada töö;
- töökohtade loomine paindlikemate ja mitmekesisemate töövõimalustega;
- eakate inimeste tööhõive toetamine integreeritud meetmetega;
- elukestva lähenemise kasutamine tööhõives ja koolitusvajadustes, et ennetada perekondlikest või ühiskondlikest vajadusest tingitud eemalejäämist tööturult.

3.2.2. Poliitika tugiraamistik

Euroopa Sotsiaalfondi poliitika tugiraamistik sätestab Eesti inimressursi arendamise poliitika tööhõive parandamiseks aastateks 2004–2006. Raamistik sisaldab planeerimisvahendeid ja poliitilist põhjendust ESFi toetuse saamiseks ning koosneb tööhõivealastest tegevustest mitmetes valdkondades.

Inimressursi arendamist peetakse majanduse ja kogu ühiskonna jätkusuutlikkuse tagamise tähtsaimaks vahendiks. Haritud, paindliku ja infoühiskonna kiirete muutustega kohaneva tööjõu olemasolu on majanduse jätkusuutlikkuse oluliseks eelduseks. Kvalifitseerituma tööjõu kasutamine võimaldab uute ja kõrgetasemelisemate tehnoloogiate kasutuselevõttu, äripotentsiaali arendamist ja uute töökohtade loomist. Kvalifitseeritud tööjõud on ka üks struktuurilise iseloomuga arengukavade tõhusa elluviimise eeldusi.

Eesti tööhõivepoliitika peaesmäärke 2010. aastaks on tagada tööga hõivatus võimalikult suurele inimeste arvule. Eesmärgini saab jõuda tööjõu ja regioonide konkurentsivõimelisuse tõstmisega, mida toetaksid haridusreformide paindlik elluviimine, elukestva õppe soosimine, riiklike tööhõiveametite haldussuutlikkuse tõstmine, aktiivsete tööturumeetmete laiendamine ja sotsiaalsete partnerite kaasamine protsessi kestel. Uute meetmete ja tegevuste väljatöötamisel tuleb lähtuda soolise võrdõiguslikkuse soodustamise põhimõttest.

Inimressursi arendamise prioriteeti viiakse ellu nelja meetme abil. Esimese meetme «Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem» eesmärgiks on haridussüsteemi edendamine ning haridusele ja elukestvale õppele juurdepääsu laiendamine. Teine meede «Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks» keskendub kestva koolituse tagamisele juba tööga hõivatud inimestele ning potentsiaalsete ettevõtjate ettevõtlusalasele koolitamisele. Kolmas ESFi meede «Võrdsed võimalused tööturul» Eesti RAKi programmdokumendis pakub aktiivseid tööturuteenuseid ja teine töötutele, kaasa arvatud pikaajalised töötud ja heitunud inimesed, võimalusi tööturuga integreerimise toetamiseks. Inimressursi arendamise prioriteedi neljas meede «Haldussuutlikkuse tõstmine» sisaldab koolitusvõimalusi valitsussektori ja kohalike omavalitsuste asutuste avalikele teenistujatele.

Seega on kaetud kõik viis ESFi poliitikavaldkonda. Tööhõivepoliitika üldine strateegia on sätestatud Eesti riiklikus tööhõive tegevuskavas ning seega on ESFi toetatavad tegevused tihedalt seotud riikliku tegevuskavaga. ESFi meetmetes ettenähtud tegevused on suhteliselt laiahaardelised ja mõeldud laiemale sihtgrupile ning seetõttu on meetmete uuenduslikkus üldiselt piiratud. Seega oodatakse EQUAL programmilt selgemini piiritletud ja uudset lähenemist, et katsetada neid ideid, mida oleks võimalik hiljem rakendada teistele struktuurifondide programmidele ja riiklikele poliitikatele ning parandada riiklikus tegevuskavas ettenähtud tulemusi.

3.3. Riikliku poliitika ülevaade

Eestis on tööturupoliitika arendamine Sotsiaalministeeriumi ülesanne. 1. oktoobril 2000. a jõustusid kaks seadust: «Töötu sotsiaalse kaitse seadus» ja «Tööturuteenuse seadus». «Töötuskindlustuse seadus» jõustus 1. jaanuaril 2002. a.

Tööturupoliitika rakendamise kohustus lasub Tööturuametil, kelle alluvuses on 16 piirkondlikku tööhõiveametit, kes pakuvad tööturuteenuseid, registreerivad töötuid ja maksavad neile töötü abiraha.

Kõikidel töötuna registreeritud inimestel on õigus saada kohalikust tööhõiveametist järgmisi teenuseid: teave olukorrast tööturul, koolitus- ja töövõimalused (vabad töökohad), kutsealane nõustamine ja juhendamine, tööturukoolitus, töövahendus, tööturutoetus⁹ ja ettevõtluse alustamise toetus, hädaabitöödele suunamine.

2001. aastast on riiklike tööhõive tegevuskavasid¹⁰ valmistatud ette igal aastal, et töötada välja aktiivsed tööturumeetmed ja käivitada riskigruppide tööturule lõimimise algatused. Tegevuskavad keskenduvad järgmistele riskigruppidele: noored ja pikaajalised töötud, puuetega inimesed, eakad töötajad ja vene keelt kõnelevad töötotsijad, kelle eesti keele oskus on puudulik. Riskigruppide abistamiseks on tehtud järgmist:

- Tööhõiveametitesse on palgatud kutsenõustajad ja pikaajaliste töötute nõustajad, et teha töötutega individuaalset tööd ja koostada isiklikud tegevuskavad
- Ebasoodsas olukorras gruppidele on loodud eriprojekte. Olemasolevatest võib näitena tuua pikaajalistele töötutele individuaalse abi andmise projektid (nõustamine, kohanemiskoolitus, tööturutoetus) ja subsideeritavate töökohtade loomine puuetega noortele inimestele. Samal ajal arendatakse välja ja katsetatakse pilootprojektsid

võimalust anda ilma eriliste oskusteta või kogemusteta töötutele võimalus omandada lihtsamaid oskusi, tööharjumusi ja kogemusi

- Piirkondliku töötusega tegelemiseks on Ida-Viru maakonnas käivitatud spetsiaalne tööhõiveprogramm, mis käsitleb töötuse ja pikaajalise töötuse kõrge määra struktuurilisi põhjuseid. Programmi tegevused soodustavad muu hulgas ka antud piirkonna enamiku moodustava venekeelse elanikkonna tööturul osalemist
- PHARE projekt puuetega inimeste tööhõive edendamiseks (2003–2004) koostöös Ühendkuningriigi Tööhõive- ja Pensioniministeeriumiga on võtnud sihiks puuetega inimeste tööturule aitamise koos tööhõiveteenuste, rehabiliteerimise ja hüvitiste muutmise, et parandada nende vastavust puuetega inimeste nõuetele, tööhõiveametite, kutse- ja rehabiliteerimisasutuste ja hüvitisi maksvate asutuste koostöö soodustamise, töökohtade vajadustele kohandamise skeemide loomise, tööandjate puuetelaste küsimuste teadlikkuse tõstmise ning abi pakkumise puuetega inimeste värbamise ja puuetega toimetuleku jaoks
- Teise PHARE projekti (2003–2004) eesmärgiks on välja töötada integreeritud tööturumeetmete pakettid ja praktika võimalused noortele töötutele (16–24-aastased).

Tööturuteenused on kohalike tööhõiveametite kaudu üldiselt kättesaadavad kõigile töötuna arvele võetud isikutele. Tegelikuses on teenuste olemasolu ja teenustele juurdepääs piiratud.

Piiratud rahastamine takistab aktiivsete tööturumeetmete laialdasemat elluviimist ning teenuste sortimendi laiendamist – ülalloeletud tööturuteenusid võib pidada traditsioonilisteks teenusteks. Üldiseks suunaks on individuaalsete vajaduste sobitamine olemasolevate meetmetega vastandina individuaalsemale abile. Seda viimast võib teatud määral selgitada ebapiisavate inimressurssidega – töötuna arvele võetud isikute ja kohalikes tööhõiveametites töötavate isikute suhe on 194:1. Kuigi töötajaid on koolitatud individuaalsemate teenuste pakkumiseks, puudub neil oskuste teatud riskigruppidega, näiteks puudega töötajatega, tegelemiseks.

Mitmed pilootprojektid on olnud edukad hästi integreeritud tugipaketite pakkumisega ebasoodsas olukorras gruppidele, kuid neis osalenute arv on töötute koguarvuga võrreldes marginaalne. Pilootalgatuste kogemused tuleb kaasata ebasoodsas olukorras gruppide tööturule lõimimise üldistesse ja integreeritud strateegiasse.

Vähem konkurentsivõimelisi töötajaid värbavatele tööandjatele suunatud tööturutoetused on ainsaks konkreetseks meetmeks ebasoodsas olukorras gruppidele. Tegelikuses on tööturutoetust kasutatud pigem palgatoetusena. Selliste toetusskeemide hulgast võib tuua näiteid töökohtade loomisest, kuid ebasoodsas olukorras inimeste ees seisvate raskuste mitmetahulisuse tõttu ei suuda üksainus meede nende vajadusi rahuldada. Lisaks näitab puuetega inimeste olukorra analüüs, et toetuse kasutamine palgatoetusena jätab mulje, et puuetega inimeste värbamine on teiste inimeste värbamisest kulukam.

Ebasoodsas olukorras gruppide osalust tööturul piiravad sageli isiklikud põhjused (krooniline haigus, laste kasvatamine, vanurite või puuetega pereliikmete eest hoolitsemine) või sotsiaalsed põhjused (nt eluaseme, liikumise või juurdepääsuga seonduvad probleemid). Praegu neid probleeme üldiselt ei käsitleta, sest tööhõive, hoolekande ja teiste teenuste koordineerimine on vähene ning tööhõiveametid ja kohalikud omavalitsused teevad vähe koostööd.

SWOT-analüüs ja järeldused

<p>Tugevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riskigruppidele tähelepanu osutamise tähtsus on tunnustatud strateegilistes dokumentides (nt riiklik tööhõive tegevuskava) • Sotsiaalse kaasatuse protsessi algatamine ja arendamine Eestis (sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumi koostamine, riiklik sotsiaalse kaasatuse tegevuskava) • Uue tööhõivestrategie arendamine, mis näeb ette individuaalse lähenemise töötajate tööturule lõimimises • Juba lõpuleviidud ja praegu jooksvate projektide kogemusi ja õppetunde (nt puuetega inimeste osas) saab rakendada EQUALi arengupartnerluste loomiseks ja elluviimiseks • Mõningatel gruppidel (nt erinevate puuetega inimesed) on nende huve esindavad organisatsioonid, mis võiksid osaleda EQUALi arengupartnerlustes partneritena 	<p>Probleemid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tegelik poliitika ja tegevuste puudumine riskigruppide olukorra parandamiseks tööturul • Liiga jäik ja ühetaoline seadusandlus ja teenused, mis ei sobi erinevate riskigruppide vajadustega • Kohaliku algatuse puudumine ja ebapiisav koostöö kohalike omavalitsuste ja riskigruppide huve esindavate organisatsioonide vahel • Põhjaliku ja täpse teabe ning statistika puudumine erinevate riskigruppide kohta • Järelevalve ja hindamise puudumine riskigruppide tööturuprogrammide kohta • Avalike teenistujate pidev voolavus ja suur töökoormus, kõrgetasemeliste tegevuskavade ja vajalike aruannete koostamiseks puuduvad teadmised ja oskused • Tööjõu pakkumise ja nõudluse sobimatus (nt oskused osutuvad muutunud olukorras puudulikuks)
<p>Võimalused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Euroopa tööhõivestrategie rakendamine, ühiste suuniste järgimine 	<p>Ohud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ebasoodne maksupoliitika suurendab ebavõrdsust elustandardis • Liberaalne majanduspoliitika ei toeta võrdsete võimaluste soosimist tööturul

<ul style="list-style-type: none"> • Teabe ja tavade vahetamise võimalus riikidega, kel on rohkem kogemusi võrdseid võimalusi toetava tööturupoliitika ja programmide osas • Suhteliselt kõrge majanduskasv • ELi struktuurifondide vahendite abil saab inimressurssi arendada 	<ul style="list-style-type: none"> • Süsteemitu regionaalpoliitika, püsivad regionaalsed erinevused töötuse määrades ja töövõimalustes • Puudulik koostöö hariduse, majanduse ja tööhõive/sotsiaalsfääri eest vastutavate asutuste vahel: poliitikate, programmide ja tegevuste killustatud väljatöötamine ja elluviimine
---	---

SWOT-analüüs näitab, et nii kõiki hõlmavat tööturuga toetavad kui piiravad tegurid on Eestis võrdselt esindatud. Probleemid on reaalset olemas ning tugevad küljed on teatud mõttes kaheldavad, peegeldades pigem potentsiaali kui tugevusi. Siiski on sellised positiivsed arengud märkimist väärt, sest nad toetavad tõenäoliselt EQUAL programmi raames ette võetavaid tegevusi. Samas tuleks ära kasutada võimalusi, mis tekivad välistest teguritest, eriti ELi poliitikatest, koostöö võimalustest teiste riikidega ning teistest valitsuse poliitikates toimuvatest arengutest, mis võivad tööturule mõju avaldada. Nende võimaluste ära kasutamine on otsustava tähtsusega Eesti jaoks kõige keerulisemate probleemide ületamisel. SWOT-analüüsist tehtud järeldusi arvestati EQUALi teemade valikul Eesti jaoks.

4. PRIORITEETSSED TEEMAD

4.1. Teemade valik

Vastavalt uutele liikmesriikidele (eriti väikese eelarvega riikidele) antud soovitudele on Eesti otsustanud piirata prioriteetsete teemade arvu ning keskenduda kahele või kolmele võtmevaldkonnale.

Eestis viiakse EQUAL programmi raames ellu järgmiste teemade alla kuuluvaid tegevusi:

4.1.1. Teema A: Tööturule tulemise või naasmise hõlbustamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega

Eesmärgiks on töötada välja uusi meetodeid ja lahendusi neile, kel on raskusi avatud tööturule tulemisega.

Eesti tööturule on iseloomulik kõrge töötuse ja pikaajalise töötuse tase ning tööturu pakkumise ja nõudluse erinevus, mis viitab konkurentsivõimele tööturul kui kõige pakilisemale probleemile. Seega on teema A valik hästi põhjendatud. Tulenevalt teema laiaulatuslikkusest on sellega võimalik katta palju erinevaid küsimusi ja grupe ning pakkuda arengupartnerlustele mitmeid võimalusi. Teema A sobib Eesti-sugusele väikeriigile.

Vältimaks otsest kokkulangevust ESFi tavameetmetega ning tagamaks EQUALi ja ESFi tavameetmete vastastikust täiendavust, keskendub EQUALi teema A peamiselt neile gruppidele, kes on eriti keerulises olukorras ja/või kes pole teiste poliitikate või programmide tähelepanu osaliseks saanud. Seetõttu keskendub EQUAL programm:

- inimestele, kel on tööturul mitmeid riske (nt mitte-eestlastest naised, puuetega noorukid);
- eriti ebasoodsas olukorras grupid, kes pole kaetud või on suures osas teiste poliitika vahenditega katmata (nt kodutud, heitunud inimesed, endised vangid, meelemürgisõltlased või mängurid);
- kõik grupid, kes langevad tööturul peamiste diskrimineerimisvormide ohvriks (diskrimineerimine soo, rassi, etnilise päritolu, usu, veendumuste, puude, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel);
- inimkaubitsemise ja prostitutsiooni ohvrid.

Toetus inimkaubitsemise ohvritele on EQUALi teise voo üks prioriteete ning sellise teema valik on kooskõlas EQUAL programmi üldiste põhimõtete ja trendidega. Kuigi inimkaubitsemine esineb erinevates vormides, on see enamasti seotud prostitutsiooniga ja seega on mõistlik neid probleeme koos käsitleda.

Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni andmeil langeb Eestis igal aastal umbes 500 tüdrukut ja naist inimkaubitsemise ohvriks¹¹. Hiljutine uuring väidab, et Tallinnas on üle 1000 prostituudi¹². Arvestades Eesti väikest ja üha kahanevat rahvaarvu (1,4 miljonit), on need näitajad kõrged.

2002. aastal läbiviidud uuring näitab, et paljud inimesed pole kas lihtsalt teadlikud või ei usu, et nemad ise, nende sõbrad ja sugulased on potentsiaalsed inimkaubitsemise ohvrid¹³. Praegu puudub Eestis süsteem, mis aitaks prostituutidel pöörduda tagasi normaalsesse tööellu. Tihti ei suuda aga naised prostitutsioonivõrgust ilma välise abita lahkuda.

Naistega kaubitsemise vastase kampaania raames 2002. aastal korraldati uuring Eesti riigi suutlikkusest takistada ja ennetada naistega kaubitsemist. Kampaania pakkus väärtuslikku teavet Eesti hetkeolukorrast ning soovitusi edaspidisteks tegevusteks. Olemasolevast analüüsist ja tegevuskavade soovitudest lähtuvalt on valdkonna jaoks väljapakutud tegevuste hulgas avalikkuse teadlikkuse tõstmine prostitutsiooni ja naistega kaubitsemise tagajärgedest, politsei kompetentsi ja suutlikkuse tõstmine prostitutsiooni ja inimkaubitsemise ennetamiseks ning institutsionaalse võrgustiku loomine ohvrite abistamiseks.

Inimkaubitsemine on piiriülene probleem ning selle vastu võitlemise tõhustamiseks tuleb teha koostööd teiste riikidega. Vaadete ja kogemuste vahetamine inimkaubitsemise vastases võitluses aitab saavutada paremaid tulemusi. EQUAL programmi partnerluspõhimõtte pakub ühistegevuseks paljulubavaid võimalusi.

4.1.2. Teema G: Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturulalt lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu

Eesmärgiks on arendada ja rakendada pilootprojektides meetmeid töö- ja pereelu ühitamiseks persoonlikult töökorralduse, kaugtöö ja hoolduse ning toetavate teenuste arendamisega seonduvate tegevuste väljatöötamisega.

Fookus: Väikeste laste vanemad, hoolduskohustusega inimesed (vanurite, puuetega ja haigete sõltuvate inimeste hooldamine), tööandjad, üldsus.

Meeste ja naiste ebavõrdsus ei paista otse töötuse ja vaesuse määradest välja, kuid meeste ja naiste palkade erinevus on märkimisväärne ning see kajastub ka üldises suhtumises soosse tööturul. Naistel on meestest sagedamini perekonnaga seonduvaid riskitegureid (nt üksikvanema seisus, vanas eas üksi elamine, eakate või puuetega pereliikmete eest hoolitsemine). Seetõttu on vaja paremaid mooduseid pere- ja tööelu ühitamiseks, et vähendada võimaluste puudumisel tekkida võivat soolist ebavõrdsust. Teema G on sobiv ka seetõttu, et hõlmab palju erinevaid probleeme ja gruppe. Eestis on üldiselt üsna kõrge info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tase, eksisteerib hea alus ja potentsiaal erinevate koostöövõrgustike ja kaugtöö võimaluste väljaarendamiseks mitmetes valdkondades.

Valdkonna valik sobib nii hõivatute kui töötute ebavõrdse seisundi ja diskrimineerimise vastase võitluse eesmärgiga. Teema A on suunatud peamiselt töötutele, kuid teema G arvestab ka töötavaid inimesi ning tasakaalustab strateegia. Kuigi teised teemad on samuti olulised, on nende teemade prioriteetide hulgast väljajätmine põhjendatud.

Need on kas oluliselt kitsamad ning nendega saab tegelda valitud teemade raames või on probleemid Eestis vähem tõsised või osaliselt kaetud teiste programmide või poliitikatega.

4.1.3. Teema I: Asüülitaotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine

Ühise varjupaigapoliitika koostamine, kaasa arvatud Euroopa ühine varjupaigakorraldus, moodustab osa Euroopa Liidu eesmärgist luua järk-järgult vabadusele, turvalisusele ja õiglusele rajanev ala, mis on avatud neile, kes olude sunnil otsivad seaduslikult kaitset Euroopa Liidult.

Teema võtmine EQUAL programmi on põhjendatav asüülitaotlejate järjest suureneva arvu ja raskema olukorraga kogu Euroopa Liidu territooriumil. 2002. aastal Euroopa Liidus esitatud asüülitaotlejate koguarv oli ligi 400 000¹⁴. Enamikus riikides on asüülitaotlejatel juurdepääs tööturule keelatud või piiratud. Eestis on asüülitaotlejate arv väga väike – 1997. aastast on esitatud 82 asüülitaotlust, 13¹⁵ neist 2003. aastal. Kuigi Eesti pole praegu asüülitaotlejate hulgas atraktiivseks sihtkohaks ning lähiajal pole ette näha asüülitaotlejate arvu märkimisväärset tõusu, on Eesti valmistunud asüülitaotlejate arvu võimalikuks suurenemiseks. Eesti on ratifitseerinud ÜRO pagulaste konventsiooni. 1997. aastal võeti vastu «Pagulaste seadus», 2000. aastal avati keskus 35 asüülitaotleja vastuvõtuks. Lisaks valitsusepoolsele tegevusele pakub Eesti Pagulasabi asüülitaotlejaile tuge nende õiguste eest võitlemisel ja nende probleemidele lahenduste otsimisel.

Praegu puudub eriline vajadus asüülitaotlejate ja tööturuga seonduvate suuremahuliste programmide rakendamiseks. Moodustatakse «väike» arengupartnerlus, et toetada asüülitaotlejate tegeleva võrgustiku loomist, tõsta institutsionaalset suutlikkust, koolitada asüülitaotlejate tegelevaid töötajaid ning arendada võimalikke horisontaalseid lahendusi abi ja toe pakkumiseks. Tegevused planeeritakse täiendamaks Eesti Pagulasabi tööd. Siseministerium vastutab Euroopa Pagulaste Fondi rakendamise koordineerimise eest ning seetõttu kuulub Siseministeriumi esindaja EQUAL programmi seirekomisjoni.

4.2. EQUAL programmi ja RAKi programmdokumendi vastastikune täiendamine

EQUAL programmi raames rakendatavate teemade valiku aluseks ja mõjutajaks olid RAKi programmdokumendi prioriteetid ja meetmed. EQUAL programmi üldised 9 teemat, mis on määratud Euroopa Liidu tasandil, hõlmavad haridust ja ettevõtlust, kuid neid valdkondi ei võetud EQUALi nende otsese kokkulangevuse võimaluse tõttu RAKi programmdokumendi meetmetega 1.1 ja 1.2.

Mõned Eesti jaoks eriti problemaatilised küsimused (nt pikaajaline töötus, mitte-eestlaste töötus) on nii RAKi programmdokumendi kui EQUALi programmdokumendi prioriteetideks. See muidugi ei tähenda, et kummagi programmi raames elluviidavad tegevused samad oleksid. Probleemide tähtsusest tulenevalt peab laiemalt rakendama traditsioonilisi meetmeid (RAKi programmdokumendi raames) kui ka katsetama uusi (EQUALi programmdokumendi raames). Nii täiendavad EQUALi programmdokument ja RAKi programmdokument teineteist, pakkudes sihtgruppidele erinevat laadi abi.

Mõlemad programmid on laiemate eesmärkide, probleemide ja sihtgruppide osas sarnased, kuid lähenemise, tegevuste, tööviiside ja eeldatavate tulemuste osas erinevad. Paralleelselt elluviidutena võimaldavad traditsioonilised ESFi projektid ja EQUAL programmi raames rakendatud arengupartnerlused käsitleda samu probleeme erinevatest aspektidest ning saavutada paremaid ja laiapõhjalisemaid tulemusi.

Kuigi tegevused on teatud mõttes sarnased, väldivad RAKi programmdokumendi ja EQUALi programmdokumendi lähenemisviisid, eesmärgid ja projekti/arengupartnerluse nõuded kahe programmi otsest kattuvust. RAKi programmdokumendis sätestatud ESFi meetmete tegevused on laiemas põhjaga ning suunatud laiematele gruppidele. EQUAL programmilt oodatakse konkreetsemat lähenemist ja uuenduslikkust. EQUAL programmi arengupartnerlustesse peaksid kuuluma erinevad osapooled erinevatest sektoritest ning projektide aluseks peaks olema erinevate tegevuste ja vahendite kombineerimine ühe keskse probleemi lahendamiseks, et arendada uus kompleksne ja järjekindel vahend probleemidega võitlemiseks poliitika tasandil. Traditsioonilised ESFi projektid seevastu on suunatud konkreetsele probleemile, mille aluseks on kindel piirkond või sihtgrupp.

EQUAL keskendub diskrimineerimise vähendamisele. Diskrimineerimine ja ebavõrdsed võimalused on suures osas seotud suhtumise ja harjumustega ning EQUAL keskendub nende muutmisele. See on üks oluline EQUALi teistest ESFi tavaprojektidest eristav tunnus. Tavaliselt keskenduvad projektid inimeste kvalifikatsiooni ja oskuste tõstmisele, kuid ei pööra eriti tähelepanu diskrimineerimise ja tõrjutuse välistele põhjustele.

EQUAL programmi teise vooru suunistes on kirjas, et iga teemavaldkond on kõikide diskrimineerimisvormide (diskrimineerimine soo, rassi, etnilise päritolu, usu, veendumuste, puude, ea või seksuaalse sättumuse alusel) all kannatajatele avatud. Seega pole võimalik ega soovitatav EQUAL programmi eesmärkidest lähtuvalt sihtgruppe täpselt määratleda. Pigem kirjeldatakse üldisi sihtgruppidele iseloomulikke jooni seoses tööturuga (nt need, kes on halvimas olukorras ega saa abi teistest programmidest).

Võimalikku kattuvust saab vältida aktiivse teabevahetusega. Sotsiaalministeerium on nii EQUALi korraldusasutus kui Euroopa Sotsiaalfondi rahastatavate RAKi meetmete rakendusasutus. Samuti on Tööturuamet nii EQUAL programmi rakendusüksus kui RAKi programmdokumendi meetme 1.3 (mis on EQUALile sisult lähim meede) lõplik abisaaja. Võtmeasutused on samad ning seega on suhteliselt lihtne operatiivselt informatsiooni vahetada.

Tabel. Põhimõtted ja lähenemismeetod

Põhimõtted	RAKi I prioriteet (ESF)	EQUAL
Prioriteetide, meetmete ja teemade valik	Osa terviklikust strateegiast, mille aluseks on Eesti tööturu, ELi ja Eesti riigi poliitilise konteksti analüüs	Teemad valitakse ELi tasandil vastuvõetute hulgast
Taotlejad	Üks organisatsioon	Arengupartnerlus
Koostöötasand	Peamiselt riiklik tasand	Rahvusvaheline koostöö nõutav
Oodatavad tulemused	Rõhk suurema arvu töötute osalusele aktiivsetes tööturumeetmetes, kõrgem tööhõive määr pärast osalust jne	Rõhk testitud ja väljaarendatud uuenduslikel meetoditel ja vahenditel, analüüsitud tulemustel ja tehtud järeldustel, otsuste tegijatele ja avalikkusele edastatud informatsioonil ja soovitel
Soolise võrdsuse aspekt	Soolist võrdust arvestatakse ELi ühe horisontaalse poliitikana	Sooline võrdsus on EQUAL programmi peamisi aspekte ning iga temaatilise valdkonna raames taotletakse soolist võrdsust ja süvalaiendamist
Uuenduslikkus	Toetatakse, kuid pole nõudena eraldi välja toodud	Üks peamisi nõudeid

Põhimõtetest tulenevad suured erinevused tagavad, et RAKi programmdokumendi ja EQUALi programmdokumendi vahel ei saa tekkida otseselt kattuvaid aspekte, hoolimata teemade ja sihtgruppide sarnasusest. Järgmises tabelis võrreldakse programmide sisu.

Tabel. Üldeesmärgid

Üldeesmärk	<p>RAKi programmdokument:Riigi inimressursi õpivõime parem ärakasutamine ning uutes tehnoloogiates ja laienevates turgudes peituvatest võimalustest kinnihaaramine</p> <p>RAKi I prioriteet(ESF): Inimressursi arendamine</p> <p>Meede 1.3: Võrdsed võimalused tööturul: töötuse, sellega kaasneva vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse laiem ja tõhusam ennetamine ja selle</p>	<p>EQUAL: Uute ideede propageerimine kõikide tööturuga seotud diskrimineerimise ja ebavõrdsuse esinemisvormidega võitlemiseks rahvusvahelise koostöö kaudu</p>
------------	--	---

	tagajärgede leevendamine ning sotsiaalse kaasatuse parandamine	
--	--	--

Programmide erineva ulatuse tõttu on ka eesmärkide ulatus erinev. Nii peab EQUALi programmdokumendi võrdlema RAKi programmdokumendi alajaotustega. Meetmed 1.1, 1.2 ja 1.4 ei ole nii tihedalt seotud EQUAL programmi valitud meetmetega kui meede 1.3, mis on üldjoontes sarnane EQUALiga. Seega on vaja pöörata EQUALi programmdokumendi ja RAKi programmdokumendi teineteist täiendavatele aspektidele erilist tähelepanu. Järgmistes tabelites on esitatud teemade, tegevuste ja sihtgruppide kirjeldus ning peamised sarnasused ja erinevused.

Tabel. RAKi ESFi meetmed ja EQUAL

	RAKi ESFi meetmed	EQUAL
Spetsiifilised eesmärgid/teemad	4 meetet: 1.1: Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem 1.2: Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks 1.3: Võrdsed võimalused tööturul 1.4: Haldussuutlikkuse tõstmine	3 teemat: 1. Tööturule tulemise või naasmise hõlbustamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega 2. Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu 3. Varjupaigataotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine
Ulatus	Laiaulatuslik	Selge fookus võrdsetel võimalustel tööturul
Meetmete/teemade jaotamise alused	Meetmed põhinevad struktuurilistel teguritel, mis mõjutavad tööturgu laiemas kontekstis (haridus, ettevõtetus, haldussuutlikkus)	Teemad puudutavad konkreetseid sihtgrupe (tööturult kõige tõrjutumad isikud, nt varjupaigataotlejad) või küsimust, mis on suureks takistuseks võrdsetele võimalustele tööturul (vähe võimalusi töö- ja pereelu ühitamiseks)
Teemade seotus võrdsete võimalustega tööturul	Vaid meede 1.3 on otseselt seotud võrdsete võimalustega tööturul, teised meetmed on suunatud asjassepuutuvatele olulistele struktuuridele	Kõik teemad keskenduvad otseselt ühiskonna kõikide gruppide tööturugalõimimisele

Tabel. RAKi ESFi meetmed ja EQUAL

	RAKi meede 1.3	EQUAL
Üldeesmärk	Võrdsed võimalused tööturul: töötuse, sellega kaasneva vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse laiem ja tõhusam ennetamine ja selle tagajärgede leevendamine ning sotsiaalse kaasatuse parandamine	Uute vahendite propageerimine kõikide tööturuga seotud diskrimineerimise ja ebavõrdsuse esinemisvormidega võitlemiseks rahvusvahelise koostöö kaudu
Konkreetsed eesmärgid/teemad	– Töötute ja koondamisteate saanud töötajate kiirem ja laialdasem lõimimine tööturuga – Tööturult kõige tõrjutumate isikute tööturule naasmise soodustamine– Tööturuteenuste tõhususe ja kvaliteedi parandamine	– Tööturule tulemise või naasmise võimaldamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega – Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu – Varjupaigataotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine
Tegevused	– Töötute ja koondamisteate saanud tööotsijate ümber- ja täiendusõpe – Riskirühmade töövõime ja töövalmiduse toetamine rehabilitatsiooni ja resotsialiseerimise kaudu	Uuenduslike aspekte ja tavataid meetodeid katsetavad tegevused erinevate meetmete efektiivsuse kohta info saamiseks ja edasiste tegevuste jaoks teabe ning ettepanekute jagamiseks ja

	<ul style="list-style-type: none"> – Ebapiisava eesti keele oskusega inimestele tööalaselt vajaliku keeleõppe võimaluste pakkumine toetamiseks nende integratsiooni siinsele tööturule – Tööhõivealane abi – Abi ettevõtlusega alustamiseks – Tööturule sisenevate/naasvate naiste ees seisvate barjääride vähendamine – Sihtrühmale teenuste pakkumisega kaasnevad meetmed – Olemasolevate tööturuteenuste arendamine ja kohandamine ning uute väljatöötamine ja rakendamine – Tööturuteenuseid ja teisi tööturule integreerimist toetavaid teenuseid osutavate töötajate koolitus – Tööhõiveametite moderniseerimine 	<p>süvalaiendamiseks (nt uuenduslikud ja kompleksed teenuspaketid riskirühmadele, koolitus- ja konsultatsioonimeetodid tööandjatele, avalikkuse teadlikkuse tõstmise kampaaniad, uuringud töö- ja pereelu ühitamist võimaldavate teenuste nõudluse väljaselgitamiseks ning nõudlusele vastavad pilootprojektid)¹⁶</p>
Sihtgrupid	<ul style="list-style-type: none"> – Töötud (nii registreeritud kui registreerimata) – Tööturult väljatõrjutud isikud – Koondamisteate saanud töötajad – Tööhõiveametid ja teised tööturuteenuseid pakkuvad asutused 	<ul style="list-style-type: none"> – Mitmekordsete riskidega isikud (nt mitte-eestlastest naised) – Teiste tegevuskavade või programmide ulatusest väljajäänud isikud (nt kodutud, heitunud, meelemürgisõltlased) – Diskrimineerimise peamiste vormide ohvrid (sool, rassil või etnilisel päritolul, usul või veendumustel, puudel, vanusel või seksuaalsel sättumusel põhinev diskrimineerimine) – ELi tasandil EQUAL programmi prioriteetseteks gruppideks seatud ebasoodsas olukorras grupid (inimkaubitsemise ohvrid, asüülitaotlejad, mustlased)

4.3. Oodatava mõju hinnang

Kuna EQUAL on Eesti jaoks uus algatus ning puuduvad kogemused samalaadsetest programmidest, on oodatavat mõju raske hinnata. Ootusi saab rajada senistele kogemustele väljavalitud prioriteetsetes valdkondades ning praeguse programmiperioodi jooksul programmile eraldatud ressurssidele.

Eestis rakendatakse kolme teemat üheksast. Väheses kogemusega uue liikmesriigina, samuti väheses ressurssidega väikese riigina on mõistlikum keskenduda teatud teemadele selle asemel, et rakendada kõiki. Eeldatava mõju ulatus on seetõttu kitsam, kuid tõenäoliselt valitud valdkondades seda tõhusam.

Esimene valitud teema – teema A: Tööturule tulemise või naasmise hõlbustamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega – peaks mõjutama pigem inimesi, kuid tulemusi saab saavutada ka struktuuride ja süsteemide loomisega. EQUAL pakub võimalust leida uusi viise tööturule tuleku lihtsustamiseks ning sel ei pruugi kitsamas tähenduses suurt kvantitatiivset mõju olla. EQUAL programmi kaudu julgustatakse potentsiaalsete eestvedajate võrgustikke välja arendama uusi meetodeid teatud riskigruppidele omaste probleemide lahendamiseks. Tulemused ja mõju võivad seetõttu ilmneda peamiselt kvalitatiivsel tasandil, näiteks tõhusama koostöö ja uuenduslike meetmete testimise näol suure töötute hulga tööturule toomise/taastoomise asemel.

Teema A alla kuulub ka inimkaubitsemise ohvrite sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine. Tegemist on nii uute kui vanade liikmesriikide jaoks uudse küsimusega. Siiski võib EQUAL programm anda panuse

teadlikkuse tõstmisele ja võrgustike koostööle, kaasa arvatud rahvusvaheline koostöö, mis on selles valdkonnas väga oluline. Peamine oodatav tulemus seisneb tõhusamas inimkaubitsemise ja prostitutsiooni ennetamises. Ohvrite olukorra parandamiseks on vaja luua sotsiaalset ja tööalast integratsiooni toetavad süsteemid koostöös kõigi asjaomaste partneritega. Esimesed sammud selles suunas saab teha EQUAL programmi raames.

Teema G osas – Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu – on eelnevad kogemused üsna piiratud. Nagu juba eelmises peatükis kirjeldati, on töö- ja pereelu ühitada püüvate inimeste ees seisvad probleemid suured ning see puudutab nii töötavaid kui töötuid inimesi. Teema G raames edu saavutamiseks tuleb põhiohk asetada partnerlusele, mis muudab EQUALi antud valdkonnas paljulubavaks vahendiks. Sarnaselt teemaga A on mõju seotud sotsiaalsete partnerite ja riigi vahelise koostöö ja dialoogi tõhustamise ning paindlike koostöövormidega piloteerimisega, mistõttu otseste kasusaajate ring on ilmselt piiratud.

Kolmas valitud teema – teema I: Varjupaigataotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine – toetab sobilike vastuvõtutingimuste loomist ja parandamist, varjupaigataotlejate vajadustele sobivate suunamis- ja nõustamisteenuste arendamist personali pädevuse tõstmise ja avalikkuse teadlikkuse ja sallivuse tõstmist varjupaiga taotlemise seotud küsimustes. Praegu on varjupaigataotlejate arv Eestis väga väike ning EQUAL programmi teema I raames algatatavad tegevused peaksid eeldatavalt suurendama asjakohaste struktuuride valmisolekut tulla toime varjupaigataotlejate sissevoolu võimaliku suurenemisega tulevikus.

EQUALi põhimõtetest lähtuvalt peaksid tulemused mõjutama rohkem mitmesuguseid teemasid käsitlevaid süsteeme ja võrgustikke ning vähem üksikisikuid. Kuid parimate tulemuste süvalaiendamise kaudu võiks mõju ulatuda ka laiemate programmideni ja lõimuda poliitikatega ning seega kaasa aidata paljude üksikisikute olukorra parandamisele.

4.4. Rahaline jaotus

Pearõhk langeb kahele esimesele teemale ning see väljendub ka rahalises jaotuses.

Teema A – 50% eelarvest
Teema G – 40% eelarvest
Teema I – 2% eelarvest
Tehniline abi – 8% eelarvest

Teema A – Tööturule tulemise või naasmise võimaldamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega – on lai valdkond, mis hõlmab kõiki tööturu suhtes ebavõrdsete võimalustega ja ebavõrdselt koheldud grupe. Teises peatükis toodud tööturu analüüs näitas, et Eesti ees seisavad tõsised väljakutsed, sest mitmed suured grupid on tööturul selgelt ebasoodsas olukorras. Lisaks sellele on teema A suunatud inimkaubitsemise ja prostitutsiooni ennetamisele ja ohvrite toetamisele, et soodustada ohvrite integreerumist või reintegreerumist tööturuga. Mitmekülgsete tegevuste läbiviimiseks suurte gruppide jaoks on teemale A eraldatud ka suurim osa eelarvest.

Teema G on suunatud paindlike ja tõhusate töövormide loomiseks ning on seega sisult ja ulatuselt hoopis konkreetsem teemast A. Tegemist on tähtsa valdkonnaga, mis on Eestis suures osas unarusse jäetud. Teema A eesmärgid ja peamised sihtgrupid on suhteliselt sarnased traditsiooniliste ESFi programmide ja teiste tööturu programmide ja tegevustega, töö- ja pereelu ühitamise teema on teiste programmide ulatusest üldiselt välja jäänud. Seega on antud teema käsitlemine EQUALi raames igati õigustatud ning teemale on eraldatud teemaga A proportsionaalselt võrreldavad ressursid.

Teema I – Varjupaigataotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine – on eelmise kahe teemaga võrreldes väike teema. Arvestades, et probleemi osatähtsus Eestis on suhteliselt väike ning hõlmatud asutuste ja isikute ring kitsas ning et Euroopa Pagulaste Fond toetab teemaga I sarnaseid tegevusi, on teemale I eraldatud ressursid väikesed.

5. PROGRAMMI EESMÄRK JA PÕHIMÕTTED

EQUAL programmi eesmärgiks on toetada rahvusvahelise koostöö kaudu uute meetmete väljatöötamist ja katsetamist kõigkvalimatu tööturuga seotud diskrimineerimise ja ebavõrdsuse vastu võitlemiseks.

5.1. Uuenduslikkus

EQUALi raames katsetatakse uuenduslikke meetodeid poliitika elluviimiseks. Iga arengupartnerlus peab andma panuse uuenduslike poliitikate loomiseks või nende rakendamiseks. EQUALi kontekstis eristatakse kolme tüüpi uuendusi:

- Protsessile suunatud uuendused – uute meetodite, vahendite või lähenemisviiside arendamine, katsetamine ja kasutuselevõtt ning olemasolevate meetodite parandamine
- Eesmärgile suunatud uuendused – uute eesmärkide püstitamine kvalifikatsioonile ja tööhõivevaldkondadele
- Kontekstile suunatud uuendused – tööturuga seotud poliitiliste ja institutsionaalsete struktuuride arendamine

5.2. Partnerlus

EQUAL rahastab strateegiliste partnerluste (arengupartnerlused) tegevusi. Partnerlused toovad kokku kõik huvitatud osapooled, kellel on vastav pädevus, et arendada koostöös integreeritud lähenemist mitmetasandilistele probleemidele, teha kindlaks probleemide põhjused, ühendada pingutused ja ressursid ning leida ühiste probleemidele uuenduslikke lahendusi. Arengupartnerlused peaksid kokku tooma riigiasutused, mittetulundussektori, erasektori (eriti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted) ning sotsiaalpartnerid. Planeeritavate tegevuste ja piirkondlike arenguvajaduste ühitamiseks peaksid kaasatud olema ka kohalikud ja regionaalsed omavalitsused. Partnerid hakkavad koos määratlema tööturul ebavõrdsust ja diskrimineerimist põhjustavaid tegureid valitud teema raames. Partnerid ühendavad oma pingutused ja ressursid, et otsida koos määratletud probleemidele ja ühiste eesmärkidele lahendusi.

5.3. Kaasatus ja aktiivne osalus

Tegevuste elluviimise kaasatud isikud peaksid osalema otsuste tegemises. Arengupartnerluste tegevuse sihtgruppideks olevatel isikutel ja gruppidel peaks olema võimalus osaleda arengupartnerluste poolt algatatud tegevuste planeerimises, arendamises, elluviimises ja hindamises. Kõik partnerlustes ning selle tegevustes osalejad peaksid saama võimaluse panustada suutlikkuse tõstmisse, osaleda ühises õpiprotsessis ning otsuste tegemises. Arengupartnerlused peaksid soodustama ressursside ühendamise protsessi, oma tuleviku aktiivseks kujundamiseks vajalike oskuste arendamist ning kõikide huvigruppide kaasamist ja koostööd partnerlustegevuse strateegia varajasest staadiumist alates.

5.4. Süvalaiendamine – tulemuste integreerimine poliitikasse ja praktikasse

EQUAL programmi eesmärgiks on mõjutada kohalikke, riiklikke ja Euroopa tasandi tööhõivepoliitika, levitades ja integreerides uuenduslikke lahendusi poliitikasse ja praktikasse. EQUALi mõju maksimeerimiseks peab tulemusi analüüsima, võrdlema ja levitama nii Eestis kui Euroopa Liidus. Sellesse protsessi kuulub kasulike kogemuste määratlemine, uuendusliku lähenemise ja tulemusi andnud lähenemise väljasegitamine, selle levitamine, tunnustamine ja üleandmine. Luuakse iga arengupartnerluse tulemuste hindamise ja võrdlemise mehhanismid ja heade tavade levitamise mehhanismid.

5.5. Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvaheline koostöö on EQUAL programmi keskne element, et soodustada oskusteabe ja hea tava levitamist arengupartnerluste ja liikmesriikide vahel. Rahvusvaheline koostöö võib anda olulist lisaväärtust arengupartnerlustele, kes teevad koostööd sarnases olukorras tegutsevate partneritega, ning aidata saavutada olulisi poliitilisi uuendusi. Erinevate riikide arengupartnerlused peaksid koos välja töötama ühistegevused, vahetama teavet ja kogemusi ning teavitama headest tavadest EQUALi raames.

Rahvusvaheline koostöö EQUAL programmi raames on organiseeritud kolmel tasandil:

1. Arengupartnerluste tasand

Tulemuste saavutamiseks peavad mitme liikmesriigi arengupartnerlused jagama ühiseid vaateid teatud probleemide lahendamisel, arendama sarnaseid ja/või täiendavaid strateegiaid, lähenemisi ja eesmärke ning leppima kokku ühise tegevuse strateegias.

Esimese järgu lõpetamisel peab iga arengupartnerlus sõlmima rahvusvahelise koostöö lepingu vähemalt ühe arengupartnerlusega mõnest teisest liikmesriigist. Koostöösse võib kaasata teisi sarnaseid projekte mitteliikmesriikidest PHARE, TACIS, MEDA või CARDS programmide raames. Rahvusvahelise koostöö raames on igal arengupartnerlusel oma tegevuse korraldamiseks lepingulised suhted¹⁷ korraldusasutusega. Erinevaid arengupartnerlusi seob omavahel rahvusvahelise koostöö leping, mis täpsustab koostöövõrgustiku eesmärgid ja ühised töömeetodid. Leping seob erinevate riikide partnereid, kes on tulnud kokku ühise projekti raames ning nõuab korraldamist Euroopa tasandil. Selleks loob komisjon oma serverite põhjal veebiliidese kaudu vajalikud vahendid erinevate rahvusvaheliste koostöö lepingute esitlemiseks, kaasajastamiseks ja heakskiitmiseks. Sekretariaadina toimiv arengupartnerlus sisestab rahvusvahelisi partnereid ja sõlmitud lepinguid puudutava info. Seejärel on vaja rahvusvaheliste lepingupoolte ja vastavate korraldusasutuste poolset elektroonset tunnustamist.

Iga koostöövõrgustik määratleb rahvusvahelise koostöö lepingus:

- partnerid;
- koostöös saavutatavad eesmärgid ning iga partneri eeldatava lisaväärtuse;
- üksikasjalik tööplaan (tegevuste sisu, igale tegevusele eraldatud raha, rakendamise ajakava)
- iga arengupartnerluse roll (koostööle eraldatud rahalised vahendid, teostamisalane vastutus);
- kollektiivsete otsuste tegemise meetodid (mehhanismi kirjeldus);
- juhtimismeetodid (kooskõlastamine, sekretariaat);
- koostöö tulemuste hindamise mehhanismid.

2. Arengupartnerluste riiklikud temaatilised võrgustikud

Korraldusasutus organiseerib temaatilised võrgustikud riiklikul tasandil. Teemaatiliste võrgustike vahelist koostööd koordineerib Euroopa Komisjon, et hõlbustada strateegilist lähenemist ja saavutatud tulemuste temaatilist järelevalvet; heade tavade määratlemist, mis peaks kajastuma riiklikus tööhõive arengukavas ja

riiklikud sotsiaalse kaasatuse tegevuskavas ja protsessides, ning heade lahenduste tutvustamist üleeuroopalistes arutelufoorumites.

3. Vastutavad riiklikud asutused ja võtmeisikud kogu Euroopa Liidus

Koostöö ja vastastikune õpiprotsess toimub sellel tasandil töögruppides ja Euroopa Komisjoni korraldatavatel koosolekutel ning liikmesriikide vahelises otseses koostöös.

5.6. Teemaatiline lähenemine

EQUAL programmi teine voor jätkab esimeses voorus alustatud teemaatilise lähenemisega eesmärgiga toetada neid, kes on tööturul diskrimineerimise (sool, rassil või etnilisel päritolul, usul või veendumustel, puudel, vanusel või seksuaalsel sättumusel põhinev diskrimineerimine) või ebavõrdsuse tõttu ebasoodsas olukorras. Iga teemaatiline valdkond on kõikidele asjaosalistele gruppidele ligipääsetav. Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999^[3] artiklile 1 on meeste ja naiste võrdsuse soodustamine osa kõigist teemavaldkondadest ning seda edendatakse ka spetsiaalsete tegevustega.

Eesti on valinud teemad vastavalt kõige tõsisematele probleemidele tööturupoliitikas ning võtnud arvesse poliitilisi arenguid. Teemade valik sobib ka töötute ja hõivatute ebavõrdsuse ja diskrimineerimise probleemi lahendamise eesmärgiga. Teema A on suunatud peamiselt töötutele, samas kui teema G arvestab ka hõivatud inimeste vajadustega, tasakaalustades nii strateegiat. Teised teemad on kas oluliselt kitsamad või saab neid käsitleda valitud teemade raames või pole nende teemade all olevad probleemid Eestis nii suured või katavad neid osaliselt teised programmid või poliitikad.

5.7. Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine

Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine on Eestis EQUAL programmi raames kasutatav vahend meeste ja naiste vahelise võrdsuse saavutamiseks, mis läheb kaugemale konkreetsetest naisi abistavatest meetmetest ning mobiliseerib kõiki üldpoliitikaid ning konkreetset võrdsuse saavutamisele suunatud meetmeid, arvestades planeerimisjärgus aktiivselt ja avatult võimalikku mõju meeste ja naiste olukorrale eraldi (sooline perspektiiv). See tähendab süstemaatilist meetmete ja poliitikate uurimist ning võimalike mõjudega arvestamist nende määratlemisel ja rakendamisel (komisjoni teatis: Naiste ja meeste võrdsete võimaluste rakendamine kõikides Ühenduse poliitikates ja tegevustes COM(96)67final).

Eesti EQUAL programm toetab nii konkreetseid meetmeid naiste tööturule pääsemise ja osalemise parandamiseks kui ka soolise mõju hindamist, et arvestada kõikide meetmete raames meeste ja naiste võrdsete võimalustega kui osana süvalaiendamise lähenemisviisist.

Korraldusasutus rakendab meetmeid, et tagada soospektide ja võrdsete võimaluste propageerimise vajaduste arvestamine arengupartnerluste kavandamises, valimises, elluviimises ja hindamises ning ka heade tavade süvalaiendamises. Riiklik ekspertiis soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kohta on juhiseks näiteks arengupartnerlustele, projekte valivale komisjonile, korraldusasutusele, rakendusüksusele ja hindajatele soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisel. Arengupartnerlustel soovitatakse arvestada oma tööplaanide koostamisel soospektidega. Valikuprotsessis on eelistatud kõikides teemavaldkondades soolist võrdõiguslikkust soosivad arengupartnerlused. Seirekomisjonis ja teistes EQUALi toetavate struktuuride koosseisus eeldatakse soolist tasakaalu. Sekkumise mõju hindamise indikaatorid jaotatakse soo järgi. Tulemuste poliitikasse ja praktikasse integreerimisel pööratakse erilist tähelepanu soolist võrdõiguslikkust soodustavatele headele tavadele.

5.7.1. Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine Eestis

Teadlikkus soolise võrdõiguslikkuse küsimustest on Eestis madal. Madala teadlikkuse taga on kõigepealt antud teema käsitlemine nõukogude perioodil. Demokratiseerimise ja üleminekuperioodil ei ole sooline võrdõiguslikkus olnud arvukate poliitiliste ja majanduslike probleemide tõttu ei avalikkuse ega seadusandja silmis prioriteet.

Madal teadlikkus soolisest võrdõiguslikkusest on ka üks põhjuseid, miks «Soolise võrdõiguslikkuse seaduse» eelnõu menetlemine toimus aeglaselt. Riigikogu võttis seaduse vastu 7. aprillil 2004. a, seadus jõustus 1. mail 2004. a. Seaduse eesmärgiks on sooline võrdõiguslikkus tööturul, tööhõives ja elukutsete osas, hariduses, sotsiaalkindlustuses ja teisteski valdkondades. Otsene diskrimineerimine on keelatud ning nähakse ette meetmed ka kaudse diskrimineerimise vastu. Seadus sätestab teatud positiivsed meetmed meestega võrreldes vähemsoodsa olukorras olevate naiste olukorra parandamiseks. Riigiasutustel on kohustus soodustada meeste ja naiste võrdset kohtlemist. Seadus kehtestab ka meetmed kohtulikule kaitsele ja ka teiste seaduses sätestatud asutuste algatavate menetluste abile.

«Vabariigi Valitsuse seaduse» § 67 alusel on Sotsiaalministeerium, eriti soolise võrdõiguslikkuse osakond, vastutav soolise ebavõrdsuse elimineerimiseks algatatud tegevuste koordineerimise eest. Valitsussektoris puuduvad muud aktiivselt soolise võrdõiguslikkuse küsimusi käsitlevad asutused.

Varasemate ELi PHARE, UNDP ja ILO programmide elluviimine on viidanud mitmetele lünkadele Eesti riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste ametnike suutlikkuses ellu viia soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist, sealhulgas:

- puudulikud teadmised soolisest võrdõiguslikkusest ning soolise võrdõiguslikkuse aspektide lõimimisest igapäevasesse poliitikasse kõikidel tasanditel;

- puuduvad oskused arvestamiseks kõikide üldiste meetmete ja tegevuste kavandamisel, rakendamisel, seirel ja hindamisel nende mõju naiste ja meeste olukorrale;
- üldine puudulik arusaam soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise nõuetest riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste juhtimisele ja personalile;
- puudub koolitusraamistik, mille kaudu saaks riigi- ja kohalike omavalitsuste ametnikele anda vajalikke teadmisi ja oskusi.

Eelnevalt defineeritud soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine on Eestis uus mõiste. Puuduvad soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise tegelevad ametnikud ning on välja selgitamata soolise võrdõiguslikkuse tulipunktid, mis pakuksid soolise võrdõiguslikkuse alast teavet erinevatel tasanditel. Seega peab Eesti otsuste tegijatele ja poliitika kujundajatele tutvustama ELi liikmesriikide kõikides poliitikavaldkondades soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise teostamiseks kasutatavaid töömeetodeid, vahendeid ja standardeid.

Vabariigi Valitsuse 27. novembri 2003. a korraldusega nr 776-k «Ministeeriumidevahelise komisjoni moodustamine soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks» (RTL 2003, 123, 2004; 2004, 56, 950) moodustatud ministeeriumidevaheline soolise võrdõiguslikkuse komisjon, kes peab välja töötama riikliku programmi ja konkreetsed alaprogrammid soolise võrdsuse põhimõtte lõimimiseks kõikides eluvaldkondadega vastavalt Amsterdami lepingule.

Ettevalmistamisel on PHARE programmi raames rahastatav soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise projekt, mille eesmärgiks on riigiametnike teadlikkuse ja pädevuse tõstmine, et nad suudaksid arvestada sooaspektidega oma igapäevases töös, poliitikates ja programmides. Projekti tegevuste hulka kuuluvad kõrgkoolide õppejõudude ja riigiametnike koolitamine ning digitaalse pädevuskeskuse loomine soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks koos asjakohaste terminite ja strateegiatega.

EQUAL programmilt eeldatakse ennekõike panust soolise võrdõiguslikkuse tähtsuse ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise laiemale tunnustamisele ja mõistmisele. Lisaks oodatakse arengupartnerluste tegevusest rohkemat teavet tööturu tegeliku olukorra, erinevate soospetsiifiliste tegurite mõju ning arengupartnerlustes katsetatud soospetsiifiliste meetmete soospetsiifilise mõju kohta. Hiljutised ja peatsed arengud soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise vallas (ministeeriumidevahelise komisjoni loomine soolise võrdõiguslikkuse toetamiseks, PHARE 2003 soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise projekti elluviimine) soodustavad tõenäoliselt õppetundide, kogemuste ning EQUAL programmi tunnustatud tulemuste tegevusse rakendamist.

6. PROGRAMMI JÄRGUD

EQUAL programmi rakendatakse kolmes faasis ehk järgus.

6.1. Arengupartnerluste moodustamine ja nende strateegia (sealhulgas rahvusvaheline koostöö) loomine (1. järk)

Tegemist on algetapiga, mis peaks üldjuhul kestma kuni kuus kuud, mille jooksul kinnistatakse arengupartnerlused ja suhted arengupartnerlustega mujal riikides.

Arengupartnerlused peavad leidma vähemalt ühe partnerprojekti teisest liikmesriigist. Koostööd võib laiendada ka väljaspool ELi läbiviidavate sarnaste projektideni, mida rahastatakse PHARE, TACIS, MEDA või CARDS programmide raames.

Esimese järgu raames on arengupartnerluste peamiseks ülesanneteks planeeritavate tegevuste arendamine ja viimistlemine; kavandatavatele tegevustele vajalike korralduslike üksikasjade igakülgne ettevalmistamine; vajalike juhtimis-, makse- ja rakendusstruktuuride loomine; iga arengupartnerluse partneri rolli ja vastutuse määramine; tegevuste jooksevhindamiseks vajalike mehhanismide loomine; igalt partnerilt kohustumuse saavutamise koostöö tegemiseks nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil; üksikasjaliku tööprogrammi koostamine; võimalike arengupartnerluste valmistatavate toodete intellektuaalse omandiõiguse täpsustamine ja lepingusse võtmine; arengupartnerluse lepingu koostamine.

Arengupartnerluse leping on kõikide partnerite vahel sõlmitav formaalne leping, mis sisaldab ka rahvusvahelise koostöö lepingut (formaalne leping, mille on sõlminud kahe või enama liikmesriigi arengupartnerlused). Iga arengupartnerlus esitab esimese järgu lõpuks arengupartnerluse lepingu. Leping fikseerib partnerite konsensuse ja esitab nende ühise strateegia ning peamised arengupartnerluse edukriteeriumid. Seega peaks leping sisaldama järgmist:

- Käsitletavate konkreetsete tööturuga seotud tõrjutus-, diskrimineerimis- ja ebavõrdsusprobleemide määratlus ja hinnang
- Huvigruppide analüüs; nende inimeste, gruppide või organisatsioonide huvide ja ootuste analüüs, kes võivad mõjutada loodavaid ja testitavaid lahendusi või keda need võivad mõjutada, ning asjakohaste huvigruppide rolli kirjeldus partnerluse töös
- Eesmärgid ja nende saavutamise strateegia, mis peegeldavad EQUALi esimese vooru või muude asjakohaste tegevuste õppetunde

- Elduste, riskide ja paindlikkusnõuete kirjeldus
- Üksikasjalik tööplaan koos realistliku eelarvega, mis on esitatud eraldi riiklike ja rahvusvaheliste tegevuste/kulutuste kaupa
- Iga partneri rolli selge väljatoomine koos partnerluse juhtimise ja korraldamise reeglite ja rahaliste vahendite juhtimisega (soovitavalt kokkulepitud ühtse süsteemi alusel)
- Rahvusvahelise koostöö leping, mis täpsustab ühised huvid, rahvusvahelisest tegevusest lisanduva väärtuse ning rahvusvahelise koostöö plaani ja eelarve. Tuleb määrata iga rahvusvahelise koostöö partneri panus ja roll, otsuste tegemise meetodid ja organisatsioonilised korraldused ühise tööprogrammi elluviimiseks ja ühiste tegevuste järelevalve ja hindamise meetodika. Rahvusvahelise koostöö leping koostatakse vastavalt ühisele vormile, mis on esitatud rahvusvahelise koostöö juhistes (*Guide on Transnationality*¹⁸) ja leping tuleb sisestada EQUALi rahvusvahelise koostöö interneti-moodulisse (*EQUAL transnational co-operation internet module – ETCIM*). Arengupartnerluse lepingule tuleb lisada andmebaasi kirje paberipõhine versioon
- Tegevuste ja saavutuste jooksevhindamise meetodika ja mehhanism koos kontrollitavate indikaatorite kirjeldusega, mis näitab ära, kuidas mõõdetakse ja hinnatakse eesmärke, väljundeid ja tulemusi
- Rahvusvahelise koostöö ühistegevuste järelevalve ja hindamise meetodika ja mehhanismid
- Arengupartnerluse kohustused, kaasa arvatud rahvusvaheliste partnerite koostöö tulemuste integreerimisel poliitikasse ja praktikasse riiklikul ja Euroopa tasandil
- Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise meetodi rakendamise strateegia ja mehhanismid

Arengupartnerluse tööprogrammi kestus on üldjuhul kuni kolm aastat.

Korraldusasutus ja rakendusüksus pakuvad arengupartnerlustele esimese järgu kestel praktilist ja tehnilist abi.

Korraldusasutus kinnitab pärast arengupartnerluse lepinguprojekti kättesaamist üldiselt 8 nädala jooksul arengupartnerluse esialgse valiku koos tööplaani elluviimise mitmeaastase eelarvega.

6.2. Arengupartnerluse tööplaani elluviimine (2. järk)

Teine järk on teostamise peamine etapp, mille jooksul viiakse ellu arengupartnerluste riiklikud ja rahvusvahelised tööplaanid. Programmid võivad koosneda järgmisest:

- Uuringud ja analüüsid diskrimineerimisest ja ebavõrdsusest tööturul
- Teadlikkuse tõstmine diskrimineerimise põhjustest ja tagajärgedest
- Teabe ja avalikustamise ettevalmistamine
- Materjalide, kursuste, koolituste ja teiste tööturu abivahendite kavandamine ja elluviimine
- Tööpraktika pakkumine
- Juhendamine, nõustamine ja koolitus
- Töökohtade loomine ja säilitamine
- Tööturuteenuste parandamine

Teine järk kestab üldjuhul kuni kolm aastat.

6.3. Teematilised võrgustikud, heade tavade tutvustamine ja riikliku poliitika mõjutamine (3. järk)

Kolmas järk koosneb võrgustike koostööst, tegevuste tutvustamisest ja nende integreerimisest poliitikasse ja praktikasse. Need tegevused koonduvad tavaliselt teatud teemade ümber, neid korraldatakse riiklikul tasandil ning need on seotud sarnaste tegevustega Euroopa tasandil.

Tegevuste konteksti, sisu ja elluviimise ning nende mõjuulatuse kohta teabe jagamiseks levitatakse EQUAL programmi raames saadud kogemusi inimestele ja organisatsioonidele pressiteadete, uudiskirjade, koondaruannete, uuringu tulemuste, hindamisraportite, audiovisuaalsete materjalide, veebilehtede, ürituste, konverentside, seminaride ja töötubade ning arutelude või fookusgruppide kaudu.

Korraldusasutus töötab välja süvalaiendamise strateegia, mille kiidab heaks seirekomisjon. Strateegia kirjeldab eesmärke, mehhanisme ja ressursse, sealhulgas kohalikul, regionaalsel, riiklikul ja Euroopa tasandil toimivaid võrgustikke, mille kaudu süvalaiendamist läbi viiakse. Mehhanismide eesmärgiks on:

- määratleda ebavõrdsuse ja diskrimineerimise aluseks olevad tegurid ning seirata ja analüüsida arengupartnerluste mõju või potentsiaalset mõju poliitilistele prioriteetidele ning erinevatele tööturul diskrimineeritavatele või ebavõrdses olukorras olevatele gruppidele;
- hea tava ja parimate tulemuste aluseks olevate tegurite väljaselgitamine ja hindamine;
- heade tavade tutvustamine.

Arengupartnerlustesse peaksid kuuluma partnerid, kes suudavad nii horisontaalsele kui vertikaalsele süvalaiendamisele kaasa aidata. Arengupartnerlused peaksid tööplaan koostades arvestama mehhanismidega, mis soodustavad:

- horisontaalset süvalaiendamist – kogemuste laialdane jagamine nii regionaalsel, riiklikul kui Euroopa tasandil asjaomastes valdkondades tegutsevate peamiste ühiste või sarnaste probleemide lahendamise mõjutajate ja soodustajate ning teiste asjakohaste organisatsioonide vahel;
- vertikaalset süvalaiendamist – kootöövõrgustikud poliitika kujundajate ning sotsiaalvaldkonna praktikutega, kes suudavad mõjutada tööhõivealaseid süsteeme ja poliitikaid nii institutsionaalsel, poliitilisel, seadusandlikul kui haldustasandil.

Riiklikul tasandil korraldab koostöövõrgustike tegevust rakendusüksus, kes loob riiklikud temaatilised võrgustikud, mis võimaldavad arengupartnerlustel heade tavade väljaselgitamisel ja hindamisel koostööd teha.

Euroopa tasandil luuakse Euroopa temaatilised grupid, kes aitavad tutvustada häid tavasid kogu Euroopa Liidus.

Esimene ja teine järk viiakse läbi teineteise järel, kolmas järk toimib paralleelselt teise järguga.

6.4. Tehniline abi

Tehnilise abi tegevused toetavad ja jälgivad EQUAL programmi rakendamist. Tehniliseks abiks eraldatud vahendeid kasutatakse programmdokumendi ettevalmistamise, rakendamise ja seire toetamiseks ning arengupartnerlustele ja nende võrgustikule abi ja toe andmiseks. Täpsemalt katavad tehniliseks abiks eraldatud vahendid kulutusi, mida tehakse arengupartnerluste juhtpartnerite abi osutamiseks kogu programmi jooksul (kaasa arvatud sobilike partnerite otsimine, lepingute koostamine, praktilised küsimused, andmebaasi haldamine, teavitusstrateegia elluviimine jne). Teisest küljest kasutatakse tehniliseks abiks eraldatud vahendeid sisseostetud teenuste rahastamiseks (nt ürituste organiseerimiseks).

7. PROGRAMMI RAKENDAMINE

7.1. Juhtimissüsteem

7.1.1. Korraldusasutus

Korraldusasutus kannab EQUALi rakendamisel Eestis kogu- ja lõppvastutust ning selleks asutuseks on määratud Sotsiaalministeerium. RAKi programmdokumendi korraldusasutuseks on Rahandusministeerium. Sotsiaalministeerium on esimese prioriteedi «Inimressursi arendamine» ja meetme 1.3 «Võrdsed võimalused tööturul» vahendavaks asutuseks. Nii on võimalik kasutada tõhusalt vahendeid ja saavutada järjepidevus EQUALi ja tavaliste ESFi programmide vahel.

Vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 1260/1999 vastutab korraldusasutus EQUAL programmi tõhusa ja nõuetekohase elluviimise eest, eelkõige järgneva eest:

- programmi rakendamise seire- ja hindamistegevuseks vajalike usaldusväärsete finants- ja statistiliste andmete kogumise süsteemi loomine;
- programmi kohandamine vastavalt programmitäiendile;
- rakendamise aastaaruande koostamine;
- vahehindamise korraldamine koostöös Euroopa Komisjoniga;
- et kõik EQUALis osalevad organisatsioonid kasutavad eraldi raamatupidamissüsteemi;
- EQUALi raames rahastatavate tegevuste nõuetekohasuse tagamine, eelkõige teostades sisekontrolli usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtete järgimise üle;
- ühenduse poliitikatega arvestamine EQUAL programmi rakendamisel;
- arengupartnerlustele toe ja juhiste andmine, EQUALi spetsiifiliste tegevuste korraldamine (teabe andmine potentsiaalsete taotlejate ja arengupartnerluste kohta, EQUALi raames rahastamise taotlemiseks avalduse vormi ettevalmistamine ja levitamine; taotlusvooru organiseerimine; arengupartnerluste valimise protseduuride ja kriteeriumide väljatöötamine; edukate taotlejate teavitamine valiku tulemustest; edasikaebuste süsteemi loomine; rahvusvaheliste Eesti arengupartnerlusi hõlmavate koostöölepingute hindamine; EQUALi sisendmaterjali edastamine poliitika kujundajatele; süvalaiendamise plaani loomine ja rakendamine; riiklike temaatiliste koostöövõrgustike organiseerimine, koordineerimine ja juhtimine; vajalike suhete loomine Euroopa temaatiliste gruppidega (ETG); kogemuste ja tulemuste levitamise korraldamine;
- EQUALi teavituskava koostamine.

Korraldusasutuse esindaja osaleb Euroopa Komisjoni korraldatavatel EQUAL programmi koordineerimise juhtide koosolekutel.

Korraldusasutus teeb tihedat koostööd rakendusüksusega. Koostöö ja ülesannete/funktsioonide jaotuse täpsem korraldus on kirjas programmitäiendis.

7.1.2. Kontrollisüsteem

Rahandusministeeriumi finantskontrolli osakonna kui pädeva riikliku finantskontrolli asutuse peamiseks vastutuseks on teostada ministeeriumides ja nende haldusalas järelevalvet siseauditi üle (k.a finantskontroll).

Finantskontrolli osakond määratakse (vastavalt «Struktuuritoetuse seadusele») struktuurifondide auditeerivaks asutuseks Eestis. Osakond kontrollib ka seda, kas Euroopa Liidu struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi eraldatud rahalisi vahendeid kasutatakse eesmärgipäraselt ning kooskõlas Ühenduse määrustega. Finantskontrolli osakonnal on õigus viia läbi auditeid rahaliste vahendite kohta igal juhtimis- ja kontrollitasandil kuni lõpliku kasusaajani välja. Koostatud on auditikäsiraamat, mis kirjeldab üksikasjalikult struktuurifondide auditiprotsessi.

Finantskontrolli osakond on korraldusasutusest ja makseasutusest sõltumatu – seega ei osale osakond juhtimisprotsessides. Finantskontrolli teostamisel toetub finantskontrolli osakond üksikasjalikele struktuurifondidest antava abiga seotud juhtimis- ja kontrollisüsteemide reeglitele (komisjoni määrus (EÜ) nr 438/2001, parandatud määrusega 2355/2002, artiklid 5, 10, 11, 12, 15 ja 16).

7.2. Seiresüsteem

7.2.1. Seirekomisjon

Luuakse EQUAL programmi seirekomisjon strateegia, poliitika, seire ja hindamise jälgimiseks. Komisjoni esimeheks on EQUALi Eesti-poolse korraldusasutuse – Sotsiaalministeeriumi esindaja.

Seirekomisjoni kuuluvad esindajad erinevatest organisatsioonidest, kelleks on näiteks Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakond, hoolekande osakond, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium, kohalikud omavalitsused, rahvastikuministri büroo, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus, ametiühingud, tööandjate liidud, regionaalsed partnerlusorganisatsioonid, Puuetega Inimeste Koda. Ka sotsiaalpartnerid ja tööturul esineva diskrimineerimise ja ebavõrdsuse peamistes ilmingutes kogemusi omavaid inimesi/gruppe esindavad mittetulundusühingud kuuluvad seirekomisjoni. Euroopa Komisjoni esindaja osaleb nõuandjana. Laiapõhjalise liikmeskonna eesmärgiks on tagada programmi rakendamisele laiem poliitiline ja sotsiaalne taust. Komisjoni moodustamisel lähtutakse soolise tasakaalu põhimõttest.

Seirekomisjon täidab vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artiklile 35 järgmisi ülesandeid:

- kinnitab programmitäiendi, sealhulgas abi järelevalveks kasutatavad materiaalsed ja finantsnäitajad, või kohandab seda;
- vaatab läbi rahastatavate arengupartnerluste valiku kriteeriumid ja kiidab need heaks;
- jälgib regulaarselt Eestis EQUAL programmi eesmärkide saavutamiseks tehtud edusamme;
- jälgib EQUAL programmi jaoks seatud eesmärkide saavutamist;
- jälgib EQUAL programmi vahehindamist;
- vaatab läbi ja kiidab heaks korraldusasutuse rakendamise aasta- ja lõpparuanded, enne kui need komisjonile saadetakse;
- kiidab heaks ettepanekud muuta programmdokumenti;
- algatab ja annab soovitusi korraldusasutusele EQUAL programmi rakendamise kvaliteedi tõstmiseks Eestis;
- kiidab heaks süvalaiendamise strateegia.

Seirekomisjoni tegevuse protseduurireeglid sätestatakse programmitäiendis ja asjakohastes õigusaktides.

7.3. Rahastamissüsteem

7.3.1. Makseasutus

Makseasutus vastutab komisjonile maksetaotluste koostamise ja esitamise ning komisjonilt maksete saamise eest. Rahandusministeerium on nii ESFi tavaprogrammi kui EQUALi makseasutuseks.

Makseasutus vastutab rahaliste vahendite komisjoni eelarvest toetuse saajani ülekandmise eest.

Makseasutus täidab talle pandud kohustusi vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artiklile 32 ja teistele ELis finantsjuhtimisele kehtestatud nõuetele. Rahvusliku fondi osakond koostöös teiste asjaomaste osakondadega täidab Rahandusministeeriumis makseasutuse ülesandeid.

7.4. Tehniline abi

7.4.1. Rakendusüksus

Korraldusasutusele annab EQUAL programmi ettevalmistamiseks, rakendamiseks ja järelevalveks tehnilist abi rakendusüksus. Korraldusasutus tagab rakendusüksuse talituse alates 2004. aasta esimesest kvartalist. Eestis kui väikeses unitaarriigis, kellel on EQUALi jaoks eraldatud suhteliselt väike eelarve, oleksid tehnilise abi ülesannete sisseostmise kulud ebaproportsionaalselt suured. Seetõttu on sobilik ja tõhus korraldada tehnilise abi andmine avalikus sektoris. Rakendusüksuse ülesandeid hakkab täitma Tööturuamet, kes on Sotsiaalministeeriumi haldusalasse kuuluv täidesaatva riigivõimu asutus. Niisugune süsteem võimaldab:

- hoida sidet EQUALi ja poliitika kujundamise vahel, et tõhusalt integreerida EQUAL programmi rakendamisest saadud kogemused poliitikasse ja praktikasse;
- tõhusat ressurside kasutamist, sest Tööturuamet on ka ESFi tavaprogrammide rakendusüksuseks;
- saada üldülevaade kõikidest programmidest;
- otsesest infovahetusest korraldusasutuse ja riikliku rakendusüksuse vahel.

Rakendusüksuse teenuseid kasutatakse EQUAL programmi rakendamiseks, eelkõige aga:

- arengupartnerluste loomise lihtsustamiseks ja selleks vajalikuks nõustamiseks ning sobilike rahvusvaheliste partnerite otsimiseks (esimene järk);
- kogemuste ja tulemuste, kaasa arvatud arengupartnerluste aastaaruannete kogumiseks, toimetamiseks ja tutvustamiseks (teine järk);
- temaatiliste võrgustike ja horisontaalse süvalaiendamise toetamiseks ning poliitika mõjutamise mehhanismide loomiseks (kolmas järk);

- Euroopa koostöövõrgustikes osalemiseks ja kogu vajaliku informatsiooni teiste liikmesriikide ja komisjoniga jagamiseks (tegevused Euroopa tasandil).

7.4.2. Tehnilise abi abikõlblikkus

Tehnilise abi andmise tegevused jagunevad abikõlblikkuse määruse (1685/2000, muudetud määrusega 1145/2003) ja EQUALi teatise alusel kahte kategooriasse:

A. Abikõlblikkuse reegel 11.2. Tehnilise abi vahendeid (4% kogu ESFi toetusest) võib kasutada järgmisteks kulutusteks

abi ja meetmete ettevalmistamise, valimise, hindamise ja järelevalvega seotud kulutused (välja arvatud elektrooniliste haldus-, järelevalve- ja hindamissüsteemide soetamis- ja paigalduskulud);

järelevalvekomiteede ja abi rakendamise tegevate allkomiteedekoosolekutega seotud kulutused. Need kulutused võivad hõlmata ka kõnealuste komiteede töös osalevate ekspertide ja teiste isikutega, sealhulgas kolmandatest riikidest pärit osalejatega, seotud kulusid, kui komiteede eesistujad leiavad, et nende isikute osalemine on abi tõhusa rakendamise seisukohalt oluline;

meetmete auditeerimise ja kohapealse kontrollimisega seotud kulutused.

B. Abikõlblikkuse reegel 11.3. Muud tegevused, mida ei saa kaasfinantseerida tehnilise abi all ning mis ei kuulu 5% maksimummäära alla (4% kogu ESF eraldistest)

uuringud, seminarid, kogemuste ja tulemuste kogumise, töötlemise ja nendest teavitamise meetmed;

temaatiliste võrgustike abi, teavitamistegevus ning poliitikamõjutamise mehhanismide loomine;

koostöö Euroopa võrgustikes ning kogu vajaliku informatsiooni edastamine teistele liikmesriikidele ja Euroopa Komisjonile;

hindamine;

elektrooniliste haldus-, järelevalve- ja hindamissüsteemide soetamine ja paigaldamine.

Kogu tehnilise abi osa on 8%, arvestades lisanduvaid administreerimisnõudeid ning EQUALi kogueelarve väikesemahulisust absoluutarvudes (8% Eestis EQUALi jaoks eraldatud vahendeist moodustavad 325 488 eurot).

7.5. Arengupartnerlused

EQUALi raames rahastatakse strateegiliste partnerluste (arengupartnerluste) rakendatavaid tegevusi. Arengupartnerlustesse peaksid kuuluma erinevate sektorite organisatsioonid (avalik, era- ja kolmas sektor) erinevatelt haldustasanditelt (riiklik ja munitsipaaltasand), riikliku tööhõivesüsteemi ja erinevad tööturul võrdsete võimaluste nimel teenuseid pakkuvad organisatsioonid. Sihiks on ka kontakteeruda ning kaasata ühiskondlikud partnerorganisatsioonid ja haridusasutused ning võib-olla ka muud organisatsioonid, et tagada kõikide asjakohaste huvigruppide maksimaalne osalus protsessis.

Arengupartnerlustesse peaksid juba alguses olema kaasatud tähtsaimad partnerid. Samuti tuleb partnerluse tegutsemise ajal kindlustada osalusvõimalus teistele olulistele organisatsioonidele. Kõik partnerid osalevad otsuste tegemise protsessis võrdsetena. Kuid arengupartnerlusel on siiski juhtpartner, kes vastutab administratiivse ja rahalise koordineerimise eest.

Arengupartnerlused peavad vastama järgmistele tingimustele:

- finantssuutlikkus: arengupartnerlus peab vastama programmitäiendis ja teistes õigusaktides sätestatud rahandusalastele nõuetele;
- läbipaistvus: avalikkuse juurdepääs saavutatutulemustele (tooted, instrumendid, meetodid jne);
- suutlikkuse tõstmine ja aktiivne kaasamine: arengupartnerlus on võimeline mobiliseerida erinevaid pooli ja võimaldada neil teha tõhusat koostööd ühise strateegia raames. Erilist tähelepanu pööratakse korraldustele, mille alusel erinevad pooled, näiteks valitsusasutused, tööhõiveasutused, mittetulundusühingud, erasektor (eriti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted) ning ühiskondlikud partnerid, saaksid ühineda projektiga selle kestel. Arengupartnerlus peab näitama, et iga partner on osalenud arengupartnerluse lepingu kavandamises ja koostamises;
- õpivaim: võime ja suutlikkus õppida teistelt ning teha võrgustikes aktiivset koostööd, teavitada tegevustest ning kaasata neid poliitikasse ja praktikasse nii riiklikul kui Euroopa tasandil.

Arengupartnerluste eelarvevahendite puhul peab arvestama Eestile EQUALi käesoleva programmi perioodi tarbeks eraldatud suhteliselt piiratud vahenditega (4,07 miljonit eurot).

7.5.1. Arengupartnerluste valimine

Potentsiaalseile partnereile pakutakse teavet EQUALi sisu ja eesmärkide, temaatiliste prioriteetide, rahaliste vahendite, rakendusmehhanismide, valikuprotsessi jm kohta.

Rahastamiseks korraldatakse üks valikuprotseduur. Järgmises tabelis on esitatud selle ajakava:

Sündmus	Lõpptähtpäev
Taotlusvoor	August 2004. a
Taotluste esitamine	Oktoober 2004. a
Toetuse määramise teate väljastamine	2004. aasta lõpp
Andmete sisestamine EQUALi ühtsesse andmebaasi ECDB	15. detsember 2004. a
Rahvusvaheliste partnerite otsimise algus	1. jaanuar 2005. a
Arengupartnerluse lepingu esitamine (k.a rahvusvahelise koostöö leping)	1. mai 2005. a
Arengupartnerluse lepingu ja rahvusvahelise koostöö lepingu kinnitamine	30. juuli 2005. a
Rahvusvahelise koostöö lepingu andmete sisestamine EQUALi ühtsesse andmebaasi ECDB	1. september 2005. a

Valikuprotseduuri aluseks on mitmete organisatsioonide (arengupartnerluse loojate) poolt ühiselt esitatud taotlus. Taotluses esitatakse:

- arengupartnerlusse kaasatavad partnerid; võimalused, mis tagavad kõikide oluliste huvigruppide kaasamise arengupartnerluse selle tegevuse ajal, eelkõige vajalike väikeste organisatsioonide jaoks; administratiivse ja rahalise vastutuse süsteem;
- partnerluse põhjenduse kavand, käsitletavate probleemide analüüs ning partnerluse eesmärkide ülevaade;
- käsitletava probleemi ja testitava lahenduse olulisuse hinnang, diskrimineerimise ja ebavõrdsuse probleemide käsitlemise selgitus ning ülevaade tulemustest teavitamise ja poliitikasse ning praktikasse integreerimise kavast;
- ootused rahvusvahelise koostöö suhtes;
- ülevaade kogu perioodiks uuendusliku lähenemise loomiseks ja arendamiseks kavandatavatest tegevustest, kaasa arvatud hinnanguline eelarve;
- üksikasjalik tööplan, meetodika ja juhtimisvahendid arengupartnerluse lepingu koostamiseks ja rakendamiseks koos eelarvega.

Korraldusasutus vastutab arengupartnerluste valikuprotseduuride loomise eest. Valikukriteeriumid peegeldavad EQUALi üldpõhimõtteid ja korraldusasutus peab välistama huvide konflikti valikuprotseduurides. Peamised kriteeriumid on järgmised:

- arengupartnerlus peab vastama EQUAL programmi eesmärkidele ning rahastamisaotluses esitatud teema eesmärkidele;
- arengupartnerlus peab olema asjakohane nii sisu kui ajaraamistiku poolest – põhinema olulistel uuringutel, arengukavadel ja motiveeritud vajadustel;
- arengupartnerluse tegevuste hulka peavad kuuluma tööturu probleemidele suunatud uuenduslike meetmete ja komplekslahenduste loomine ja testimine, tulemuste uuring ja analüüs ning saadud õppetundidest teavitamine;
- arengupartnerlus peab kaasama erinevaid pooli ning soodustama koostöövõrgustike toimimist;
- arengupartnerlus peab mõjutama olukorda tööturul positiivselt;
- arengupartnerlus peab soodustama soolist võrdsust;
- arengupartnerlus peab suutma teostada tööplaan.

Taotlused esitatakse Tööturuametile. Taotlusi hindavad nende suhtelist sisulist panust määravad sõltumatud eksperdid. Seirekomisjoni teavitatakse ekspertide ühendatud arvamustest ning korraldusasutus otsustab arengupartnerluse valiku. Valituks mitteosutunud kandidaate teavitatakse nende kõrvalejätamise põhjustest ning kaebuste esitamise võimalustest.

Valikuprotsessi ja -protseduuride täpsemad küsimused (taotlejate hindamise süsteem, valikukriteeriumid, taotlejate teavitamise süsteem, kaebuste protseduur) sätestatakse programmitäiendis ning asjaomastes rakendusaktides.

Korraldusasutus vastutab taotlusvooru korraldamise ja EQUALi ühtse andmebaasi ECDB täitmise eest. Andmed arengupartnerluste kohta tuleb sisestada andmebaasi enne 1. jaanuari 2005. a.

7.6. Ühenduse poliitikate täiendavus ja nendega ühildumine

7.6.1. Täiendavus

EQUALi rakendamise üldraamistik on sätestatud Euroopa tööhõivestrateegias. Uuel tööhõivestrateegial on kolm üldeesmärki täieliku tööhõive, töö tootlikkuse ning kvaliteedi tõstmise ja sotsiaalse kaasatuse ning ühtsuse tugevdamise näol.

Uuendatud tööhõivestrateegia eesmärgid koos kümne suunisega on 2004. aasta esimeses pooles loodava riikliku tööhõive tegevuskava aluseks. Kuni 2003. aastani oli Eesti koostanud kolm riiklikku tööhõive tegevuskava, mis on järginud Euroopa tööhõivestrateegia endist neljasambalist struktuuri, et kohaneda protsessiga ja mobiliseerida kõik vajalikud tegurid. Kavu on kasutatud vaid Eestis ning komisjoni pole neist formaalselt teavitatud.

EQUAL programmi sisust ja eesmärkidest lähtuvalt tuleb arvesse võtta ka sotsiaalse kaasatuse protsessi, sh sotsiaalse kaasatuse ühismemorandumit ja riikliku sotsiaalse kaasatuse tegevuskava. Sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum allkirjastati 2003. aastal, esimene Eesti riiklik sotsiaalse kaasatuse tegevuskava peaks valmima 2004. aasta sügiseks.

Mõlemaid dokumente, mis on koostatud kooskõlas ELi eesmärkide ja suunistega, kohandades neid Eesti vajadustele ning tööturu hetkeolukorrale, on arvesse võetud ka RAKi programmdokumendi aastateks 2004–2006 koostamisel.

RAKi programmdokument koosneb neljast prioriteedist, millest inimressursside arendamist finantseerib ESF. Prioriteeti viiakse ellu nelja meetmega, mis on suunatud haridussüsteemi ja elukestva õppe võimaluste parandamisele, ettevõtete konkurentsivõime tõstmisele töötajaskonna koolitamisega, aktiivsete tööturumeetmete kohaldamisele töötutele ja avaliku sektori töötajate koolitamisele haldussuutlikkuse tõstmiseks. Seega on ESFi rahastatavad programmdokumendi raames rakendatavad tegevused väga mitmekesised ja sihtgrupp lai.

7.6.2. Vastavus Ühenduse poliitikatele (riigiabi)

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikli 12 kohaselt peavad struktuurifondide või Kalanduse Arendusrahastu rahastatavad meetmed olema kooskõlas asutamislepingute, neist tuleneva Ühenduse õiguse ja Ühenduse poliitikatega. Vastavust kontrollitakse rahastamisaotluste ülevaatamisel ja meetmete rakendamisel. Sellega seoses tuleb toetuda järgmistele põhimõtetele:

7.6.3. Vastavus riigiabialasele seadusandlusele

Üldraamistik

Algatuse EQUAL raames viivad tegevusi ellu konsortsiumid või mitmeid partnereid, kaasa arvatud eraettevõtteid, ühendavad juriidilised isikud või arengupartnerluse individuaalsed partnerid. Struktuurifondide raames on arengupartnerlused lõplikud abisaajad nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 tähenduses.

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 87 keelustab ükskõik missugusel kujul antava abi andmise liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest, kui see kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist. Euroopa Ühenduse asutamisleping näeb ette erandid riigiabi keelustamise osas, kui pakutavad abiskeemid võivad avaldada kogu liidule positiivset mõju.

Seega vastutab korraldusasutus nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikli 12, artikli 17 lõike 1 ja artikli 19 lõike 2 alusel kõikide EQUAL programmi raames rahastatavate tegevuste vastavuse eest asutamislepingu riigiabi reguleerivatele sätetele.

Üldiselt ei kujuta EQUALi raames antud abi ettevõtjatele riigiabi asutamislepingu artikli 87 lõike 1 tähenduses, sest enamik rahaeraldise on väikesed (ning langevad seega vähese tähtsusega abi reegli¹⁹ alla). Kui eraldised moodustavad riigiabi, langevad abimeetmed enamasti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetele antava abi²⁰, tööhõivealase riigiabi²¹ või koolitusabi²² grupierandi alla, kuna nende eesmärgiks on soodustada riskigruppide juurdepääsu tööturule või vähendada nende raskusi tööturul.

Kohustused

Vastavust Ühenduse poliitikatele kontrollitakse viiel tasandil:

- 1) kõik EQUAL programmis rahaliselt osalevad ettevõtjad peavad pidama arvestust kogu neile laekunud avaliku sektori vahendite ning nende kulutamise põhjendatuse kohta. Ettevõtjad peavad olema teadlikud vähese tähtsusega abi kontrollinõudest;
- 2) igas arengupartnerluses kohustab avaliku sektori vahendite eest vastutav üksus selgitama, kas ettevõtjatel on õigus saada EQUALi raames rahastamist, koguma ettevõtjalt vajalikku informatsiooni, teostama esmakontrolli abi nõuetele vastavuse osas (grupierandid) ning lisama oodatavate toetuste põhjendused igas korraldusasutusele esitatavas rahastamissetpanekus;
- 3) korraldusasutus tagab vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikli 34 lõike 1 punktile g toetuste väljastamise arengupartnerlustele vaid siis, kui
 - a) arengupartnerlus on EQUAL programmi rahastamisaotluses või toetuse muudatusettepanekus esitanud kogu vastavuse kontrolliks vajaliku informatsiooni;
 - b) tingimused, mille alusel ettevõtjale toetust antakse, kvalifitseeruvad tööturutoetuste, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete või koolitusabi grupierandi alla või kelle suhtes kehtivad vähese tähtsusega riigiabi sätted

või kui toetus on ametlikult heaks kiidetud liitumislepingu lisa IV.3 ajutise mehhanismiga või komisjoni poolt vastavalt ühenduse asutamislepingu artiklile 88 ja määrusele 659/1999 ja

c) vähese tähtsusega abi reegli kohaldamisvajadusel peab üksikettevõtjat teavitama vähese tähtsusega abist enne toetuse taotluse rahuldamise otsuse saatmist ning kui ettevõtja on tõendanud ja kinnitanud, et muu neile eraldatud vähese tähtsusega abi jääb piirväärtusse ning korraldusasutus on kontrollinud, et saadav toetus ei tõsta kogutoetuse määra kolmeaastase perioodi jooksul kõrgemale vähese tähtsusega abi piirmäärast või keskreestril olemasolul on saadud sealt kinnitus piirmäärast mitteületamise kohta;

4) korraldusasutus kogub seiresüsteemi raames teavet kogu ettevõtetele antud toetuste vähese tähtsusega abi määra reegli ja grupierandite reegli vastavuse kontrollimise kohta. Viimase kohaldamise võimatusel, st olukorras, kus üksiktoetus on Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 87 lõike 1 alusel riigiabi, tuleb rahastamine dokumenteerida riigiabina ning esitada Euroopa Komisjonile heakskiitmiseks;

5) lisaks kohustub korraldusasutus looma formaalse konsultatsioonimehhanismi riigiabi kontrolli riikliku asutuse Rahandusministeeriumi juurde, kes on loonud piisavad kontrollimeetmed kumuleeruvale riigiabile.

Ettevõtjatele antav toetus, mis ei lange erandisätete alla ega ole saanud komisjoni heakskiitu, on EQUALi raames keelatud ja viib riigiabi menetlusreeglites sätestatud tagajärgedeni ning sellise toetuse osalist finantseerimist käsitatakse eeskirjade rikkumisena määruse (EÜ) nr 1260/1999 artiklite 38 ja 39 tähenduses.

Seetõttu ei rahulda komisjon määruse artikli 32 alusel riigiabi protseduureeglites määratletud uue või muudetud abiga osaliselt rahastatavate meetmete kohta esitatud vahemaksete ja lõppmaksete taotlusi enne, kui abist on teatatud komisjonile ja on saadud komisjoni ametlik heakskiit.

Asjakohane riigiabi reeglistik

Allpool on toodud kõige olulisemad reeglid riigiabialasele seadusandlusele vastavuse kontrollimiseks.

Järgmises tabelis on kokku võetud vaid peamised sätted; detailid on sätestatud ülalviidatud õigusaktides.

Grupierand	Nõuded ettevõtetele	Ulatus ning erandid EQUALi tegevustele	Abi ülemmäär EQUALi Eesti programmi eranditele	Maksimaalne toetus eranditele	Muud tingimused eranditele
Vähese tähtsusega abi reegel	Kõik ettevõtted, v.a transpordisektor ja teatud põllumajandus- ning kalastussaaduste tootmine, töötlemine või turustamine	Piirangud puuduvad	100%	100 000 € kolme aasta jooksul	Puudub komisjoni teavitamise kohustus. Eesti peab looma vähese tähtsusega abi registri või teavitama ettevõtteid toetuse ülemmäärast ning kontrollima lisatoetuse korral selle toetuse ülemmäärast piiridesse jäämist
Koolitusabi	Kõik ettevõtted	Koolitustegevus, mis soodustab ettevõteteid töötajatele uute oskuste õpetamiseks vajalike koolituskulude vähendamiseks. Kaetavad kulutused: koolitajate personalikulud, koolitajate ja koolitavate reisikulud, muud jooksvad kulud (materjalid, vahendid jne), vaid koolituseesmärgil kasutatavate vahendite ja varustuse	Erikoolitus: 35% ²³ Lisasummad väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele: 10% Riskirühma kuuluvad töötajad: 10% Üldkoolitus: 60% ²⁴ Lisasummad väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele: 20% Riskirühma kuuluvad töötajad: 10%	1 000 000 €	Komisjoni tuleb teavitada 20 tööpäeva jooksul

		amortisatsioonikulud, juhendamine ja nõustamine ning koolitavate personalikulud			
Tööhõivealane abi	Kõik ettevõtted	Töökohtade loomine, riskirühmade või puuetega inimeste värbamine, puuetega inimeste töölevõtmine (ainult lisakulutused) Riskirühmade hulka kuuluvad alla 25-aastased või kahe aasta jooksul päevases õppevormis haridust omandavad noored, võõrtöötajad, vähemusrahvuste esindajad, pikaajalised töötud, oskusteta või madala haridustasemega isikud, eakad, töökogemuseeta naised või endised vangid Tingimusteks on töökohtade arvu suurenemine, abi maksimaalne kestus	Töökohtade loomine: regionaalse abi ülemmäär Riskirühma kuuluvate inimeste töölevõtmine: 50% Puuetega inimeste töölevõtmine: 50% Puuetega inimeste töölevõtmise lisakulude toetus: 100%	15 000 000 € kolme aasta jooksul ühele ettevõttele	Komisjoni tuleb teavitada 20 tööpäeva jooksul Teised tööga seotud toetused ei kuulu erandi alla (abi töö jagamiseks, abi teistele ebasoodsas olukorras töötajatele)
Abi väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele	Alla 250 töötajaga väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted	Investeeringud materiaalsesse (maa, ehitised, tehas/masinad) ning mittemateriaalsesse varasse (tehnoloogiasirdega kaasnevad kulutused) ning tarkvaraabi väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes. Väliskonsultantide pakutud teenuste maksumus ja ettevõtte esmakordse messil või näitusel osalemise kulud on samuti abikõlblikud	Väliskonsultantide teenused ja osalus messidel: kuni 50% Investeeringud: Regionaalse abi ülemmäär + 15% Abi ülemmäär: 75%		Komisjoni tuleb teavitada 20 tööpäeva jooksul

Riigiabi tabel

Käesolev EQUALi programmdokument pakub rahastamist kolmele meetmele.

Ettevõtja arengupartnerluses osaluse ulatuses tagab korraldusasutus kõikide ettevõtjale makstavate toetuste vastavuse järgmises tabelis esitatud riigiabi nõuetele:

Meetme kirjeldus	Grupierandid			Muud juhud	
	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
1. Tööturule tulemise või naasmise hõlbustamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
2. Tööturuga seotud rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemine	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
3. Ettevõtjate alustamiseks kõigile võrdsete võimaluste loomine ning linna- ja maapiirkondades uute töökohtade loomise võimaluste määramine ja rakendamine	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
4. Kolmanda sektori, eelkõige ühenduse jaoks huvipakkuvate teenuste tugevdamine, keskendudes töökohtade kvaliteedi tõstmisele	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
5. Elukestva õppe ja võrdseid võimalusi pakkuva tööpraktika soodustamine, mis soosiks tööturul diskrimineerimise ja ebavõrdsuse all kannatavate isikute värbamist ja töölohist	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
6. Ettevõtjate ja töötajate majanduse struktuuriliste muutustega kohandamise ja infotehnoloogia ning teiste uute tehnoloogiate kasutamise toetamine	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine

7. Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
8. Töölase soolise kihistumise/ ebavõrdsuse vähendamine	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine
9. Asüülitaotlejate sotsiaalse ja tööalase integratsiooni toetamine	Tööhõivealane abi	Koolitusabi	Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad	Vähese tähtsusega abi reegel	Ad hoc teavitamine

Vastavalt nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikli 34 lõike 1 punktile g uuendab korraldusasutus ülaltoodud tabelit ning teavitab komisjoni kõikidest tabelisse tehtud muudatustest.

Kõikide arengupartnerluste Ühenduse poliitikatega sobivuse tagamiseks tuleb üksikute arengupartnerluste valikul ja elluviimisel järgida lisaks EQUALi programmdokumendis ja programmitäiendis sätestatud suundadele ka siseriiklikes õigusaktides sätestatud detailseid reegleid ja protseduure. Eelkõige arengupartnerluste tasandil tuleb kinni pidada Euroopa Liidu konkurentsipoliitikast, keskkonnapoliitikast ning diskrimineerimisvastasest poliitikast.

Võrdsete võimaluste poliitika järgimine arengupartnerluste tasandil tagatakse soolise dimensiooni kaasamisega arengupartnerluste taotluste menetlemisse. Arengupartnerluste ettevalmistamisele ja koostamisele kehtestatakse soolise võrdsuse aspekti rakendamise nõue, et tagada tööturuga seotud soolise võrdõiguslikkuse soodustamine või vähemalt selle arengupartnerluste tegevuse tulemusel samal tasandil hoidmine.

7.7. Aruandlus

7.7.1. Seire ja aruandlus – ühtsed miinimumnõuded

Korraldusasutus kogub igal aastal vähemalt kvantitatiivset ja kvalitatiivset informatsiooni EQUALi kohta. Kogutavate andmete nimekirja saab komisjoni ja liikmesriikide nõusolekul täiendada. Informatsioon korraldatakse taotlusvooru, järkude ja teemade kaupa ning lõpuks ka kogu programmi kohta. Info edastatakse elektroonselt vastavasse Euroopa andmebaasi ja võetakse ka aastaaruandesse. Lisatakse ka andmed esitatud/ heaks kiidetud taotluste kohta. Detailid sätestatakse programmitäiendis.

Vaahindamissüsteem tagab, et komisjonile edastatakse aastaaruandega EQUALi võtmepõhimõtete kvalitatiivne informatsioon.

7.7.2. Rakendamise aastaaruanne (nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikkel 37)

Korraldusasutus esitab kuue kuu jooksul pärast rakendamise iga kalendriaasta lõppu komisjonile rakendamise aastaaruande. Enne aruande komisjonile esitamist vaatab selle läbi ja kiidab heaks seirekomisjon.

Ühenduse algatuse üldisest rakendamisest hea ülevaate saamiseks ning riiklikul ja Euroopa tasandil hea koostöövõrgustiku pingutuste koordineerimiseks on soovitatav teatav ühetaolisus liikmesriikide aastaaruannetes.

Aastaaruande esitamise ajal edastatavad minimaalsed ühised rakendamisalased andmed on kaetud EQUALi ühtsesse andmebaasi ECDB edastatavate andmetega (vt lisa B). Teised käesolevas EQUALi programmdokumendis eeldatavad olukorra, tulemuste ja mõju näitajad edastatakse samuti aastaaruandega.

EQUAL programmi rakendamise kestel ei saa ette näha ühtset teabe esitamise vormingut. Igal aastal koostavad komisjon ja korraldusasutus piisavalt varakult aastaaruande ühise struktuuri. Antud ühine struktuur ei takista korraldusasutust ega seirekomisjoni lisamast nende poolt vajalikuks peetavaid elemente.

7.8. Teavitamine ja avalikustamine

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikli 18 lõike 3 punkti d ning komisjoni määruse (EÜ) nr 1159/2000 artikli 2 alusel vastutab korraldusasutus järgneva eest:

- avalikkuse teavitamine Euroopa Liidu rollist koostöös Eesti riigiga EQUAL programmis ja selle tulemustest;
- potentsiaalsete kasusaajate, regionaalsete ja kohalike võimuasutuste ning teiste pädevate avaliku sektori asutuste, majanduslike ja sotsiaalsete partnerite, mittetulundusühingute, arengupartnerluste juhtide ja osalejate, kaubandusorganisatsioonide ja äriühingute informeerimine EQUALi võimalustest programmi läbipaistvuse suurendamiseks.

EQUAL programmist teavitamisega seotud üldeesmärgid on järgmised:

- avalikkuse teadlikkuse tõstmine EQUAL programmi olemasolu, eesmärkide ja strateegia kohta;
- koostöö soodustamine riskirühmadega ja nendelt tagasiside saamine;
- kõikidele riskirühmadele informatsioonile juurdepääsu tagamine;
- potentsiaalsete kasusaajate teadlikkuse tõstmine EQUALi pakutavate võimaluste ja infoallikate kohta;
- pidev usaldusväärse info jagamine EQUALi rakendamise tulemuste ja tulemuslikkuse kohta;
- tähelepanu pööramine headele tavadele, positiivsetele mudelitele ja näidetele;
- teabe olemasolu tagamine heakskiidetud ja rahastatud arengupartnerluste kohta.

EQUALi teabelevi põhineb üldistel teavitamispõhimõtetel nagu avatus, objektiivsus, usaldusväärsus, vahetus, selgus ja juurdepääs.

Avalikkust teavitatakse EQUAL programmist ja selle raames rakendatavate tegevuste tähtsusest inimestele.

Potentsiaalsetele kasusaajatele (riigiasutused, kohalikud omavalitsused, kohalike omavalitsuste ühendused, ettevõtjad ja nende liidud, mittetulundusühingud, sihtasutused ja nende ühendused, ülikoolid, teadus- ja koolitusasutused, teised sotsiaalsed ja majanduslikud partnerid) edastatakse EQUALi teemade, rahastamisvõimaluste ja tingimuste, taotlusprotsessi ja protseduuride, kaasfinantseerimise kohustuste ja Euroopa Sotsiaalfondi rahastamise kohta piisavat ja selget informatsiooni.

Rakendusüksusele luuakse arengupartnerluste ettevalmistamise ja taotluste koostamise abi- ja juhendmaterjalid.

Korraldusasutus ja rakendusüksus pakuvad potentsiaalsetele taotlejatele teavet ja juhiseid pressiteadete, veebilehtede ja meililistide, brošüüride, seminaride, lühikursuste ja teabeürituste ning isikliku nõustamise teel. Teave tähtaegade ja taotlusvoorude nõuete kohta avaldatakse korraldusasutuse, rakendusüksuse ja Eesti struktuurifondide veebilehel, üleriigilistes päevalehtedes, potentsiaalsete taotlejate ja partnerite meililistides ning pressiteadetes.

Komisjoni määruse (EÜ) nr 1159/2000 artikli 3 alusel vastutab korraldusasutus teavitamiskava koostamise eest. Kava peab sisaldama järgmist:

- teavitamiskava eesmärgid ja sihtgrupid;
- asjakohaste teavitamismeetmete sisu ja strateegia;
- soovituslik eelarve;
- rakendamise eest vastutavad osakonnad või asutused;
- kasutusele võetud meetmete hindamiskriteeriumid.

Teavitamiskava sätestatakse programmitäiendis. Korraldusasutus tagab plaani alusel EQUALi abi läbipaistva ja sihtotstarbelise kasutamise ning teavitab Euroopa Komisjoni teavitamiskava rakendamisest.

Korraldusasutus ja rakendusüksus pakuvad potentsiaalsetele taotlejatele teavet ja juhiseid pressiteadete, veebilehtede ja meililistide, brošüüride, seminaride, lühikursuste ja teabeürituste ning isikliku nõustamisega.

7.9. Koostöö kolmandate riikidega

Käesoleva programmi raames võib koostööd laiendada ka teiste sarnaste PHARE, TACIS või MEDA raames abikõlblike projektideni väljaspool Euroopa Liidu liikmesriike.

8. RAHALISED KÜSIMUSED

8.1. Finantsplaan

Finantsplaan esitatakse lisas A.

8.2. Kaasfinantseerimine

Vastavalt finantsplaanile toimub kaasfinantseerimine vaid riiklikest vahenditest. Peamiseks põhjuseks on mitmest allikast kaasfinantseerimisest tuleneva lisakeerukuse vältimine ning süsteemi võimalikult lihtsana hoidmine. Selleks on soovitatav, et EQUALi arengupartnerluste kaasfinantseerimise skeemid sisaldaksid automaatset riiklikku ühist rahastamisallikat, et arengupartnerlused ei peaks ise otsima kaasfinantseerimist avaliku sektori allikatest (lisaks riigieelarvele kuulub avaliku sektori kaasfinantseerimise alla ka omavalitsuste ning avaliku sektori ja omavalitsuste kontrollitavate ettevõtete ning sihtasutuste poolne finantseering). Täpsed kaasfinantseerimise skeemid määratakse 2005. aasta riigieelarve koostamisel ning selgitatakse taotlejaile

programmitäiendis, teisestes õigusaktides ja juhendmaterjalides, mis avalikustatakse enne taotlusvooru väljakuulutamist.

ESF toetuse määr Eestile kui sihtalale 1 on 75%.

8.3. Tegevuste abikõlblikkus

EQUAL moodustab rahaliselt osa Euroopa Sotsiaalfondist, nii kohalduvad EQUALile ka tavalised ESFi tegevuste abikõlblikkuse reeglid. EQUAL võib rahastada tegevusi, mis on abikõlblikud Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi või Kalanduse Arendusrahastu reeglite alusel. Arengupartnerluste selliste tegevuste finantseerimise ulatus ning täpsed nõuded taotlejatele kehtestatakse programmitäiendis ja teisestes õigusaktides. Rahalised kulutused peavad alati olema nõuetekohaselt põhjendatud ning neist tekkiv lisaväärtus teatud ESFi tegevustele olema ära näidatud.

9. ÜHTSED SEIREANDMED

9.1. Ühtsed seireandmed Euroopa tasandil

Eesti jagab konkreetseid seireandmeid ühise elektroonse andmekogumissüsteemiga (EQUALi ühtne andmebaas ECDB), mille Euroopa Komisjon lõi spetsiaalselt EQUALi juhtimiseks. Andmebaasi eesmärgiks on soodustada arengupartnerluste rahvusvahelist koostööd, stimuleerida temaatilist koostööd peamiste poolte vahel Euroopa tasandil ning näidata ära tulemused ja saavutused.

Komisjoni ja liikmesriikide vahelise kokkuleppega määrati konkreetset väljad. Need väljad on esitatud lisas B ja kujutavad endast täielikku²⁵ nimekirja ühistest kvantitatiivsetest andmetest, mida peab Euroopa tasandil edastama. Lisaks Euroopa tasandil jagatavatele seireandmetele edastavad arengupartnerlused ka riiklikul tasandil programmi juhtimiseks vajalikke seireandmeid vastavalt alapeatükile 7.7.1 «Seire ja aruandlus – ühtsed miinimumnõuded». EQUALi tasandil edastatavate andmete ülevaade on esitatud lisas B.

Korraldusasutus teeb kõik vajaliku avatud väljade (tekstiväljade) tõlkimiseks vähemalt inglise keelde (lisaks eesti keelele).

Korraldusasutus vastutab andmete kogumise ja komisjonile edastamise eest. Rakendusüksus kogub arengupartnerlustelt Eesti andmekogumismeetodite alusel füüsilised andmed. Rakendusüksus edastab arengupartnerluste ja programmi tasandil kogutud andmed EQUALi ühtsesse andmebaasi ECDB vastavalt komisjoni määratud tehnilistele protokollidele. Selliseid andmeid uuendatakse pidevalt ning edastatakse komisjonile vähemalt üks kord nädalas.

Korraldusasutus edastab EQUALi programmdokumendi aastaaruandega seotud andmed vähemalt üks kord aastas hiljemalt järgmise aasta 30. juuniks.

Komisjon avalikustab internetis sobiva IT-süsteemi abil liikmesriikide poolt edastatud informatsiooni²⁶.

9.2. Andmete kogumine riiklikul tasandil

Lisaks Euroopa tasandil nõutavatele andmetele tuleb riiklikul tasandil koguda järgmist informatsiooni:

- projektis alustanute koguarv;
- hõivatute arv alustanute hulgas;
- ettevõtjana tegutsejate arv alustajate hulgas;
- töötute arv alustanute hulgas;
- pikaajaliste töötute arv alustanute hulgas;
- hõivatute arv lõpetanute hulgas;
- eraettevõtte omanike arv lõpetanute hulgas;
- õpinguid alustanute arv lõpetanute hulgas;
- hõivatuse pärast väljalangenute arv;
- koolituse pärast väljalangenute arv;
- teistel põhjustel väljalangenute arv;
- töö- ja pereelu ühitamisega seotud tegevustes osalenute arv ning tegevustega rahul olejate arv;
- loodud uued töökohad;
- arengupartnerluse tegevuse tulemusel töö leidnute või õpinguid alustanute arv ning aasta pärast arengupartnerluse tegevuse lõppu endiselt hõivatute või õpingutega tegelejate arv;
- loodud ettevõtete arv (1,5 aastat pärast arengupartnerluse tegevuse lõppu).

10. HINDAMINE

Nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artiklid 40–43 sätestavad nõuded Eesti EQUAL programmi hindamiseks.

Eesti EQUALi programmdokumendi hindamine peab kajastama käesoleva Ühenduse algatuse eksperimentaalset lähenemist ning katma seega peale klassikaliste hindamistasandite (asjakohasus, tõhusus, toimivus, kasulikkus ja jätkusuutlikkus) ka protsessid, tugistruktuurid ning poliitikate mõjutamissüsteemid.

EQUALi raames loodud ja testitud heade tavade edukaks määratlemiseks ja praktikasse ning poliitikasse lõimimiseks tuleb kõikides EQUALi järkudes tagada hindamis- ja vaatlusfunktsioon, et integreerida mujalt saadud kogemused ja tõendid.

10.1. Arengupartnerluste enesehindamine

Iga arengupartnerluse poolt esimese järgu lõpus esitatav rahvusvahelise koostöö leping peab sisaldama:

- jooksevhindamise mehhanismi, kaasa arvatud andmete ja informatsiooni esitamist arengupartnerluste kohta ja tulemuste analüüsi;
- ühistegevuste seire ja hindamise metoodikat.

Arengupartnerluste enesehindamine koosneb kolmest etapist:

- tegevuste ja väljundite seire;
- järkude mõju hindamine;
- tegevuste rakendusviisi või partnerluse toimimise hindamine.

Enesehindamine peaks aitama paremini lahti mõtestada EQUALi raames käsitletavaid probleeme ning andma rohkem teavet heade tavade ja nende rakendamise kohta. Enesehindamise tulemused loovad baasi, mille alusel võrreldakse strateegiaid, tegevusi ja tulemusi.

Korraldusasutus annab arengupartnerlustele suuniseid enesehindamise metoodika kohta.

Korraldusasutus loob hindamise juhtgrupi protsessi ja tulemuste seiramiseks riiklikul tasandil. Juhtgruppi kuuluvad korraldusasutuse esindajad ja peamised huvigrupid/seirekomitee liikmed, samuti juhtivad riikliku tööturu ja sotsiaalse kaasamise eksperdid. Euroopa Komisjon osaleb juhtgrupis partnerluse vaimus.

Juhtgrupi mandaati ja koosseisu on kirjeldatud programmitäiendis koos temaatilise fookuse, verstapostide, aruandluse esitamise kuupäevade ja arengupartnerluste ning ELi tasemel toimuvate hindamistegevuste ühilduvuse ja seostega.

10.2. Riiklik hindamine

10.2.1. Eelhindamine

Käesoleva programmi nõukogu määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikliga 41 kooskõlas läbiviidud eelhindamine lisatakse programmi dokumendile lisa C.

10.2.2. Jooksevhindamine

EQUALi-laadse uuendusliku ja rahvusvahelise programmi jaoks on oluline kasutada aastaid 2004–2006 programmide hindamiseks vajaliku suutlikkuse loomiseks ja arendamiseks ning koguda õppetunde järgmise programmeerimisperioodi jaoks.

Korraldusasutus kohustub kogu perioodi kestel ette valmistama ja läbi viima jooksevhindamist, keskendudes suutlikkuse tõstmise, koostöövõrgustike, soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise, vähemuste kaasamise ja rahvusvahelise koostöö õppetundidele. Detailid on kirjas programmitäiendis.

Jooksevhindamise pädevuste määratlemisel kohaldab korraldusasutus EQUALi seire ja hindamise juhendeid (*Guidelines for monitoring and evaluating EQUAL*²⁷), sünkroniseerib tulemuste üleandmise kuupäeva ning keskendub ühiste küsimustele, et kasutada ära riikliku ja ELi tasandi hindamisest tulenevat sünergiaid.

Hindamisel peab vaatama nii poliitilist külge, eriti programmi mõju tööturu kontekstis, tegevuskavu ja praktikaid kui rakendusmehhanismi tõhusust Eestis. Arengupartnerluste hindamise tulemused on olulised EQUALi hindamisinfo allikad.

Esimene samm jooksevhindamises EQUALi programmdokumendi tasandil on ajakohastada käesolevas dokumendis esitatud baasandmete audit. Hinnatakse juhtimissüsteeme, programmi rakendamise dünaamikat, seiresüsteeme, valikuprotseduure ja arengupartnerluste loomise protsessi. Asjakohaste aruannete esitamise tähtaeg peaks jääma 2005. aasta lõppu. Esimeses voorus osalenud liikmesriigid on juba esimese vooru hindamise korraldanud ning Eesti saaks sellest mitmeid kasulikke õppetunde. Jooksevhindamise algaasis on suur rõhk õppetundide omandamisel edaspidiste programmeerimisperioodide jaoks.

Eesti EQUALi hindamissüsteem peab tagama EQUAL programmi tulemuste arendamise pideva tagasiside saamiseks programmi rakendamise kohta ning nende kasutamise valideerimiskogemustele ja EQUALi arengupartnerlustele lisapanuse andmiseks ning tulemuste edastamise asjaomastele huvigruppidele ja otsuste tegijatele.

Jooksevhindamise läbiviimise kohustus usaldatakse iseseisvatele välisekspertidele. Ekspertid valitakse vastavalt riiklikele ja Euroopa Liidu avalike hangete reeglitele. Korraldusamet algatab valikuprotsessi jooksevhindamiseks, mille viib läbi iseseisev hindaja 2004. aasta teises kvartalis.

10.3. Komisjonipoolne hindamine

Euroopa Komisjon vastutab Euroopa Liidu tasandil Ühenduse algatuse EQUAL, EQUALi programmdokumendi ja arengupartnerluste hindamise eest. Hindamine toimub riiklike hindamisaruannete alusel ning selle viivad läbi väliseksperdid.

Järeelhindamine on samuti komisjoni ülesanne, mida teostatakse koos liikmesriikide ja korraldusametustega.

Sotsiaalminister Marko POMERANTS

¹Tulumaksumäär on 26% ning igakuine tulumaksuvabastus 1000 krooni

²Kvartalipõhiselt arvatav keskmine palk oli 2001. aastal 5511 krooni; miinimumpalk tõusis 2001. aasta 1600 kroonilt 1850 kroonile 2002. aastal

³Pensionitõusu ajastamine on mõjutanud iga-aastaseid kulutusi. Kuni 2002. aastani tõsteti pensione asjakohaste poliitiliste otsustega ning puudusid kindlaksmääratud pensioni tõstmise määra ja ajastuse reeglid. Alates 1. aprillist 2002. a kuuluvad pensionid iga-aastasele indekseerimisele (indeks koosneb aastase tarbijahinnaindeksi tõusu ja sotsiaalmaksutulude kasvu aritmeetilisest keskmisest)

⁴Languse põhjustas peamiselt osa venekeelse rahvusvähemuse ja nõukogude sõjaväelaste ning nende perekondade emigreerumine, aga ka langev iive

⁵Etniline päritolu omistati vastavalt enesemääratlusele – isiku enda poolt pakutud etnilisele kuuluvusele. Isikul oli õigus pidada end selle rahvuse liikmeks, kellega tunnetatakse kõige tihedamaid etnilisi ja kultuurilisi sidemeid

⁶Isikud, kes ei usu enam töö leidmise võimalusse ning on töö otsimisest loobunud

⁷2001. aasta uuringud näitasid, et päevas pannakse naiste vastu toime 285 füüsilise ja seksuaalse ahistamise akti; 44 000 vägivallaakti töid naistele kaasa kehalsi vigastusi, kahel kolmandikul juhtudest langevad naised vägivalda ohvriks kodus, üheksal juhul kümnest on koduse vägivalda ohvriks naine ning koduse vägivalda ohvrid ei otsi avalikest asutustest abi (vaid 10% ohvritest on politseisse avalduse teinud)

⁸2001. aastal tõusis meeste pensioniiga 63 aastani. Naiste pensioniiga tõstetakse samale tasemele 2016. aastaks

⁹Tööturutoetus on tööandjale «väiksema konkurentsivõimega» isikute (puuetega inimesed, noored, pikaajalised töötud, rasedad, alla 6-aastast last kasvatavad isikud, 5 aasta jooksul pensionile jäävad isikud ja endised vangid) värbamiseks antav toetus. Toetust makstakse 12 töökuu jooksul ning toetuse määr võrdub esimesel 6 kuul miinimumpalgaga ja ülejäänud 6 kuu jooksul poole miinimumpalgaga

¹⁰Riiklikud tööhõive tegevuskavad koostatakse kooskõlas Euroopatööhõivestrateegiaga ning tööhõive ühishindamise dokumentides sätestatud prioriteetidega. Viimases dokumendis rõhutatakse, et «arvestades ressurside nappust, peab tagama aktiivsete tööturuprogrammide suunatuse kõige ebasoodsamas olukorras töötajatele, programmide mõju rangele seirele ja programmide vastavuse tööhõive suurendamise üldise strateegia prioriteetidele»

¹¹Luht, Kristiina, 2002. «Naistega kaubitsemine ja prostitutsioon», *Sotsiaaltöö*6/2002

¹²Pettai, Iris, Kase, Helve, 2002. *Prostitutsioon ja naistega kauplemine kui lahendamata probleemEestis*. Ettekanne kolmandal Läänemere maade naiste konverentsil «WoMen and Democracy». Tallinn 2003

¹³Pettai, Iris, Kase, Helve, 2002. *Prostitutsioon ja naistega kauplemine kui lahendamata probleemEestis*. Ettekanne kolmandal Läänemere maade naiste konverentsil «WoMen and Democracy». Tallinn 2003

¹⁴Allikas: *European Council of Refugees and Exiles* <http://www.ecre.org/>

¹⁵Allikas: Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus <http://www.vastuvotukeskus.ee>

¹⁶Täpsem kirjeldus on programmitäiendis

¹⁷Korraldusametuse ja arengupartnerluse suhe on täpsustatud programmitäiendis

¹⁸http://europa.eu.int/comm/employment_social/equal/index.cfm?file=listdoc.cfm&nav_id_menu=10038&lang_id=6

¹⁹Komisjoni määrus (EÜ) nr 69/2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes, 12. jaanuar 2001

²⁰Komisjoni määrus (EÜ) nr 70/2001, 12. jaanuar 2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes, muudetud komisjoni määrusega (EÜ) nr 364/2004, 25. veebruar 2004

²¹Komisjoni määrus (EÜ) nr 2204/2002, 12. detsember 2002, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist tööhõivealase riigiabi suhtes

²²Komisjoni määrus (EÜ) nr 68/2001, 12. jaanuar 2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist koolitusabi suhtes, muudetud komisjoni määrusega (EÜ) nr 363/2004, 25. veebruar 2004

²³50% + 10% (art 87 (3) (a) piirkondlik lisa)

²⁴50% + 10% (art 87 (3) (a) piirkondlik lisa)

²⁵Välja arvatud dokumendis «*Vademecum for the Plans and Programming documents of the Structural Funds*» sätestatud finantsteave, mis kogutakse SFC andmebaasi

²⁶Ühiselt vastuvõetud otsuste alusel võib juurdepääs teatud valdkondadele olla piiratud

²⁷ Juhised inimressursi algatuse EQUAL seire ja hindamissüsteemidele aastateks 2000–2006. Tööhõive ja sotsiaalküsimuste peadirektooraat, juuli 2000. EQUALi programm dokumendi liikmesriikides toimuva vahehindamise võtmeküsimuste uuendatud versioon, Tööhõive ja sotsiaalküsimuste peadirektooraat, 03/09/2001 («Guidelines for systems of monitoring and evaluation for the Human Resources Initiative EQUAL in the period 2000–2006»). DG Employment and Social Affairs, July 2000

Updated version of key issues for the mid-term evaluation of EQUAL CIP in the Member States, DG Employment and Social Affairs 03/09/2001)

Lisa A: Programmi finantstabelid

Milj. Eesti krooni	Abikõlblikud avaliku sektori kulud kokku (+2+9+10)	Eesti avaliku sektori osalus	Eesti avaliku sektori osalus kokku (5+6+7)	Eesti avaliku sektori osalus				Abikõlblikud erasektori kulud	
				Keskvalitsus	Regionaal	Kohalik	Muu		
Prioriteet/Aasta									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Teema A	42,434596	42,434596	31,825951	10,608645	10,608645				
2004	10,365059	10,365059	7,773794	2,591265	2,591265				
2005	14,096476	14,096476	10,572361	3,524115	3,524115				
2006	17,973062	17,973062	13,479796	4,493265	4,493265				
Teema G	33,947677	33,947677	25,460758	8,486919	8,486919				
2004	8,292056	8,292056	6,219038	2,073018	2,073018				
2005	11,277177	11,277177	8,457879	2,819298	2,819298				
2006	14,378443	14,378443	10,783840	3,594603	3,594603				
Teema I	1,697390	1,697390	1,273039	0,424351	0,424351				
2004	0,414588	0,414588	0,310945	0,103643	0,103643				
2005	0,563857	0,563857	0,422896	0,140960	0,140960				
2006	0,718946	0,718946	0,539197	0,179748	0,179748				
Tehniline abi	6,789513	6,789513	5,092139	1,697374	1,697374				
2004	1,658414	1,658414	1,243811	0,414604	0,414604				
2005	2,255426	2,255426	1,691570	0,563857	0,563857				
2006	2,875673	2,875673	2,156759	0,718914	0,718914				
Kokku	84,869177	84,869177	63,651887	21,217290	21,217290				
2004	20,730118	20,730118	15,547588	5,182529	5,182529				
2005	28,192936	28,192936	21,144706	7,048230	7,048230				
2006	35,946123	35,946123	26,959592	8,986531	8,986531				

Milj. eurot	Abikõlblikud avaliku sektori kulud kokku (+2+9+10)	Eesti avaliku sektori osalus	Eesti avaliku sektori osalus kokku (5+6+7)	Eesti avaliku sektori osalus				Abikõlblikud erasektori kulud	
				Keskvalitsus	Regionaal	Kohalik	Muu		
Prioriteet/Aasta									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Teema A	2,712065	2,712065	2,034049	0,678016	0,678016				
2004	0,662448	0,662448	0,496836	0,165612	0,165612				
2005	0,900929	0,900929	0,675697	0,225232	0,225232				
2006	1,148688	1,148688	0,861516	0,287172	0,287172				
Teema G	2,169652	2,169652	1,627239	0,542413	0,542413				
2004	0,529959	0,529959	0,397469	0,13249	0,13249				
2005	0,720743	0,720743	0,540557	0,180186	0,180186				
2006	0,91895	0,91895	0,689213	0,229737	0,229737				
Teema I	0,108483	0,108483	0,081362	0,027121	0,027121				
2004	0,026497	0,026497	0,019873	0,006624	0,006624				
2005	0,036037	0,036037	0,027028	0,009009	0,009009				
2006	0,045949	0,045949	0,034461	0,011488	0,011488				
Tehniline abi	0,433929	0,433929	0,325447	0,108482	0,108482				

2004	0,105992	0,105992	0,079494	0,026498	0,026498				
2005	0,144148	0,144148	0,108111	0,036037	0,036037				
2006	0,183789	0,183789	0,137842	0,045947	0,045947				
Kokku	5,424129	5,424129	4,068097	1,356032	1,356032				
2004	1,324896	1,324896	0,993672	0,331224	0,331224				
2005	1,801857	1,801857	1,351393	0,450464	0,450464				
2006	2,297376	2,297376	1,723032	0,574344	0,574344				

Sotsiaalminister Marko POMERANTS

Lisa B:
EQUALi ühtse andmebaasi (ECDB) andmed

A. Üldinformatsioon (jooksvalt täiendatav informatsioon)

A1	ID-koodid	Euroopa = riik + riigi ID
		<i>Iga AP saab Euroopa tasandil koodi. See koosneb maksimaalselt 4 tähest, mis tähistavad liikmesriiki, ja liikmesriigi tasandil kokkulepitud tähemärkidest</i>
A2	Taotluse staatus	<i>Märkige taotluse staatus</i>
		Valiku variandid Menetluses ☐ Valitud ☐ Rahvusvaheline koostöö lõpule viidud ☐ AP tegevus lõpetatud ☐

B. Arengupartnerluse moodustamine (1. järk – jooksvalt täiendatav informatsioon)

B1	Kuupäevad	☐ Taotluse esitamise kuupäev: kuupäevaväli ☐ Valimise kuupäev: kuupäeva väli
B2	AP nimi Riigikeeles	Tekstiväli – maksimaalselt 80 tähemärki <i>Lihtne ja lühike</i>
B3	AP nimi Rahvusvahelised tähemärgid	Tekstiväli – maksimaalselt 80 tähemärki <i>Ladina tähestikus, ilma rõhumärkide või ülätäppideta</i>
B4	Taotluses osalevad partnerid	<i>Klõpsaliikmetenimistul</i>
		Puudutab AP algatajaid

		☐ Partner 1 ☐ Partner 2 ☐ Partner ...n
B5	AP juhtpartner	1 valik partnerite hulgast <i>Puudutab partnerit, kel on APs administratiivne ja rahaline vastutus. Kui AP on juriidiline isik, siis märgitakse see struktuur partnerite nimistus. Klõpsaliikmetenimistul</i>
B6	Muud vastutusala	<i>Klõpsaliikmetenimistul</i> ☐ AP strateegia kujundamine ja planeerimine ☐ Uuenduslike tegevuste koordineerimine ☐ Seire, andmete kogumine ☐ Hindamine ☐ Rahvusvahelise koostöö koordineerimine
B7	EQUAL Teema – Meede	Maksimaalselt 1 valik ☐ Tööga hõivatuse suurendamine – juurdepääs tööturule ☐ Tööga hõivatuse suurendamine – rassismivähendamine ☐ Ettevõtlus – ettevõtete loomine ☐ Ettevõtlus – sotsiaalmajandus ☐ Kohandumine – eluaegne õpe ☐ Kohandumine – infotehnoloogia ☐ Võrdsed võimalused – töö- ja pereeluühitamine ☐ Võrdsed võimalused – erinevuste vähendamine sugudelõikes ☐ Varjupaigataotlejad
B9	Piirkondlik/valdkondlik	Maksimaalselt 1 valik <i>Piirkonna suurus vastavalt NUTS tabelile</i>

	Kui piirkondlik	☐ Maapiirkond ☐ Linnapiirkond ☐ Muu piirkond
	Kui valdkondlik	Maksimaalselt 1 valik • Majandussektor: ☐ Põllumajandus ☐ Tööstus ☐ Teenindus • Spetsiifiline diskrimineerimisega või ebavõrdsusega seotud probleem
B10	AP staatus	Maksimaalselt 1 valik
	Õiguslik vorm	☐ Õigusliku staatuseta ühendus ☐ Mittetulundusühing ☐
B10b	Eelnevalt toimunud partnerlus	Maksimaalselt 1 valik
		☐ Ei ☐ Jah ≤ 2 aastat ☐ Jah > 2 aastat Tekstiväli: eelnevalt toimunud partnerluse kirjeldus
B11	AP keelelised oskused	4 rippmenüüd
		1° Valik: es/cs/da/de/et/el/en/fr/it/lv/lt/hu/mt/nl/pl/pt/sk/sl/fi/sv 2° Valik: es/cs/da/de/et/el/en/fr/it/lv/lt/hu/mt/nl/pl/pt/sk/sl/fi/sv 3° Valik: es/cs/da/de/et/el/en/fr/it/lv/lt/hu/mt/nl/pl/pt/sk/sl/fi/sv 4° Valik: es/cs/da/de/et/el/en/fr/it/lv/lt/hu/mt/nl/pl/pt/sk/sl/fi/sv
B12	Varasem Ühenduse algatustes osalemine	Maksimaalselt 1 valik
		☐

		Üks partner osales algatustes ADAPT,EMPLOYMENT või EQUALi 1. voorus ☐ Kaks või enam partnerit osalesid A/E/E ☐ Ükski partner ei ole osalenud A/E/E
--	--	--

B13	AP vajalikkus	Partnerluse vajalikkuse põhjendus, käsitletava probleemi olulisuse ja testitava lahenduse hinnang Tekstiväli:
		Tekstiväli: Tõlge inglise keelde, soovi korral ka teistesse keeltesse (tõlkimise korraldab AP või liikmesriik)

B14	AP eesmärgid	Vastavus vajadusele, partnerluse eesmärgid Tekstiväli:
		Tekstiväli: Tõlge inglise keelde, soovi korral ka teistesse keeltesse (tõlkimise korraldab AP või liikmesriik)

B15	Uuenduslike tegevuste olemus	Vastuse variandid				
			+	+	+	+
	☐		+	+	+	+
	Toetus inimestele					
	☐					
	Juhendamine ja nõustamine					
	☐					
	Koolitus					
	☐					
	Koolitus töökohal					
	☐					
	Tööpraktika/ töövahendus					
	☐					
	Rotatsioon ja töö jagamine					
	☐					
	Tööhõivealane abi (sh ettevõtlusega alustamiseks)					

	☐	Integreeritud meetmed			
	☐	Toetus struktuuridele ja süsteemidele ning toetavad meetmed			
	☐	Töökohtade loomine ja toetamine			
	☐	Õpetajate, koolitajate ja personalikoolitamine			
	☐	Tööturuteenuste parandamine – värbamisstruktuurid			
	☐	Koolitusprogrammide kontseptsioon – sertifitseerimine			
	☐	Tehniliste muutuste ettevalmistamine			
	☐	Töökorraldus, töökohalejuurdepääsu parandamine			
	☐	Juhendamine ja sotsiaalteenused			
	☐	Teadlikkuse tõstmine, informatsioon, teavitamine			
	☐	Diskrimineerimisega seotud			

	uuringud jaanalüüsid				
--	----------------------	--	--	--	--

B16	Uuenduslikkus	Vastuse variandid			
			+	+	+
				+	+
				+	+
	☐	Protsessile suunatud			
	☐	Eesmärgile suunatud			
	☐	Kontekstile suunatud			
		Tekstiväli			

B17	Diskrimineeritud grupid ja diskrimineerimisvaldkonnad	Valikvastused igas sektsioonis			
		<i>Sotsiaalselt</i>			
		☐	M	F	
		Toetus inimestele			
		☐	Töötud	100	
		☐	Töötajad		
		☐	Muud (ilma staatusega, sotsiaaltoetuste saajad, ...)		
		☐	Migrandid, rahvusvähemused	100	
	☐	Asüülitaotlejad			
	☐	Inimesed, kes ei ole migrandid ega asüülitaotlejad			
	☐	Füüsiline puue	100		
	☐	Vaimne puue			

☐ Vaimne häire ☐ Inimesed, kel ei ole puuet				
☐ Meelemürgisõitlased ☐ Kodutud ☐ (Endised) vangid ☐ Muul põhjusel diskrimineeritud ☐ Ei ole spetsiifilist diskrimineerimist	100			
☐ < 25-aastased ☐ 25–50- aastased ☐ > 50-aastased	100			
☐ Toetus struktuuridele ja süsteemidele ning toetavad meetmed	+	+	+	+
☐ Vanus ☐ Asüülitaotlemine ☐ Puuded ☐				

	☐ Sooline diskrimineerimine			
	☐ Madal kvalifikatsioon			
	☐ Rassiline diskrimineerimine			
	☐ Usutunnistus			
	☐ Seksuaalne orientatsioon			
	☐ Toetus ettevõttele			
	☐ Tööpuudus			

B18	Aktiivne kaasamine ja osalemine (empowerment)	
	1° Riiklikud partnerid	Tekstiväli: Tekstiväli: soovi korral tõlge inglise keelde
	2° Osalejad – huvigrupid	Vastusevariandid
		☐ Individaalse aktiivse osalemise edendamine
☐ Kollektiivse vastutuse ja suutlikkuse arendamine		
	☐ AP kujundamises osalemine	
	☐ Tegevuste elluviimises ja hindamises osalemine	
	☐ Võtmeisikute hoiakute ja käitumise muutmine	
	Tekstiväli:	
		Tekstiväli: soovi korral tõlge inglise keelde

B19	ESFi eelarve	Maksimaalselt üks valik
		AP eelarve kogu tegutsemisperioodiks (ESF +riiklik finantseerimine) ☐ < 250 000 €

	☐ 250 000 – 500 000 €
	☐ 500 000 – 1 000 000 €
	☐ 1 000 000 – 1 500 000 €
	☐ 1 500 000 – 2 000 000 €
	☐ 2 000 000 – 5 000 000 €
	☐ > 5 000 000 €
	Rahvusvahelise koostöö osakaal eelarvest (%)

B21	Ootused rahvusvahelise koostöö suhtes	Valikvastused	+	+	+	+
		– Teabe ja kogemuste vahetamine – Paralleelne uuenduslike lähenemiste arendamine – Uute lähenemiste import, eksport või kohandamine – Ühine arendamine – Koolitatavate/ koolitajate/ personali vahetus				
		Tekstiväli:				
		Tekstiväli: Tõlge inglise keelde, soovi korral ka teistesse keeltesse (tõlkimise korraldab AP või liikmesriik)				

B22	Eelistused rahvusvahelise koostöö osas	Valikvastused
		☐ BEfr
		☐ BEnl
		☐ CZ
		☐ DK
		☐ DE

		EE	☐
		EL	☐
		ES	☐
		FR	☐
		IE	☐
		IT	☐
		CY	☐
		LV	☐
		LT	☐
		LU	☐
		HU	☐
		MT	☐
		NL	☐
		AT	☐
		PL	☐
		PT	☐
		SI	☐
		SK	☐
		FI	☐
		SE	☐
		UKgb	☐
		UKni	☐
		eelistused puuduvad	☐

B23	Viimati muudetud	☐
		Kuupäeva väli

C. AP liikmed (jooksvalt täiendatav informatsioon)

C1	Nimi	Tekstiväli
C2	Lühend	(ei ole kohustuslik) Tekstiväli
C3	Aadress	Tekstiväli <i>sh sihtnumber (Nuts) ja riik</i>
C4	Tel	Tekstiväli
C5	Faks	Tekstiväli
C6	e-post	Tekstiväli
C7	Interneti kodulehekülg	Tekstiväli

C8a	Organisatsiooni tüüp	Maksimaalselt 1 valik
-----	----------------------	-----------------------

		☐ Riigiasutus (riiklik, regionaalne, kohalik) ☐ Ettevõtte ☐ Tööandjate organisatsioon ☐ Ametiühing ☐ Rahandusasutus ☐ Kommertskoda, tööstuskoda vms ☐ Riskigruppe toetav ja juhendav organisatsioon ☐ Tööturuteenuseid osutav asutus ☐ Sotsiaalmajanduslik ettevõtte ☐ Sotsiaalteenuseid osutav asutus ☐ Haridus- ja koolitusorganisatsioon ☐ Ülikool/uurimisasutus ☐ AP juhtimiseks loodud ühendus ☐ Muu
--	--	--

C8b	Organisatsiooni tüüp	Partnerite kirjeldus: kes nad on, milline on nende tegevus, kes on nende kliendid, eesmärgid, kasutatavad meetodid jne (ei ole kohustuslik)
		Tekstiväli:
		Tekstiväli: Tõlge inglise keelde, soovi korral ka teistesse keeltesse (tõlkimise korraldab AP või liikmesriik)

C9	Õiguslik staatus	Maksimaalselt 1 valik
		☐ Avaliku sektori organisatsioon ☐ Mittetulundusühing

		☐ Avaliku sektori osalusega organisatsioon
		☐ Liit, ühendus
		☐ Kooperatiiv
		☐ Erasektori organisatsioon
		☐ Õigusliku staatusega

C10	Kontaktisik	Vastutus	Nimi	e-post	Tel

C11	Organisatsiooni suurus	Maksimaalselt 1 valik			
		<i>Alalised töötajad</i>			
		töötajad <10	☐		
		töötajad 10–50	☐		
		töötajad 50–250	☐		
	>250	☐			

C12	AP-ga ühinemise kuupäev	Kuupäeva väli		
C13	AP-st lahkumise kuupäev	Kuupäeva väli		

C14	AP liikme andmed viimati täiendatud	Kuupäeva väli		
-----	--	---------------	--	--

D. Tööplaani elluviimine (rahvusvaheline koostöö lõpule viidud) (2. järk – jooksvalt täiendatav informatsioon)

D1	Kuupäevad	☐ Rahvusvahelise koostöö lõpetamise kuupäev
D2	AP nimi	
D3	AP nimi (rahvusvaheline)	
D4	Osalevad partnerid	<i>Klõpsaliikmetenimistul</i>
		DP liikmed
		Partner 1 ☐
		Partner 2 ☐
		Partner ...n ☐
D5	AP juhtpartner	
D6	Muud vastutusvaldkonnad	Vaata B osa

D7	EQUAL Teema – Meede	Vaata B osa
D8	Alateemad	Vaata B osa
D9	Piirkondlik/ valdkondlik	Vaata B osa
D10	AP staatus	Vaata B osa
D11	AP keelelised oskused	Vaata B osa
D12	AP varasemad kogemused ühenduse algatustes osalemises	Vaata B osa
D13	AP vajalikkus	Vaata B osa
D14	AP eesmärgid	Vaata B osa
D15	Eksperimenteerivate tegevuste olemus	Vaata B osa
D16	Uuenduslikkus	Vaata B osa
D17	Diskrimineeritavad grupid ja diskrimineerimise valdkonnad	Vaata B osa
D18	Aktiivne kaasamine ja osalus	Vaata B osa
D19	Eelarve	Vaata B osa
D25	AP leping	Tekstiväli: AP lepingu kokkuvõtte ja soovi korral lisana AP leping

D25 A	Rahvusvahelised partnerid	Valikvastused
		<i>Klõpsa arengupartnerluste nimistul (ID-kood)</i> ☐ Rahvusvaheline partner 1 ☐ Rahvusvaheline partner 2 ☐ Rahvusvaheline partner ...n

G. Muu seireinformatsioon AP tasandil (igal aastal kogutav informatsioon)

G1	Diskrimineeritavad grupid ja diskrimineerimise valdkonnad	Kandisajajate koguarv aastast vastavalt inimaastate arvestusele (1 päev = 7 tundi, 1 nädal = 5 päeva, 1 kuu = 4 nädalat, 1 aasta = 12 kuud)		
		Valikvastused igas sektsioonis		
		<i>Protsentuaalselt</i>		
	☐	Abi inimestele	M	F
	☐	Töötud	100	
☐	Töötajad			
☐	Muud (staatuseeta, sotsiaaltoetustesaajad, ...)			
☐	Migrandid, rahvusvähemused	100		

	☐	Asüülitaotlejad				
	☐	Inimesed, kes ei ole migrandid egaasüülitaotlejad				
	☐	Füüsiline puue	100			
	☐	Vaimne puue				
	☐	Vaimne häire				
	☐	Inimesed, kel ei ole puuet				
	☐	Meelemürgisõhktlased				
	☐	Kodutud	100			
	☐	(Endised) vangid				
	☐	Muul põhjusel diskrimineeritud (usutunnistus, seksuaalne orientatsioon)				
	☐	Ilma spetsiifilise diskrimineerimiseta				
	☐	<25-aastased	100			
	☐	25–50-aastased				
	☐	>50-aastased				
	☐	Abi struktuuridele	+	+	+	+

		ja süsteemidele ning toetavad meetmed				+
		☐ Vanus				
		☐ Asüülitaotlemine				
		☐ Puuded				
		☐ Sooline diskrimineerimine				
		☐ Madal kvalifikatsioon				
		☐ Rassiline diskrimineerimine				
		☐ Usutunnistus				
		☐ Seksuaalne orientatsioon				
		☐ Toetus ettevõtlusele				
		☐ Tööpuudus				

G2	Kulud	Aasta jooksul AP kogueelarvest (ESF + riiklik finantseerimine) kulutatav summa (ümardatud 1000 euron) AP hinnangu kohaselt:
		Tekstiväli

G3	Kulud tegevuste lõikes	<i>Protsent</i>
		I. Riigisisised tegevused
		☐ Abi inimestele
		☐ Juhendamine ja nõustamine

- Koolitus
- Koolitus töökohal
- Tööpraktika/töövahendus
- Rotatsioon ja töö jagamine
- Tööhõivealane abi (sh ettevõtlusega alustamiseks)
- Integreeritud meetmed
- Abi struktuuridele ja süsteemidele ning toetavad meetmed
- Töökohtade loomine ja toetamine
- Õpetajate, koolitajate ja personali koolitamine
- Tööturuteenuste parandamine – värbamisstruktuurid
- Koolitusprogrammide kontseptsioon – sertifitseerimine
- Tehniliste muutuste ettevalmistamine
- Töökorraldus, töökohale juurdepääsu parandamine
- Juhendamine ja sotsiaalteenused

		☐ Teadlikkuse tõstmine, informatsioon, teavitamine	
		☐ Diskrimineerimisega seotud uuringud ja analüüsid	

		II. Rahvusvahelised tegevused	
		☐ Teabe ja kogemuste vahetamine	
		☐ Uuenduslike lähenemiste paralleelne arendamine	
		☐ Uute lähenemiste import, eksport või kohandamine	
		☐ Ühine arendamine	
		☐ Koolitavate/koolitajate/ personali vahetus	
		Kokku	100%

G5	Riigisisene ja rahvusvaheline tegevus	Tekstiväli
----	--	------------

G6	Koostöövõrgustike tegevus siseriiklikul ja Euroopa tasandil	Tekstiväli
----	--	------------

Sotsiaalminister Marko POMERANTS

Lisa C

EELHINNANG ÜHENDUSE ALGATUSE EQUAL VAHENDITE KASUTAMISE PROGRAMMILE

Maarja Kuldjärv

November 2003

1. Sissejuhatus

Käesoleva eelhinnangu eesmärk on hinnata Eesti Euroopa Ühenduse algatuse EQUAL vahendite kasutamise programmi (edaspidi *programmdokument*) kavandit. Kuna eelhinnangu koostamise ajal oli programmdokument veel koostamisel, oli käesoleva eelhindamise üks olulisi eesmärke kaasa aidata programmdokumendi lõpliku versiooni valmimisele. Seega annab hindamisraport lisaks juba koostatud kavandi konteksti ja kvaliteedi analüüsile ja hindamisele ka soovitusi ja ettepanekuid programmi täiustamiseks ja viimistlemiseks ning veel koostamisjärgus olevate osade lõpetamiseks. Soovitused põhinevad Eesti tööturu olukorra analüüsil, EQUALiga seotud dokumentidel, teiste riikide kogemustel jne.

2. Programmi sisu

Euroopa Komisjoni teatis liikmesriikidele esitab tingimused programmide jaoks. Järgmises osas kommenteeritakse lühidalt programmdokumendi kavandit nende põhimõtete valguses ja antakse lühiülevaade programmdokumendi kavandist ja katmata teemadest, mida vaadatakse põhjalikumalt hindamisraporti järgnevatel osadel.

Vastavalt EQUALi teatise artiklitele 61 ja 62 peaks programmdokument sisaldama järgmisi osi:

- tööturuga seotud diskrimineerimise ja ebavõrdsuse hetkeolukorra kirjeldus vastavalt valitud teemadele ning asüülitootlejate suhtes;
- oodatava mõju hinnang;
- ülevaade EQUALi rakendamise strateegiast;
- strateegia ning riikliku tööhõive tegevuskava seoste kirjeldus;
- kokkuvõtte meetmetest EQUALi ja muude Ühenduse vahendite ja programmide vastastikuse täiendamise tagamiseks;
- prioriteetide elluviimiseks planeeritud meetmete kokkuvõtlik kirjeldus;
- teiste struktuurifondidega (ERDF, EAGGF ja FIFG) seotud abikõlblikkuse teemade kokkuvõtte;
- tehnilise abi korraldamise kirjeldus;
- hinnanguline finantsplaan;
- soolise võrdsuse süvalaiendamise efektiivseks elluviimiseks planeeritud tegevuste ja meetodite kirjeldus;
- ülevaade programmi koostamisest;
- EQUAL programmi rakendamise, seire ja hindamise korraldus
- taotlusvooru mehhanismi kirjeldus;
- lõplike kasusaajatega sõlmitavate lepingutetüübid;
- riiklikud mehhanismid tulemuste poliitikasse ja praktikasseintegreerimise hõlbustamiseks;
- seirekomitee liikmetega seotud küsimused;
- andmed, mida arengupartnerlused peavad igal aastal esitama;
- vahehindamise parameetrid ja näitajad.

Eelhindamise läbiviimise ajal ei ole osa ülalnimetatud teemadest programmdokumendis veel kajastatud. Enamik teemasid vajavad selgitamist ja laiendamist.

Programmdokumendi 2. peatükk sisaldab võrdlemisi ulatuslikku ja põhjalikku ülevaadet olukorrast tööturul. Lisaks on antud kokkuvõtte üldise majandusliku konteksti kohta, mis on kasulik taustinfona peamiste probleemide ning tegutsemisvõimaluste mõistmiseks.

3. peatükk katab EQUALi poliitilise konteksti, sealhulgas strateegia ja riikliku tööhõive tegevuskava seosed.

4. peatükk esitab valitud teemade loetelu ning lühiülevaate peamistest eesmärkidest ja sihtgruppideks olevatest riskirühmadest teemade lõikes. Käesolev kirjeldus on aga väga pealiskaudne ega võimalda täielikult mõista strateegiat ega kavandatud tegevusi. Vastavaid osi tuleks oluliselt edasi arendada ja täpsustada, lisada tuleks konkreetsed eesmärgid ning võimalusel need kvantifitseerida. Peatükk esitab ka hinnangulise finantsressursside jaotuse kolme teema vahel.

5. peatükk kirjeldab väga lühidalt EQUALi järke ning hinnangulisi igale järgule ettenähtud eelarveproportsioone.

6. peatükk katab rakendamisküsimused, sisaldades peamisi üldisi põhimõtteid seoses juhtimise, kontrolli ja seiresüsteemiga, sealhulgas eelistatud arengupartnerluste tüüpe.

7. peatükk sisaldab informatsiooni andmete kohta, mida kogutakse vastavalt programmdokumendi mudelis esitatud juhtnõoidele.

Allpool vaadeldakse ja hinnatakse kõiki ülaltoodud aspekte. Programmdokumendile tuleb veel lisada järgmised osad: oodatava mõju hinnang, tehnilise abi korraldus, vastastikuse täiendavuse tagamise korraldus, hinnanguline finantsplaan, tegevuste abikõlblikkus, soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise tegevused. Tuleb leida sobiv proportsioon programmi ja programmitäiendi vahel. Kuigi programmdokument peaks sisaldama teatud kvantifitseeritud eesmärgi, et moodustada põhjalik ja terviklik strateegia, võib olla otstarbekas esitada enamik üksikasjalikke täpsustusi programmitäiendis, et vältida programmdokumendi liigset killustatust. Samuti võiks enamuse arengupartnerluste valimise protsessi täpseid detaile esitada programmitäiendis programmdokumendi asemel.

3. Sotsiaalmajanduslik kontekst ja vajadus EQUALi järele Eestis

Programmdokumendi kavandi 2. peatükk annab üsna põhjaliku ülevaate Eesti tööturu arengutest ja hetkeolukorrast. On välja toodud Eesti tööhõive võtme probleemid ja erijooned, samuti on esitatud informatsioon erinevate gruppide positsiooni kohta. Sotsiaalse kaasatuse memorandumiga kavandi põhjal on programmdokumendis määratletud riskigruppide noored, pikaajalised töötud, puuetega inimesed ja mitte-efektliivset poliitikat riskirühmade jaoks, oleks vaja täpsemaid andmeid erinevate alagruppide kohta. 3. peatükis on esitatud ka ülevaade poliitikatest, eriprogrammidest ja tegevustest.

Siiski jäävad need peatükid üsna kirjeldavaks ja üldiseks, EQUALi jaoks ei tehta spetsiifilise tähtsusega kokkuvõtteid. Et anda rohkem fokuseeritud ja konstruktiivne alus programmdokumendi arendamiseks, esitatakse käesoleva eelhinnangu järgnevas osas Eesti praeguse olukorra SWOT-analüüs vastavalt erinevate gruppide olukorrale tööturul. SWOT-analüüs põhineb programmdokumendis esitatud analüüsil ning laiemal Eesti tööturuga seotud informatsioonil.

<p>Tugevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riskigruppidele tähelepanu osutamise tähtsus on tunnustatud strateegilistes dokumentides (nt «Riiklik tööhõive tegevuskava») • Sotsiaalse kaasatuse protsessi algatamine ja arendamine Eestis (sotsiaalse kaasatuse ühismemorandum koostamine, riiklik sotsiaalse kaasatuse tegevuskava) • Uue tööhõivestrategie arendamine, mis näeb ette individuaalse lähenemise töötajate tööturule lõimimises • Juba lõpuleviidud ja praegu jooksvate projektide kogemusi ja õppetunde (nt puuetega inimeste osas) saab rakendada EQUALi arengupartnerluste loomiseks ja elluviimiseks • Mõningatel gruppidel (nt erinevate puuetega inimesed) on nende huve esindavad organisatsioonid, mis võiksid osaleda EQUALi arengupartnerlustes partneritena 	<p>Probleemid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tegelik poliitika ja tegevuste puudumine riskigruppide olukorra parandamiseks tööturul • Liiga jäik ja ühetaoline seadusandlus ja teenused, mis ei sobi erinevate riskigruppide vajadustega • Kohaliku algatuse puudumine ja ebapiisav koostöö kohalike omavalitsuste ja riskigruppide huve esindavate organisatsioonide vahel • Põhjaliku ja täpse teabe ning statistika puudumine erinevate riskigruppide kohta • Järelevalve ja hindamise puudumine riskigruppide tööturuprogrammide kohta • Avalike teenistujate pidev voolavus ja suur töökoormus, kõrgetasemeliste tegevuskavade ja vajalike aruannete koostamiseks puuduvad teadmised ja oskused • Tööjõu pakkumise ja nõudluse sobimatus (nt oskused osutuvad muutunud olukorras puudulikuks)
<p>Võimalused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Euroopa tööhõivestrategie rakendamine, ühiste suuniste järgimine • Teabe ja tavade vahetamise võimalus riikidega, kel on rohkem kogemusi võrdseid võimalusi toetava tööturupoliitika ja programmide osas • Suhteliselt kõrge majanduskasv • ELi struktuurifondide vahendite abil saab inimressurssi arendada 	<p>Ohud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ebasoodne maksupoliitika suurendab ebavõrdsust elustandardis • Liberaalne majanduspoliitika ei toeta võrdsete võimaluste soosimist tööturul • Süsteemitu regionaalpoliitika, püsivad regionaalsed erinevused töötuse määrades ja töövõimalustes • Puudulik koostöö hariduse, majanduse ja tööhõive/sotsiaalsfääri eest vastutavate asutuste vahel: poliitikate, programmide ja tegevuste killustatud väljatöötamine ja elluviimine

Nagu SWOT-analüüs näitab, on Eestis võrdselt olemas nii võrdseid võimalusi toetava tööturu edukat arendamist soodustavad kui takistavad faktorid. Veel enam, kui nõrkused on selgelt reaalsuses olemas, siis tugevused on kaheldavamal iseloomuga, väljendades pigem potentsiaalseid kui tegelikke tugevaid külgi. Siiski tasub selliseid positiivseid arenguid tähele panna, kuna nad toetavad tõenäoliselt EQUALi raames kavandatud tegevusi. Samal ajal on oluline ära kasutada välistest faktoritest, eelkõige ELi poliitikatest, koostöövõimalustest teiste riikidega ning muudest valitsuse poliitikatest, mis võivad mõjutada tööturupoliitikat, tulenevad võimalused. On väga tähtis ära kasutada neid võimalusi, et nad aitaksid kaasa Eesti kõige tõsisemate probleemide lahendamisele.

4. EQUALi temaatilised valdkonnad

Kuna EQUAL põhineb temaatilisel lähenemisel, annab EQUALi teatis neli laia teemat ja kaheksa temaatilist valdkonda, mille hulgast liikmesriigid peavad valima:

- I. Töövõime ja töövalmidus
- II. Ettevõtlus
- III. Kohanemisvõime
- IV. Võrdsed võimalused meestele ja naistele

Eesti on otsustanud rajada EQUALi strateegia kolme temaatilise valdkonna kohta:

- Töövõime ja töövalmidus

Teema A: Tööturule tulemise või naasmise hõlbustamine neile, kel on raskusi avatud tööturule integreerumise või reintegreerumisega

- Võrdsed võimalused meestele ja naistele

Teema G: Töö- ja pereelu ühitamine ning tööturult lahkunud inimeste reintegreerimine paindlike ja efektiivsete töökorraldusvormide ning toetavate teenuste arendamise kaudu

• *Teema I:* Asüülitaotlejate integratsiooni toetamine

4.1. Teema A

Programmdokumendi kavand ei paku selgitusi ega õigustusi teemade valiku kohta. Kuid selleks, et mõista strateegia loogikat ja hinnata programmi sidusust ja teostatavust, on oluline kirjeldada põhjalikumalt nende teemade laiemat konteksti ja ka spetsiifilisi tegevusi, mida nende teemade all ette nähakse.

Kõrge töötuse määr, kõrge pikaajalise töötuse määr ning tööjõunõudluse ja pakkumise mittevastavus, mis on kõik Eesti tööturule iseloomulikud jooned, näitavad, et töövõime ja töövalmiduse tõstmine on üks pakilisemaid probleeme. Seega ei ole kahtlust, et teema A valimine on põhjendatud. Kuna teema A on väga lai ja hõlmab paljusid valdkondi, lubab see katta paljusid teemasid ja grupe ning pakub erinevaid võimalusi projektideks, seetõttu on see sobiv väikesele riigile nagu Eesti. Riskirühmad, kellele programm keskendub – pikaajalised töötud, mitte-eestlased, noored, puuetega inimesed – põhinevad tööhõive tegevuskaval ja teistel strateegilistel dokumentidel. Siiski tasuks arutada, kas EQUAL peaks pöörama tähelepanu ka teistele potentsiaalselt haavatavatele gruppidele (nt vanglast vabanenud, hooldajad jne), et tagada, et ühtegi gruppi, kes tööturul osalemiseks toetust vajab, ei jäetaks tähelepanuta. Ühest küljest on oluline seada fookus, kuid liiga jäika lähenemist tuleks vältida, kuna kõik temaatilised valdkonnad peaksid olema avatud kõigile potentsiaalselt diskrimineeritavatele gruppidele.

4.2. Teema G

Naiste ja meeste vaheline ebavõrdsus ei ole otseselt nähtav töötus- ja vaesusmäärades, kuid naiste ja meeste palkade vahel on tähelepanuväärne erinevus, mis peegeldab üldisi hoiakuid. Veel enam, naised on meestest sagedamini seotud perekonnast tulenevate haavatavusfaktoritega (nt üksikvanemaks olemine, vanemas eas ükski elamine, vanemaaliste või puuetega pereliikmete eest hoolitsemine jne). Seetõttu on vaja arendada võimalusi töö ja pereelu paremaks ühildamiseks, et vähendada potentsiaalset soolist ebavõrdsust, mis võiks tuleneda selliste võimaluste puudumisest. Nagu ka teistes siirderiikides, on see teema Eestis tähelepanuta jäetud. Kiire kaasaegsele turumajandusele ülemineku ja eriti Eesti liberaalse majanduspoliitika tõttu on töö hakanud selgelt domineerima perekonna üle. Teema G on sobilik ka seetõttu, et see katab paljusid valdkondi ja grupe. Lisaks, kuna Eestis on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia suhteliselt levinud, on olemas hea alus ja potentsiaal erinevate võrkorganisatsiooni vormide ja kaugtöö võimaluste arendamiseks mitmetel aladel.

Teemade valik vastab ka eesmärgile võidelda ebavõrdsuse ja diskrimineerimise vastu nii töötute kui töötajate hulgas. Teema A on eelkõige suunatud töötutele, teema G aga arvestab ka töötajatega, tasakaalustades nõnda strateegiat. Kuigi teised temaatilised valdkonnad on samuti tähtsad, on asjakohaseid põhjuseid, miks neid prioriteetideks mitte valida. Nad on kas kitsamad ja neid on võimalik paigutada valitud teemade alla või on need probleemid praegu Eestis kas vähem tõsised või teatud määral kaetud teiste poliitikate või programmidega. Tuleb meeles pidada, et sugudevahelise võrdõigussuhte süvalaiendamise põhimõtet tuleks arvestada kõigi temaatiliste valdkondade puhul. Tuleb tagada, et nii naised kui mehed võidaksid projektidest. On soovitatav lisada taotlusvormi sooga seotud küsimusi, et kõik arengupartnerlused arvestaksid selle aspektiga oma tegevuse algusest alates.

4.3. Teema I

Kui esimesed 8 teemat põhinevad Euroopa tööhõivestrateegial, siis teema I (asüülitaotlejate integratsiooni toetamine) on spetsiifiline lisateema. Selle teema valimise põhjus on asüülitaotlejate keeruline olukord kogu Euroopa Liidus. 2002. aastal oli asüülitaotluste koguarv Euroopa Liidus ligi 400 000. Viies liikmesriigis esitati 2002. aastal üle 30 000 taotluse, kaheksas liikmesriigis oli asüülitaotluste arv üle 10 000, viieteistkümnes liikmesriigis üle 1000. Kaheksas liikmesriigis oli taotluste arv 1000 elaniku kohta rohkem kui üks. Uute liikmesriikide vahel on erinevused suuremad. Neljas riigis oli taotluste arv 2002. aastal üle 5000, neljas riigis 100 ja 1000 vahel, kahes riigis vähem kui 100¹. Enamikus riikides on asüülitaotlejate juurdepääs tööturule kas keelatud või piiratud, mis andis aluse selle teema lisamiseks EQUAL programmi.

4.3.1. Asüülitaotlejad Eestis

Eesti olukord on enamikust liikmesriikidest väga erinev. Aastatel 1997–2003 on kokku 82 inimest 20 erinevast riigist taotlenud põgenikustaatus. Põgenikustaatus on antud 4 inimesele ja elamisluba 20 inimesele. 35 taotlejat on Eestist lahkunud, 8 taotlust on praegu menetluses.² Sotsiaalsete ja majanduslike tingimuste ning ka geograafilise asukoha tõttu ei kuulu Eesti asüülitaotlejate jaoks atraktiivsete sihtriikide hulka. Kuna taotlejad on tulnud 20 erinevast riigist, ei ole tõendeid asüülitaotlejate süstemaatilise sisserände kohta mõnest spetsiifilisest riigist või piirkonnast. Ka inimesed, kes on saanud pagulase staatuse, on kaheksast erinevast riigist, mistõttu ei ole Eestis tekkimas homogeenset pagulaste kogukonda. Vastupidi, asüülitaotlejate sissevool on jäänud üsna killustatuks ja süsteemituks. Sellele vaatamata on Eesti valmistanud võimalikuks asüülitaotlejate arvu kasvuks. Eesti on ratifitseerinud ÜRO pagulasseisundi konventsiooni, 1997. aastal võeti vastu «Pagulaste seadus». 2000. aastal avati 35 kohaga asüülitaotlejate vastuvõtukeskus. Lisaks valitsuse tegevusele on Eesti Pagulasabi pakkunud asüülitaotlejatele toetust oma õiguste kasutamisel ja oma olukorrale lahenduste leidmisel.

Ülalkirjeldatud olukorra kokkuvõtteks: asüülitaotlejate arv Eestis on vähese tähtsusega. Samuti ei ole põhjust oodata selle arvu olulist suurenemist lähitulevikus. Praeguses olukorras oleks võimatu ellu viia laiahaardelisi

asüülitaotlejate ja tööturuga seotud programme. Seetõttu on väga põhjendatud, et Eesti on otsustanud laiendada EQUALi teemat I ja viia läbi tegevusi teistes valdkondades, mis on seotud pagulastega, kuid praegu riigi jaoks olulisemad. Inimkaubandus ja prostitutsioon on, vastupidiselt asüülitaotlemisele, piirkonnas üsna tõsised probleemid. Nagu on arutatud Euroopa Sotsiaalfondi Ühenduse Algatuse juhtide kohtumistel, on inimkaubandus üks teemadest, mida rõhutatakse uuendatud EQUALi teatistes. Kuigi inimkaubandusel on mitmeid harusid, on enamuse sellest seotud prostitutsiooniga, mistõttu on mõistlik käsitleda neid kahte teemat koos.

4.3.2. Inimkaubandus ja prostitutsioon

Vastavalt olemasolevale ÜRO definitsioonile tähendab inimkaubandus «isiku ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist, inimröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. Ekspluateerimisena käsitletakse ka teise isiku prostitueerimisele sundimist või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või teenistust, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundi sunniviisilist eemaldamist³».

Rahvusvahelise migratsiooniorganisatsiooni hinnangu järgi satuvad igal aastal umbes 500 Eestist pärit tüdrukut ja naist inimkaubanduse ohvriteks. Ühe hiljutise küsitluse andmetel on Tallinnas üle 1000 prostituudi. Arvestades Eesti madalat ja kahanevat rahvaarvu (1,4 miljonit), on need olulised numbrid. Kuigi kaubitsemise põhjuseid ei ole lihtne välja selgitada, näivad peamisteks põhjusteks olevat ebaühtlane majandusliku arengu tase päritolu- ja sihtriikides ning ka sugudevaheline ebavõrdsus. Kuna vaesuse ja tööpuuduse määrad on Eestis märgatavalt kõrgemad kui Lääne-Euroopa riikides, võivad naised ja tüdrukud – eriti need, kes kuuluvad kõige haavatavamatele gruppidele (nt mitte-eestlased, madala haridustasemega inimesed või eriti kõrge vaesuse või tööpuuduse määraga piirkondadest pärit inimesed) – suhteliselt kergesti kalduda nõustuma kahtlaste tööpakkumistega ning sattuda inimkaubanduse ohvriks või olema sunnitud töötama prostituutidena.

Prostitutsioon ei ole Eestis otseselt illegaalne. Prostitutsiooniteenuse vahendamine, alaealise prostitutsioonile õhutamine ja prostitutsiooni tarbeks ruumide rentimine on aga karistatav. Prostitutsioon on seega tavaliselt seotud teiste teenustega nagu majutus, toitlustus, striptiis, massaaž, saun jne. Nii prostitutsioon kui inimkaubandus on varjatud nähtused ja seetõttu on neid raske uurida, ei ole peaaegu üldse statistikat ega usaldusväärset süstemaatilist informatsiooni. Siiski on ilmne, et need probleemid on tõsised ja nende lahendamiseks tuleks rakendada tõsiseid ja efektiivseid meetmeid.

2002. aastal toimus Põhjamaades ja Balti riikides naistega kaubitsemise vastane kampaania. Selle kampaania raames viidi läbi uurimus Eesti riigi suutlikkusest naistega kaubitsemise tõkestamise ja ennetamise osas. Kampaania andis väärtuslikku informatsiooni nii Eesti hetkeolukorra kohta kui ka soovitusi tulevasteks tegevusteks. Seega oleks see sobiv ja kasulik alus EQUAL programmi vastava teemategevuste määramiseks. Soovitused strateegiaks sisaldavad tegevusi nagu avalikkuse teadlikkuse tõstmine prostitutsiooni ja inimkaubanduse olemusest ja tagajärgedest, politsei suutlikkuse tõstmine, ametnike ja spetsialistide koolitamine, juristide informeerimine ja koolitamine, prostituutide ja inimkaubanduse ohvrite abistamiseks institutsionaalsete võrgustike loomine, statistilise infosüsteemi loomine ja arendamine ning täiustamine, et omada ülevaadet prostitutsiooni ja inimkaubanduse ulatusest ja vormidest. 2003. aasta veebruaris toimunud kolmandal Läänemere maade naiste konverentsil leiti, et kõige olulisemad prostitutsiooniga seotud teemad on keskendumine ostjatele, teadlikkuse tõstmine ning prostitutsiooniga seotud naistele ja lastele toetusüsteemi sisseehitamine.

Programmdokumendis selle teema all väljapakutud tegevused – avalikkuse teadlikkuse tõstmine prostitutsiooni ja inimkaubanduse tagajärgedest, politsei kompetentsi ja suutlikkuse tõstmine prostitutsiooni ja kaubitsemise ärahoidmiseks, ohvrite abistamiseks institutsionaalse võrgustiku rajamine – on kooskõlas olemasoleva analüüsiga ja soovitustega tegevuskavaks. Kahtlemata on selliste tegevuste järgi vajadus. Eesti inimeste teadlikkus inimkaubanduse olemusest, ulatusest ja ohtlikkusest on üsna madal. 2002. aastal läbiviidud küsitlus näitas, et paljud inimesed on kas ükskõiksed või ei usu, et neid endid või nende sõpru või sugulasi võiks ähvardada potentsiaalne oht sattuda inimkaubanduse ohvriks⁴. Praegu ei ole Eestis mingit süsteemi prostituutide normaalsesse tööellu tagasitulemise toetamiseks. Samas ei ole naised enamasti ilma välise abita võimelised võrgustikust väljuma.

Kuna kaubitsemine on piire ületav nähtus, on oluline teha koostööd teiste riikidega, et probleemi vastu efektiivselt võidelda. Arvamuste ja kogemuste vahetamine selle üle, kuidas inimkaubanduse vastu võidelda, võib aidata saavutada paremaid tulemusi. EQUALi partnerluse põhimõte pakub paljutõotavaid võimalusi ühisteks tegevusteks.

5. EQUALi strateegia

5.1. Programmi sidusus ja terviklikkus

Tulenevalt EQUALi eripärast on programm üsna fookuseritud. On mõistlik keskendada jõupingutused suhteliselt vähestele eesmärkidele ja sihtrühmadele, mitte killustada olemasolevaid rahalisi vahendeid paljude teemade vahel. Lisaks, väikese riigi puhul, kel ei ole kogemusi selliste programmide osas, võiks liiga paljude temaatiliste harude juhtimine käia programmi juhtijatele üle jõu. Seetõttu on valitud teemade arv õigustatud. Teemadele A ja G on määratud 40% vahenditest, teemale I 12%. Selline ebavõrdsus tuleneb valitud teemade erinevast kaalukusest ja ulatusest. Kui kaks esimest teemat on suunatud tõsistele ulatuslikele probleemidele ja on seotud paljude gruppide ja laia ringi võimalike tegevustega, siis kolmas teema on spetsiifilisem ja kindlapiirilisem.

5.2. Sobivus riigi ja ELi poliitikaga

Eesti tööturupoliitika on juba tihedalt seotud Euroopa tööhõivestrategiaga ja sotsiaalse kaasatuse protsessiga, kuna 2001. aasta märtsis kiideti tööhõive prioriteetide ühishinnang heaks Euroopa Komisjoni ja Eesti Vabariigi sotsiaalministri poolt ning sotsiaalse kaasatuse memorandum on ettevalmistamisel ja valmib samuti varsti. Kolm järjestikust tööhõive tegevuskava on ette valmistatud ja rakendatud. Siiani on tegevuskavad esitatud tööhõive ja sotsiaalküsimuste peadirektoraadile informatiivsel eesmärgil ja tagasisidet on saadud vaid mitteametlike kommentaaridena.

Eesti riiklik arengukava struktuurifondide kasutuselevõtuks 2004–2006 sisaldab nelja prioriteeti, millest esimene on inimressursi arendamine, mida rahastab Euroopa Sotsiaalfond. See prioriteet hõlmab mitmeid inimressursi arendamise aspekte, ulatudes kutsehariduse moderniseerimisest ametnike koolitamiseni. Seega on RAKi raames ESFist rahastatavad tegevused mitmekesised ja sihtrühm lai. Nende meetmete elluviimise alustena nimetatakse mitmeid strateegilisi dokumente ja plaane, sealhulgas ka riiklikku tööhõive tegevuskava, sotsiaalse kaasatuse tegevuskava ja hariduse ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arendamisega seotud strateegiaid. Kuna kaks esimest on seotud ka EQUALi programmdokumendiga, peaks kahe programmi üldine sidusus olema tagatud.

Tööhõive ja sotsiaalse kaasatuse poliitika vallas näivad peamised riiklikud prioriteetidid olevat lõimitud Euroopa Liiduga integreerumisega seotud dokumentidesse ja eraldi poliitilisi dokumente ei ole.

RAKi administratiivstruktuuris on Sotsiaalministeerium vastutav Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava inimressursi arendamise prioriteedi eest, kuigi Rahandusministeerium on ametlikult korraldusasutus. Samal ajal võib selline ülesannete jaotus aidata kaasa kahe programmi paremale koordineerimisele ja kattuvuste vältimisele. EQUALi sihtrühmad ja teemad on samad nagu riiklikus tööhõive tegevuskavas, mis samuti annab võimaluse koordineeritud tegevuseks ja püüdluste kontsentreerimiseks.

5.3. Uuenduslikkus, rahvusvahelise ja tulemuste integreerimine poliitikasse ja praktikasse (mainstreaming)

Uuenduslikkuse, rahvusvahelise koostöö ja tulemuste aktiivse poliitikasse ja praktikasse integreerimise rõhutamine on peamised jooned, mis eristavad EQUALi teistest struktuurifondide programmidest. Programmdokumendi kavand ei käsitle uuenduslikkuse, rahvusvahelise koostöö ega tulemuste levitamise ja süvalaiendamise aspekte.

5.3.1. Uuenduslikkus

Kuna tööhõive valdkonnas on senised kogemused uuenduslike meetmeid rakendavate projektidega olnud suhteliselt tagasihoidlikud, peaks programmdokument ette nägema konkreetseid tegevusi selle lähenemise edendamiseks. See võiks olla ametnikele ja projektide elluviijatele suunatud põhjalike juhendite vormis, mis selgitaksid uuenduslike tegevuste olemust ja eripära. Et võimaldada uuenduslikkust, peaksid programmi juhtimisega seotud ametnikud olema uuele avatud ning mitte tagasi lükkama projekte, mis erinevad traditsioonilistest tööturupoliitika meetmetest. Teiste riikide näidete tundmaõppimine võib aidata seda lähenemist arendada. Tuleb siiski meeles pidada, et erinevates riikides ei ole kontekst ühesugune ning edukad praktikad võivad vajada kohandamist kohalikule olukorrale.

EQUALi juhtnõrides eristatakse kolme tüüpi uuenduslikkust: protsessile, eesmärgile, ka kontekstile orienteeritud uuenduslikkus. Need tüübid tuleb esitada ja määrata programmdokumendis, et juhendada arengupartnerlusi nende tegevuse planeerimisel ja EQUALi ühtse andmebaasi jaoks adekvaatsete andmete esitamisel.

5.3.2. Rahvusvaheline koostöö

Sama puudutab rahvusvahelist koostööd – kuigi on läbi viidud mitmeid kahepoolse koostöö projekte, on kogemused keskendunud peamiselt riiklikule/valitsuse tasandile. Seega võib rahvusvaheline koostöö olla arengupartnerlustele raskusi tekitav ning rakendusüksus peaks olema valmis abistama sobivate partnerite leidmisel ja nendega koostöö tegemisel. Uute kogemuste saamise ja uuenduslike lähenemiste arendamise võimalusi tuleks esitada selgelt.

5.3.3. Süvalaiendamine – tulemuste integreerimine poliitikasse ja praktikasse (mainstreaming)

Uuenduslikkusega on tihedalt seotud süvalaiendamise teema, kuna enamasti on positiivseid kogemusi uute meetodite kasutamisest tööturuprobleemide lahendamisel võimalik laiemale kasutada. Seni on tööturupoliitika olnud üsna traditsiooniline ja jäik, mis tähendab, et rakendatakse ainult seadusega ettenähtud piiratud arvu

meetmeid. Samas oleks paljudel juhtudel kasulik paindlikum ja täpsema suunitlusega lähenemine. Siin võiks EQUAL programm pakkuda positiivseid näiteid uuenduslikest meetoditest, mida võiks seejärel sisse viia seadusandlusesse või lihtsalt laiendada laiemale grupile. Soovitatav on võtta programmdokumendi teatud süvalaiendamise tegevused, et tagada, et parimad lahendused (ning ka õppetunnid) leiaksid tee tavapoliitikasse. Programmdokumendi kavandis ei ole ette nähtud selget süsteemset teed projektide tulemuste kohandamiseks tulevase riikliku poliitika jaoks. Teisest küljest osalevad EQUALi ettevalmistamise ja elluviimise süsteemis mitmed võtmeinstitutsioonid, kellel on tugev mõju poliitilistele otsustele. Seega on põhjust uskuda, et tulemuslike ja jätkusuutlike projektide kogemusi võetakse tõenäoliselt arvesse edasises riikliku poliitika kujundamises. Siiski on äärmiselt oluline pöörata tähelepanu informatsiooni ja tulemuste levitamisele poliitika kujundamise protsessi võtmeisikute ja -institutsioonide ning ka avalikkuse hulgas. Tuleks planeerida infokanalid ning olulist informatsiooni saavutatud progressi kohta tuleks edastada aktiivselt ja regulaarselt. Lisaks riiklikule tasandile tuleks edukaid kogemusi levitada ka Euroopa Liidu tasandil.

6. Programmi rakendussüsteem

Eesti EQUALi programmdokumendi kavand kirjeldab programmi rakendussüsteemi ainult üsna lühidalt. On välja toodud, milline organisatsioon milliseid funktsioone täidab, aga sellise korralduse ja otsuste põhjuseid ei ole esitatud. Seetõttu ei ole selge, mil määral on süsteem juba olemas või konkreetselt planeeritud, samuti ei ole lihtne hinnata rakendusstruktuuri sobivust. Programmdokumendi lõpliku versiooni läbipaistvuse ja selguse huvides oleks detailsem organisatsioonilise struktuuri ja funktsioonide ning EQUALi ja ESFi tavaprogrammide kirjeldus.

EQUALi korraldusasutus on Sotsiaalministeerium. Selline korraldus erineb teistest struktuurifondide programmidest. Üldiselt on Eestis struktuurifondide korraldusasutuseks Rahandusministeerium. Kuna aga Sotsiaalministeerium vastutab tööturu valdkonna eest, on mõistlik, et tal on korraldusasutuse õigused, et kasutada olemasolevaid struktuure ja pädevust kõige tõhusamal moel. Kuna Sotsiaalministeerium on ka ESFi tavaprogrammide rakendusasutus, on võimalik tihedat koostööd kergesti organiseerida ning ei ole funktsioonide dubleerimise ohtu. Kuna korraldusasutus on Sotsiaalministeerium ja makseasutus on Rahandusministeerium, on need kaks funktsiooni selgelt eristatud ja huvide konflikti tõenäoliselt ei teki.

Arengupartnerlustega seotud küsimusi käsitletakse lühidalt ja üldiselt. Nende roll ja tegevus ei ole selgelt defineeritud. Ei ole arusaadav, kuidas korraldusasutus leiab potentsiaalsed osalejad ning julgustab neid projektides osalema.

Projektide valimise, teavitamise, partnerluse, info levitamise ja finantskorralduse kohta ei ole peaaegu mingisugust informatsiooni. On väga oluline need teemad programmdokumendi sisse tuua. Lõplik programmdokument ja programmitäiend peaksid sisaldama otsustusprotsesside ja vastutuse ning avalikkuse teavitamise skeemide detailsemat kirjeldust.

Mainitakse, et koostöö kolmandate riikidega on võimalik, kuid sellise potentsiaalse koostöö olemust ei täpsustata. Et oleks võimalik paremini mõista selliste tegevuste eesmärke, sisu ja oodatavat kasu, tuleks võimalike koostööprojektide olemust põhjalikumalt selgitada.

Kokkuvõte

Nagu programmdokumendi kavandi tööturuanalüüs näitab, esineb tööturul osalemise osas tugevat ebavõrdsust. Seetõttu on olemas selge vajadus EQUALiga sarnase programmi järele ning programmi ettevalmistamist ja elluviimist tuleks võtta tõsiselt. Programmdokumendi kavand sisaldab teatud olulist informatsiooni, kuid mitmeid teemasid tuleb veel lisada või täiendada. Käesoleva eelhindamisraporti peamised järeldused programmdokumendi kavandis ja selle täiustamise osas on:

Programmdokumendi kavand sisaldab ülevaadet Eesti tööturu olukorrast, mis annab kasulikku taustinformatsiooni

Teemade valik on põhjendatud, kuid spetsiifilisemad meetmed ja tegevused vajavad täpsustamist

Strateegia haakub ELi ja riikliku poliitikaga

Uuenduslikkuse, rahvusvahelise koostöö ja tulemuste süvalaiendamise teemad tuleks lisada ja neid selgitada

Programmi rakendussüsteemi tuleks täpsustada. Programmdokument ja programmitäiend peaksid sisaldama rohkem täpsemat informatsiooni taotlusvooru, projektide valimise, elluviimise, aruandluse ja hindamise protseduuride kohta

Tuleb lisada finantsplaan ja selle selgitus

Sotsiaalminister Marko POMERANTS

¹Allikas: European Council of Refugees and Exiles <http://www.ecre.org/>

²Allikas: Illuka varjupaigataotlejate vastuvõtukeskus <http://www.vastuvotukeskus.ee>

³United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons http://www.unodc.org/unodc/en/trafficking_human_beings.html

⁴Pettai, Iris, Kase, Helve, 2002. *Prostitutsioon ja naistega kauplemine kui lahendamata probleem Eestis*. The Third Baltic Sea Women's Conference «WoMen and Democracy». Tallinn 2003